અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: **The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose**. **For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation**.

ડબલ્યુપી(સી) ૨૭૬/૨૦૧૨

[૨૦૧૨] ૧૩ એસ.સી.આર. ૮૧૦

મા વૈષ્ણો દેવી મહિલા મહાવિદ્યાલય

વિરૂદ્ધ

યુ.પી. રાજ્ય તથા અન્ય

(રિટ અરજી (સિવિલ) નં. ૨૭૬/૨૦૧૨)

ડિસેમ્બર ૧૩, ૨૦૧૨.

[એ.કે. પટનાયક અને સ્વતંત્ર કુમાર, ન્યાયમુર્તીશ્રીઓ]

શિક્ષણ/શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ – વ્યાવસાયિક શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ – સંલગ્નતા – સર્વોચ્ચ અદાલતે એક ચુકાદામાં સંલગ્નતા માટે નિર્ધારિત કરેલી અંતિમ તારીખ – યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા સંલગ્નતા આપવાનો ઇનકાર – સંસ્થાઓએ રિટ અરજીઓ દાખલ કરીને વડી અદાલત તથા સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ પડકાર્યું – વડી અદાલતે રિટ અરજીઓ આ આધારે ફગાવી દીધી કે સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદામાં નિર્ધારિત અંતિમ તારીખ લંબાવવાનો અધિકારક્ષેત્ર તેને નથી – ઠરાવ્યું: સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલી અંતિમ તારીખને ધ્યાનમાં લેતાં સંલગ્નતા માટેની અરજીઓ નામંજૂર કરવામાં સત્તાધિકારીઓ ખોટા નહોતા – એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ હેઠળ એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા આપવામાં આવતી માન્યતા, પરીક્ષા લેનારી સંસ્થા/યુનિવર્સિટી દ્વારા સંલગ્નતા આપવાની પૂર્વશરત છે – રાજ્યનો સંબંધિત વિભાગ અથવા સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થા માત્ર એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશો સાથે સુસંગત હોય તેવી માર્ગદર્શિકા અથવા નીતિ ઘડી શકે – એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ કેન્દ્ર દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદો હોવાથી તે

સર્વોચ્ચ રહેશે અને વિરોધાભાસની હદ સુધી રાજ્ય કાયદાને કેન્દ્રિય કાયદાના પક્ષે મોખરું આપવું પડશે – માન્યતા આપતી વખતે એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા લાદવામાં આવેલી શરતો જ પ્રબળ રહેશે અને રાજ્ય કાયદાના આડશમાં તેમાં ફેરફાર, પુનઃપરીક્ષણ અથવા ભંગ કરી શકાશે નહીં – ટેકનિકલ કૉલેજોના મામલામાં યુનિવર્સિટી અધિનિયમનો અમલ માત્ર ત્યારે જ અમલયોગ્ય બનશે જ્યારે સંલગ્નતા આપવાની તથા તે ચાલુ રાખવાની યુનિવર્સિટી દ્વારા નક્કી કરેલી શરત એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણો અને માર્ગદર્શિકાઓ સાથે સુસંગત હોય – એક વખત સંબંધિત અનુયાદીઓ નિયમો હેઠળ અથવા ન્યાયનિર્મિત કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત થઈ જાય, ત્યારબાદ નિર્ધારિત અનુયાદીઓમાં કોઈને પણ અપવાદો ઊભા કરવાનો અધિકાર રહેતો નથી – ઉલ્લંઘન કરનાર સંસ્થા અદાલતોના અવમાનના સંબંધિત કાર્યવાહી તથા વિભાગીય શિસ્તભંગની કાર્યવાહી માટે જવાબદાર બનશે – નિયમોમાં પરસ્પર તેમજ અદાલતના ચુકાદાઓના સંદર્ભે દર્શાવેલી તારીખો અને અવધિ વચ્ચે થોડું આવર્તન અને વિરોધાભાસ છે – અનિશ્ચિતતા અને ગૂંચવણ ટાળવા માટે, માન્યતા અને સંલગ્નતા સંબંધે નવી સમયયાદી નિર્ધારિત કરવામાં આવે છે – અદાલતનો તિરસ્કાર અધિનિયમ, ૧૯૭૧ – રાષ્ટ્રીય શિક્ષક શિક્ષણ પરિષદ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ – કલમો ૧૪(૧)(એ) અને ૧૬ – એન.સી.ટી.ઈ. (માન્યતા માટે અરજીનું સ્વરૂપ, અરજી રજૂ કરવાની સમયમર્યાદા, શિક્ષક શિક્ષણ કાર્યક્રમોની માન્યતા માટે ધોરણો અને માપદંડોનું નિર્ધારણ તથા નવો અભ્યાસક્રમ અથવા

તાલીમ શરૂ કરવાની પરવાનગી) નિયમો, ૨૦૦૨ – રાષ્ટ્રીય શિક્ષક શિક્ષણ પરિષદ (માન્યતા, ધોરણો અને પ્રક્રિયા) નિયમો, ૨૦૦૫ – રાષ્ટ્રીય શિક્ષક શિક્ષણ પરિષદ (માન્યતા, ધોરણો અને પ્રક્રિયા) નિયમો, ૨૦૦૯ – ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦ – ૭મી અનુયાદી – યાદી ૧ નોંધ ૬૬ અને યાદી ૩ પ્રવેશ ૨૫.

ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦ – અનુચ્છેદ ૨૫૪, ૭મી અનુયાદી, યાદી ૧ અને યાદી ૩ – જ્યાં યાદી ૧ અને યાદી ૩ના સંદર્ભમાં સંસદ દ્વારા બનાવેલા કાયદાથી ક્ષેત્ર આવરી લેવાયેલ હોય, ત્યાં અનુચ્છેદ ૨૫૪માં દર્શાવાયેલા અપવાદોને આધીન રહીને, રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવેલો કાયદો અસંગતતાની હદ સુધી અમાન્ય રહેશે – અસંગતતા/વિરોધનો કસોટીનો માપદંડ માત્ર એટલો મર્યાદિત નથી કે એકનું પાલન કરવાથી બીજાનું ઉલ્લંઘન થાય, પરંતુ જ્યાં એકનું પરિણામ બીજાના વિરોધમાં આવે ત્યાં પણ અસંગતતા ગણાશે..

સર્વોચ્ચ અદાલતે, કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન એન્ડ ઑર્સ. વિરૂદ્ધ સ્ટેટ ઑફ ઉત્તર પ્રદેશ મામલામાં, નોંધ્યું હતું કે શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨–૧૩ તથા ત્યારબાદના શૈક્ષણિક વર્ષો માટે, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને રાજ્ય સરકારે પ્રવેશ, માન્યતા અને સંલગ્નતા અંગેની પ્રક્રિયા તેમજ શરતો અને નિયમો બાબતે વ્યાપક સહમતિ પ્રાપ્ત કરી હતી. શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨–૧૩ માટે પ્રવેશની સમયસારણી અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી. અદાલતે

સંલગ્નતા માટે અંતિમ તારીખ નિશ્ચિત કરી હતી. જેઓ કોલેજોને ૭.૭.૨૦૧૧ સુધી સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થઈ હતી, માત્ર તેમને જ શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ માટેની કાઉન્સેલિંગમાં ભાગ લેવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. ત્યારપછીના અનુક્રમી શૈક્ષણિક વર્ષો માટે, જે કોલેજોને કાઉન્સેલિંગમાં ભાગ લેવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી, તે એવી કોલેજો હતી જેઓને તે વર્ષના ૧૦મી મે સુધી અથવા તે પહેલાં સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થઈ હતી.

રાજ્યની કેટલીક કોલેજોએ, જેમને યુનિવર્સિટીઓ તરફથી સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થઈ નહોતી, યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા સંલગ્નતા આપવાનો ઈનકાર કરાયેલા હુકમને પડકારી વડી અદાલત સમક્ષ રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી. વડી અદાલતે રિટ અરજીઓ મુખ્યત્વે આ આધાર પર નામંજૂર કરી હતી કે કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશનના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદામાં નિર્ધારિત અંતિમ તારીખ લંબાવવાનો અધિકાર અદાલતને નહોતો. વડી અદાલતના ચુકાદાને પડકારી અપીલો દાખલ કરવામાં આવી છે. કેટલીક સંસ્થાઓએ સંલગ્નતા આપવાનો ઈનકાર કરાયેલા હુકમને પડકારી આ અદાલત સમક્ષ રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી.અપીલો અને રિટ અરજીઓનો નિકાલ કરતાં, અદાલતે

ઠેરવ્યુ : ૧.૧. નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર્સ એજ્યુકેશન અધિનિયમ, ૧૯૯૩ (એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ) એક વિશેષ અધિનિયમ છે, જે એક નિશ્ચિત ક્ષેત્ર, અર્થાત્ શિક્ષક તાલીમ શિક્ષણને આવરી લેવા માટે

ઘડવામાં આવ્યો છે અને તેથી, તે ક્ષેત્ર સંબંધે અન્ય કાયદાઓ ઉપર તેને અગ્રતા આપવી ફરજિયાત છે. એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ હેઠળ અથવા હાલ અમલમાં રહેલા કોઈપણ અન્ય કાયદા હેઠળ, એન.સી.ટી.ઈ. પોતે સિવાય, કોઈપણ સંસ્થા અથવા સત્તામંડળને કોઈ સંસ્થાને માન્યતા આપવાનો અધિકાર સોંપાયેલો નથી. કાઉન્સિલ દ્વારા માન્યતા અપાવવી એ પરીક્ષા લેતી સંસ્થા દ્વારા કોઈ સંસ્થાને જોડાણ આપવાની પૂર્વશરત છે. [ફકરો ૪૧] [૮૪૯–જી–એચ; ૮૫૦–એ]૧.૨. એન.સી.ટી.ઇ. અધિનિયમની કલમ ૧૬ની અપ્રભુત્વકારી ભાષા અનુસાર સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થાએ માત્ર ત્યારે જ સંલગ્નતા આપવાની રહે છે જ્યારે એન.સી.ટી.ઇ. દ્વારા માન્યતા અથવા પરવાનગી આપવામાં આવી હોય. કલમ ૧૬ની જોગવાઈઓ માન્યતા આપવાના પ્રશ્નમાં નિષ્ણાત સંસ્થા/એન.સી.ટી.ઇ.ને સંપૂર્ણ પ્રાધાન્ય આપે છે. હકીકતમાં, તે અન્ય સંસ્થાઓની ભૂમિકાને માન્યતા આપવામાં આવે અથવા નામંજૂર કરવામાં આવે તેના અનુસંગી પરિણામરૂપ બનાવે છે. જ્યારે એન.સી.ટી.ઇ.ને માન્યતા આપવા માટેની અરજી પર વિચાર કરવા માટે કહેવામાં આવે છે, ત્યારે તેને એન.સી.ટી.ઇ. અધિનિયમની કલમ ૧૪(૧)(એ) મુજબના તમામ પાસાઓ પર વિચાર કરવો પડે છે. આ જોગવાઈનો વ્યાપ ખૂબ વિશાળ છે અને શૈક્ષણિક સંસ્થાને સંબંધિત એવો ભાગ્યે જ કોઈ વિષય તેની વ્યાપ્તિ બહાર રહે છે. તેથી, એન.સી.ટી.ઇ. સર્વોચ્ચ સંસ્થા છે અને તેને તેની નિષ્ણાત સહાયથી અમલમાં મુકવાની વિશાળ સત્તાઓ સોંપવામાં આવી છે, જેથી તે શૈક્ષણિક

સંસ્થાને માન્યતા આપે અથવા માન્યતા આપવા ઇનકાર કરે. એન.સી.ટી.ઇ. માત્ર નવા અભ્યાસક્રમો શરૂ કરવા માટે જ નહીં પરંતુ પ્રવેશક્ષમતા વધારો વગેરે માટે પણ મંજૂરી/માન્યતા આપવાની સર્વોપરી સંસ્થા છે. પરિષદે શૈક્ષણિક ધોરણો જળવાઈ રહે તે તથા આવા શૈક્ષણિક અભ્યાસક્રમો, જેમાં અવસંરચના પણ સમાવેશ થાય છે, પ્રદાન કરવા માટે નિર્ધારિત પરિમાણોનું કડક પાલન થાય તે સુનિશ્ચિત કરવું પડે છે. એન.સી.ટી.ઇ. અધિનિયમની જોગવાઈઓ અને યોજના મેડિકલ કાઉન્સિલ ઑફ ઇન્ડિયા અધિનિયમ, ૧૯૫૬ તથા અખિલ ભારતીય તકનીકી શિક્ષણ પરિષદ અધિનિયમ, ૧૯૮૭ વગેરેની જોગવાઈઓ સમપ્રકૃતિની છે. [પરા ૪૨] [૮૫૦–એ–ઈ]૧.૩. કાઉન્સિલ કેન્દ્રીય અધિનિયમ હેઠળ રચાયેલ તે સત્તાધિકારી સંસ્થા છે, જેને શિક્ષણના ધોરણો જાળવવાની તથા આવી વ્યાવસાયિક શિક્ષણ આપવા માટે ઉપલબ્ધ ઢાંચાગત સુવિધાઓ અને સગવડો અંગે નિર્ણય કરવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે. તેનો અભિપ્રાય અતિશય મહત્ત્વનો છે અને તેને રાજ્ય તેમજ યુનિવર્સિટીના અભિપ્રાય કરતાં પ્રાધાન્ય આપવામાં આવશે. રાજ્યનો સંબંધિત વિભાગ અને સંલગ્નતા આપતી યુનિવર્સિટીની ભૂમિકા છે, પરંતુ તેનો અમલ મર્યાદિત છે. તેઓ કેન્દ્રીય કાયદા અથવા કેન્દ્રીય સંસ્થાએ નિર્ધારિત કરેલા ધોરણો સાથે વિરોધાભાસ ધરાવતી કોઈ માગ દર્શિકા અથવા નીતિ નિર્ધારિત કરી શકતા નથી. રાજ્ય આવી વ્યાવસાયિક પાઠ્યક્રમોમાં પ્રવેશ માટે પોતાની નીતિ ઘડી શકે છે, પરંતુ આવી નીતિ પણ કેન્દ્રીય સંસ્થાએ બહાર પાડેલા નિર્દેશો સાથે સુસંગત

હોવી આવશ્યક છે. [ફકરો ૪૭] [૮૫૫–એફ–એચ; ૮૫૬–એ]*તમિલનાડુ રાજ્ય અને અન્ય વિરૂદ્ધ અધિયમાન એજ્યુકેશનલ એન્ડ રિસર્ચ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ અને અન્ય* (૧૯૯૫) ૪ એસ.સી.સી. ૧૦૪: ૧૯૯૫ (૨) એસ.સી.આર. ૧૦૭૫; *જયા ગોકુલ એજ્યુકેશનલ ટ્રસ્ટ વિરૂદ્ધ કમિશનર એન્ડ સેક્રેટરી ટુ ગવર્નમેન્ટ હાયર એજ્યુકેશન ડિપાર્ટમેન્ટ, તિરુવનંતપુરમ, કેરળ રાજ્ય અને અન્ય* (૨૦૦૦) ૫ એસ.સી.સી. ૨૩૧: ૨૦૦૦ (૨) એસ.સી.આર. ૧૨૩૪; *મહારાષ્ટ્ર વિરૂદ્ધ સંત જ્ઞાનેશ્વર શિક્ષણ શાસ્ત્ર મહાવિદ્યાલય અને અન્ય* (૨૦૦૬) ૯ એસ.સી.સી. ૧: ૨૦૦૬ (૩) એસ.સી.આર. ૬૩૮ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.૧.૪. વર્તમાન મામલાઓમાં, રાજ્ય જ્યારે બેઠકોની વધારેલી પ્રવેશક્ષમતા અથવા નવા અભ્યાસક્રમ/કૉલેજના પ્રારંભ માટે પોતાની મંજૂરી આપે છે, અને વિશ્વવિદ્યાલય જ્યારે પોતાની સંલગ્નતા આપે છે, ત્યારે તેની સૂચનાઓ કેન્દ્રીય સત્તાધિકારી અથવા પરિષદ દ્વારા અપાયેલી મંજૂરીની શરતોમાં જે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે તેને આઘાત પહોંચાડે તેવી કે તેના વિરોધાભાસી ન હોવી જોઈએ. સર્વોપરી મહત્વની બાબત એ છે કે આ બધી સત્તાઓએ એકમતથી કાર્ય કરવું આવશ્યક છે, કારણ કે તેઓ સૌએ એક જ સામાન્ય હેતુ સિદ્ધ કરવો છે, એટલે કે શિક્ષણનું યોગ્ય રીતે પ્રદાન કરવું અને શિક્ષણ, પરીક્ષા તથા માળખાકીય સુવિધાઓના યોગ્ય ધોરણોનું સંરક્ષણ સુનિશ્ચિત કરીને શૈક્ષણિક પ્રણાલીના સુધાર માટે કાર્ય કરવું. [પરા ૪૭] [૮૫૬–એ–સી]૨.૧. એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ સંવિધાનની અનુચાદી ૭ ની યાદી ૧ ની નોંધ ૬૬

ના સંદર્ભે સંસદ દ્વારા ઘડવામાં આવ્યો હતો. સાતમી અનુચાદીની ચાદી ૨ હેઠળ રાજ્ય વિધાનસભામાં આવી કોઈ વિશિષ્ટ સત્તા નિહિત નથી. સાતમી અનુચાદીની ચાદી ૩ ની પ્રવેશ ૨૫ એ બીજી એવી પ્રવેશ છે, જે શિક્ષણ, જેમાં તકનીકી શિક્ષણ, તબીબી શિક્ષણ અને વિશ્વવિદ્યાલચો; વ્યવસાયલક્ષી અને તકનીકી તાલીમ તથા શ્રમનો સમાવેશ થાય છે, તે સંબંધે રાજ્ય અને કેન્દ્ર બંનેને વિધાન કરવાની કાર્યક્ષેત્ર પ્રદાન કરે છે. આ ક્ષેત્રનો મુખ્યત્વે આવરી લેવો સંઘ યાદી હેઠળ થાય છે અને તેથી રાજ્ય યાદી ૩ ની પ્રવેશ ૨૫ હેઠળ કોઈપણ વિધાનસત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે, પરંતુ એવો કાયદો કેન્દ્રીય કાયદા સાથે અસંગત હોઈ શકતો નથી. જ્યાં ક્યાં રાજ્ય કાયદો કેન્દ્રીય કાયદા સાથે મેળ ન ખાતો હોય, ત્યાં અસંગતતાના પ્રમાણ સુધી રાજ્ય કાયદાને કેન્દ્રીય કાયદાના પક્ષે માર્ગ છોડવો ફરજિયાત બને છે. આથી વ્યવસાયિક શિક્ષણ, જેમાં શિક્ષક તાલીમ કાર્યક્રમોનો સમાવેશ થાય છે, તે સંબંધે કેન્દ્રીય કાયદાની સર્વોચ્ચતા પ્રતિપાદિત થાય છે. [ફકરો ૪૮] [૮૫ક-ડી-જી]*ડૉ. પ્રીતિ શ્રીવાસ્તવ અને અન્ય વિરૂદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય.* (૧૯૯૯) ૭ એસ.સી.સી. ૧૨૦: ૧૯૯૯ (૧) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૨૪૯ – અનુસરવામાં આવ્યું.*મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા વિરૂદ્ધ સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક* (૧૯૯૮) ૬ એસ.સી.સી. ૧૩૧: ૧૯૯૮ (૩) એસ.સી.આર. ૭૪૦; *એસ. સત્યપાલ રેડ્ડી વિરૂદ્ધ ગવર્નમેન્ટ ઓફ એ.પી.* (૧૯૯૪) ૪ એસ.સી.સી. ૩૯૧; *જયા ગોકુલ એજ્યુકેશનલ ટ્રસ્ટ વિરૂદ્ધ કમિશનર એન્ડ સેક્રેટરી ટુ ગવર્નમેન્ટ હાયર*

એજ્યુકેશન ડિપાર્ટમેન્ટ, તિરુવનંતપુરમ, કેરળ સ્ટેટ એન્ડ અન્ર. **(૨૦૦૦) ૫ એસ.સી.સી. ૨૩૧: ૨૦૦૦ (૨) એસ.સી.આર. ૧૨૩૪;** *સ્ટેટ ઓફ તમિલ નાડુ એન્ડ અન્ર. વિરૂદ્ધ અધિયમાન એજ્યુકેશનલ એન્ડ રિસર્ચ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ એન્ડ ઓર્સ.* **(૧૯૯૫) ૪ એસ.સી.સી. ૧૦૪: ૧૯૯૫ (૨) એસ.સી.આર. ૧૦૭૫;** *મહારાષ્ટ્ર વિરૂદ્ધ સંત દ્ન્યાનેશ્વર શિક્ષણ શાસ્ત્ર મહાવિદ્યાલય એન્ડ ઓર્સ.* **(૨૦૦૬) ૯ એસ.સી.સી. ૧: ૨૦૦૬ (૩) એસ.સી.આર. ૬૩૮;** *એન્જિનિયરિંગ કામગાર યુનિયન વિરૂદ્ધ ઈલેક્ટ્રો સ્ટીલ્સ કાસ્ટિંગ્સ લિ. એન્ડ અન્ર.* **(૨૦૦૪) ૬ એસ.સી.સી. ૩૬: ૨૦૦૪ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૩૦૧ – આધારરૂપ માનવામાં આવેલ.૨.૨. જ્યાં જ્યાં ભાગ ૧ અને યાદી ૩ ના સંદર્ભમાં સંસદે બનાવેલ કાયદા દ્વારા ક્ષેત્ર આવરી લેવામાં આવ્યું હોય, ત્યાં ત્યાં રાજ્ય વિધાનમંડળે બનાવેલો કાયદો અસંગતતાના જેટલા અંશે હોય તેટલા અંશે શૂન્ય ગણાશે. નિશ્ચિતપણે, કાયદાઓ વચ્ચે સીધો સંઘર્ષ હોવો આવશ્યક છે. એવો સીધો સંઘર્ષ અનિવાર્યપણે એટલો જ મર્યાદિત નથી કે એક કાયદાનું પાલન કરવાથી બીજા કાયદાનું ઉલ્લંઘન થાય; પરંતુ જ્યાં એક કાયદાનું પરિણામ બીજા કાયદા સાથે સંઘર્ષ પામતું હોય ત્યાં પણ એવો સંઘર્ષ ગણાય. અસંગતતાના તમામ પ્રકારના કેસોમાં સમાન રીતે લાગુ પડે એવું કોઈ એકમાત્ર સિદ્ધાંત જણાવવું મુશ્કેલ છે. દરેક કેસના તથ્યોના આધારે, અને પરસ્પર સંઘર્ષ પામતા કાયદાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, તેનો વિચાર કરવો પડશે. જ્યાં કેન્દ્રે ક્ષેત્ર કબજે કર્યું હોય, ત્યાં અનુચ્છેદ ૨૫૪ માં દર્શાવેલ અપવાદોને આધીન રહી રાજ્ય**

કાયદો શૂન્ય ગણાશે. [પરિચ્છેદ ૫૩] [૮૬૩–જી–એચ; ૮૬૪–એ–બી]૨.૩. વર્તમાન કેસમાં, એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમની જોગવાઈઓ સાતમી અનુસૂચીની યાદી ૧ની નોંધ ૬૬ સાથે સંબંધિત કેન્દ્રીય વિધાન છે. તેથી, કેન્દ્રીય કાયદા સાથે વિરુદ્ધાભાસ ધરાવતો રાજ્ય દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ કાયદો અમલમાં રહેવા માટે માન્ય રાખી શકાય નહીં. [ફકરો ૫૪] [૮૬૪–સી]૨.૪. તકનીકી મહાવિદ્યાલયોને સંલગ્નતા સંબંધિત યુનિવર્સિટી અધિનિયમ અથવા ઓર્ડિનન્સ અને કેન્દ્રીય અધિનિયમની જોગવાઈઓ વચ્ચે અમુક વિસંવાદ થવાની સંભાવના છે. આવા કિસ્સાઓમાં, કેન્દ્રીય અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી, તકનીકી મહાવિદ્યાલયોના મામલે યુનિવર્સિટી અધિનિયમનો અમલ અમલપાત્ર રહ્યો નથી એવું માનવામાં આવશે. તકનીકી મહાવિદ્યાલયોની સંલગ્નતા તથા યુનિવર્સિટી દ્વારા આવી સંલગ્નતાની સતત મંજૂરી આપવા અંગેની શરતો સંબંધિત યુનિવર્સિટી અધિનિયમની જોગવાઈઓ અમલમાં રહેશે, પરંતુ સંલગ્નતા આપવા તથા તેની સતતતા જાળવવા માટે યુનિવર્સિટી દ્વારા નિર્ધારિત શરતો એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણો અને માર્ગદર્શિકાઓને અનુરૂપ હોવી આવશ્યક છે. [પરા ૫૬] [૮૬૪–એફ–એચ; ૮૬૫–એ]૨.૫. અધિનિયમની કલમ ૧૪ હેઠળ અને વિશેષ કરીને અધિનિયમની કલમ ૧૪(૩)(એ) મુજબ, એન.સી.ટી.ઈ. ને કોઈ સંસ્થાને માન્યતા આપવાની અથવા નામંજૂર કરવાની ફરજિયાત સત્તા આપવામાં આવી છે. વિધાનમંડળના આશય અને હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને, તેને યોગ્ય અને

સમુચિત જણાય તેવી શરતો લાદવાની સત્તા પણ આપવામાં આવી છે. અધિનિયમની કલમ ૧૪(૬) મુજબ, જ્યાં માન્યતા આપવામાં આવી હોય ત્યાં પરીક્ષણકારી સંસ્થા તે સંસ્થાને સંલગ્નતા આપશે. સંલગ્નતા આપવા માટે માન્યતા આપવી એ મૂળભૂત આવશ્યકતા છે. એવું કહી શકાય નહીં કે સંલગ્નતા ગૌણ છે અથવા પરીક્ષણકારી સંસ્થાની તરફથી માત્ર એક ઔપચારિકતા છે. કાયદાની આવશ્યકતા એ છે કે સંલગ્નતા, નિર્ધારિત પ્રક્રિયા મુજબ અને યોગ્ય મનન–વિચારણા બાદ, સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થાએ આપવી જોઈએ. માન્યતા અને સંલગ્નતા એ જુદા અર્થ અને પરિણામો ધરાવતાં અભિવ્યક્તિઓ છે. માન્યતા અને સંલગ્નતાનો હેતુ અલગ છે. અધિનિયમના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, સંલગ્નતા સંસ્થાને તેના વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષણકારી સંસ્થા દ્વારા લેવામાં આવતી જાહેર પરીક્ષાઓમાં ભાગ લેવા મોકલવાની અને ઉપાધિ, ડિપ્લોમા તથા પ્રમાણપત્રોના સ્વરૂપની લાયકાત પ્રાપ્ત કરવાની સગવડ અને પરવાનગી આપે છે. બીજી તરફ, માન્યતા એ સંસ્થાને શિક્ષક શિક્ષણમાં કોઈ અભ્યાસક્રમ અથવા તાલીમ પ્રદાન કરવાની પરવાનગી છે. સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થા/પરીક્ષણકારી સંસ્થાને, માન્યતા આપતી વખતે એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા વિચારવામાં આવેલા કોઈપણ પરિબળોના સંદર્ભમાં, સંલગ્નતા નામંજૂર કરવાની કોઈ વિવેકસત્તા નથી. [પરિચ્છેદ ૫૭] [૮૬૫–બી–જી]*અધ્યક્ષ, ભારતિયા એજ્યુકેશન સોસાયટી વિરૂદ્ધ હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય* (૨૦૧૧) ૪ એસ.સી.સી. ૫૨૭ : ૨૦૧૧ (૨) એસ.સી.આર. ૪૬૧ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.ર.ડ.

એકવાર સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થા અધિનિયમની કલમ ૧૪ના મૂળભૂત તત્ત્વોની અંદર રહી કાર્ય કરે, તો વિસંગતિની સંભાવના હંમેશા ટાળી શકાય છે. યુનિવર્સિટીઓ અધિનિયમની કલમ ૩૭ અને વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના વિનિયમો હેઠળ આવરી લેવા પ્રયત્ન કરવામાં આવેલા ક્ષેત્રો, અધિનિયમ હેઠળની વિશિષ્ટ ભાષા દ્વારા સ્પષ્ટપણે આવરી લેવાયેલા પાસાઓ સાથે નિઃસંદેહ સામાન્ય છે. એવી સ્થિતિમાં, સંલગ્નતા સંબંધિત તમામ રાજ્ય કાયદાઓ, જેટલા અંશે તેઓ અધિનિયમ દ્વારા આવરી લેવાયેલા હોય, એટલા અંશે અધિનિયમની જોગવાઈઓના અમલને માર્ગ આપવો ફરજિયાત છે. એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા જે આવશ્યકતાઓની તપાસ કરવામાં આવી છે અને જે શરતો લાદવામાં આવી છે, તે જ પ્રબળ રહેશે અને રાજ્ય કાયદાના બહાને તેમાં ફેરફાર, પુનઃપરીક્ષણ અથવા ઉલ્લંઘન કરી શકાશે નહીં. સંલગ્નતા આપનાર/પરીક્ષણકારક સંસ્થા અને રાજ્ય સરકારએ એન.સી.ટી.ઈ.ના નિર્દેશોની પ્રાધાન્યતા અને અધિકૃતતાનું પાલન કરવું જ પડશે. મકાનનું અસ્તિત્વ, પુસ્તકાલય, લાયકાતપ્રાપ્ત કર્મચારીવર્ગ, સંસ્થાની નાણાકીય સ્થિરતા, રહેઠાણની વ્યવસ્થા વગેરે એવા વિષયો છે, જે અધિનિયમની કલમ ૧૪(૩)(બી) હેઠળ વિશિષ્ટ રીતે આવરી લેવાયેલા છે. તેથી, રાજ્ય અને યુનિવર્સિટી દ્વારા તેમનું પુનઃપરીક્ષણ કરવા માટે તે ખુલ્લા ગણાશે નહીં. જો માન્યતા પોતે જ શરતબંધ હોય અને તે શરતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હોય, તો એવી પરિસ્થિતિમાં, અધિનિયમની કલમ ૧૭ અને ૧૬ના પરિધિ અને

વ્યાપની અંદર, સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થા સંલગ્નતા ન આપે અને ખામીઓ તથા શરતોના અપાલન વિશે એન.સી.ટી.ઈ.ને તાત્કાલિક જાણ કરે. આવી પરિસ્થિતિમાં, કેન્દ્રીય તથા રાજ્ય સંસ્થાઓએ સુમેળપૂર્વક અને યોગ્ય સંકલન સાથે કાર્ય કરી, માન્યતા તથા સંલગ્નતા બંને અંગે કયા પગલાં લેવા જરૂરી છે તે બાબતે અંતિમ નિષ્કર્ષે પહોંચવું જોઈએ. પરંતુ નિશ્ચિતપણે રાજ્ય સરકાર અને યુનિવર્સિટી એન.સી.ટી.ઈ.ના પ્રત્યક્ષ વિરુદ્ધ કાર્ય કરી શકશે નહીં. [પરિછેદ ૫૯ અને ૬૧] [૮૬૬–ડી; ૮૬૭–જી–એચ; ૮૬૮–એ–ઈ]*સેન્ટ જહોન ટીચર્સ ટ્રેનિંગ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ વિરૂદ્ધ રિજનલ ડિરેક્ટર, નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર એજ્યુકેશન* (૨૦૦૩) ૩ એસસીસી ૩૨૧: ૨૦૦૩ (૧) એસસીઆર ૯૭૫ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.૨.૭. યુનિવર્સિટી અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ કલ્પિત રાજ્યનો અભિપ્રાય, જેટલી હદ સુધી તે અતિરેક સ્વીકારી લે છે, તેટલી હદ સુધી સુસંગત રીતે વાંચી શકાય એવો છે; અને એન.સી.ટી.ઈ.ના નિર્દેશો પ્રત્યે તેની દિશા સાથે અસંગત એવા તેના પરિણામો, જેટલી હદ સુધી તેમનું સમાધાન થઈ શકે, તેટલી હદ સુધી શૂન્ય અને અમલાતીત છે; અને એવા સમાધાન દરમિયાન એન.સી.ટી.ઈ.ના નિર્દેશોને સ્પષ્ટ પ્રાધાન્ય આપવાનું રહેશે. તેથી, રાજ્યના અભિપ્રાયને એ અર્થમાં વાંચવાનો અને અર્થઘટન કરવાનો રહેશે કે તે એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલા પરિબળોને અખંડ રાખશે અને ત્યારબાદ સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની બાબતનું પરીક્ષણ કરશે. આ તબક્કે, જે વાસ્તવમાં દ્વિતીય તબક્કો છે, રાજ્ય સરકારની ભૂમિકા લઘુતમ બને છે.

સંલગ્નતા મંજૂર કરવી કે નકારવી તે નક્કી કરવાનું મુખ્યત્વે યુનિવર્સિટીએ કરવાનું રહે અને રાજ્યની ભૂમિકા માત્ર નામમાત્ર, લઘુતમ, બિન–દખલગીરીવાળી અને બિન–દખલગીરીવાળી હોવી જોઈએ. [ફકરો ૬૨] [૮૬૮–એફ–એચ; ૮૬૯–એ]૨.૮. એકવાર માન્યતા આપવામાં આવે, ત્યારબાદ આવી મંજૂરી રાજ્ય સરકાર તેમજ સંલગ્નતા પ્રદાન કરતી સંસ્થા બંનેની સરખામણીએ પ્રાધાન્ય પ્રાપ્ત કરે છે. સામાન્ય રીતે, સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની ઘડીએ આ પ્રશ્નોને ફરીથી ઉઠાવી શકાતા નથી. યુનિવર્સિટી દ્વારા તેના અધિનિયમો અથવા અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ, અધિનિયમની જોગવાઈઓ તથા માન્યતાની શરતોનું ઉલ્લંઘન કર્યા વગર નિરીક્ષણ કરવામાં આવે, ત્યારે બીજી કક્ષાએ રાજ્ય સરકારનું મત માત્ર ઔપચારિકતા પૂરતું રહે છે, સિવાય કે કોઈ ગંભીર અને અસ્વીકાર્ય ભૂલ થઈ હોય, અથવા આખી પ્રક્રિયા છેતરપિંડીથી કલુષિત થઈ હોય, અથવા બંનેમાંથી કોઈ સંસ્થાએ લાદેલી કોઈ મૂળભૂત શરતના પાલનના અભાવે શાળામાં કાર્યરત વિદ્યાર્થીઓના જીવન માટે સ્પષ્ટપણે ગંભીર જોખમ ઊભું થતું હોય. સામાન્ય પરિસ્થિતિઓમાં રાજ્યની ભૂમિકા અત્યંત ઔપચારિક હોય છે અને એકવાર માન્યતા આપવામાં આવી ગઈ હોય અને સંલગ્નતા સ્વીકાર્ય હોવાનું જણાયું હોય, ત્યારબાદ પ્રવેશ પ્રક્રિયા અને શૈક્ષણિક અભ્યાસક્રમોના પ્રારંભમાં અવરોધ ઊભો કરવાની રાજ્ય પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી નથી. [પરા ૬૩] [૮૬૯–ડી–જી]૨.૯. રાજ્ય સરકાર અને સંલગ્નતા આપતી સંસ્થાએ વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ અધિનિયમ, વિનિયમો અને માન્યતાની શરતોના

માળખાની અંદર જ કરવો આવશ્યક છે. અદાલતે જણાવ્યું હતું કે રાજ્ય સરકાર અથવા કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશે 'કોઈ વાંધો નથી પ્રમાણપત્ર' મંજૂર કરવા માટેની અરજીનો વિચાર કરતી વખતે એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકાઓની સીમામાં જ પોતાને અનિવાર્ય રીતે મર્યાદિત રાખવું પડે. બીજા તબક્કે રાજ્યની ભૂમિકાને લઘુત્તમ રાખવી તે પણ આ આધાર પર ન્યાયસંગત ઠરી શકે છે કે સંલગ્નતા મુખ્યત્વે યુનિવર્સિટીનો વિષયક્ષેત્ર છે, જે વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ માટે જવાબદાર છે, તે માટેના માપદંડ નક્કી કરે છે, પરીક્ષાઓ યોજે છે અને નિર્ધારિત શૈક્ષણિક ધોરણો જાળવીને વિનિર્દિષ્ટ અભ્યાસક્રમોનો અમલ કરે છે. [ફકરો ૬૪] [૮૭૦-એ-ડી]*સેન્ટ જહોન ટીચર્સ ટ્રેનિંગ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ વિરૂદ્ધ રીજનલ ડિરેક્ટર, નેશનલ કાઉન્સિલ ફૉર ટીચર એજ્યુકેશન* (૨૦૦૩) ૩ એસસીસી ૩૨૧: ૨૦૦૩ (૧) એસસીઆર ૯૭૫ – આધાર લેવામાં આવ્યો.*મહારાષ્ટ્ર વિરૂદ્ધ સંત જ્ઞાનેશ્વર શિક્ષણ શાસ્ત્ર મહાવિદ્યાલય અને અન્ય.* (૨૦૦૬) ૯ એસસીસી ૧; *ભાર્ટિયા એજ્યુકેશન સોસાયટી વિરૂદ્ધ હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય.* (૨૦૧૧) ૪ એસસીસી ૫૨૭: ૨૦૧૧ (૨) એસસીઆર ૪૬૧ – નો સંદર્ભ લેવાયો.૩.૧. એકવાર સંબંધિત અનુચાદીઓ વિનિયમો હેઠળ અથવા ન્યાયાધીશો દ્વારા ઘડાયેલા કાયદા હેઠળ નિર્ધારિત કરવામાં આવી હોય, ત્યારબાદ જે કોઈ હોય તેને નિર્ધારિત અનુચાદીમાંથી અપવાદો કાઢી પાડવાનો અધિકાર રહેતો નથી. અનુચાદીનું પાલન કરવું, ન્યાયસંગત અને પારદર્શક રીતે પ્રવેશ આપવાનો તેમજ શિક્ષણના ધોરણો

જાળવવાનો મૂળ તત્વ છે. સમયપત્રક નિર્ધારિત કરવાનો હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે સંબંધિત તમામ સત્તાધિકારીઓ નિર્ધારિત સમયમાં કાર્ય કરે. વિનિયમો અને ચુકાદાઓ હેઠળ નિર્ધારિત અનુચાદીઓનું કોઈપણ અપવાદ વિના કડક પાલન થવું આવશ્યક છે. આ પ્રક્રિયામાં સંકળાયેલા રાજ્ય સરકાર, યુનિવર્સિટી, એન.સી.ટી.ઈ. અથવા અન્ય કોઈ સત્તા કે સંસ્થાની અધિક્રમણિકામાં કોઈપણ વ્યક્તિ સીધા કે પરોક્ષ કોઈપણ કારણસર અનુચાદીનો ભંગ કરી શકતી નથી. આ બાબતમાં જે કોઈ વ્યક્તિ બેદરકાર ઠરે છે તે પોતાને અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે જવાબદાર બનાવે છે તેમજ અદાલતના આદેશો અનુસાર શિસ્તાત્મક કાર્યવાહી માટે પણ જવાબદાર બને છે. અનુચાદીનું પાલન અધિનિયમના હેતુ અને તેના વિવિધ પાસાઓને સિદ્ધ કરે છે. અવગણનાનું પરિણામ અન્યાયી પ્રવેશોમાં, નિર્ધારિત સમયમાં પાઠ્યક્રમો શરૂ ન થવામાં અને ઊંચી મેરિટ ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓને ગંભીર હાનિ પહોંચાડવામાં થાય છે, જેના પરિણામે મેરિટના નિયમને નિષ્ફળ બનાવવામાં આવે છે. [પરા ૬૫, ૬૬ અને ૬૭] [૮૭૦–ઈ–એફ; ૮૭૧–એ–સી, એફ]૩.૨. અદાલત, પ્રવેશ તેમજ માન્યતા અને સંલગ્નતા અંગે, કોલેજ ઓફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશનના કેસમાં આ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલી સમયચાદી સ્વીકારે છે અને તેની પુનરુક્તિ કરે છે. નિયમો તથા આ અદાલતના આદેશોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં માન્યતા, સંલગ્નતા અને તે દ્વારા અભ્યાસક્રમો શરૂ કરવાની મંજૂરી મંજૂર કરવાની પ્રક્રિયા સંબંધિત શૈક્ષણિક

વર્ષના તાત્કાલિક પૂર્વવર્તી વર્ષમાં ૧લી સપ્ટેમ્બરથી ૧૦મી મે સુધીનો આશરે ૨૭૦ દિવસ, અર્થાત ૯ મહિનાનો, બાહ્ય સમયગાળો પ્રદાન કરે છે. તેથી, સમગ્ર પ્રક્રિયા આ માળખા અંદર રહે તે માટે, તે ઉપરોક્ત સમયગાળામાં પૂર્ણ થવી આવશ્યક છે. આ પ્રક્રિયામાં અન્ય બાબતો સાથે, રાજ્યની ટિપ્પણીઓ, સંસ્થાનું નિરીક્ષણ તથા સંલગ્નતા પ્રદાન કરનાર સત્તાધિકારી દ્વારા માન્યતા અને સંલગ્નતાના હુકમમાં ઉપર નોંધાયેલ વિવિધ શરતોનું પાલન સહિતના વિવિધ પગલાંનો સમાવેશ થાય છે. [પરિછેદ ૬૮ અને ૬૯] [૮૭૧–જી; ૮૭૨–એ–સી]૩.૩. વિનિયમોમાં પરસ્પર નિર્ધારિત તારીખો અને સમયગાળાઓ વચ્ચે અને સમયપત્રક નિર્ધારિત કરતા આ અદાલતના ચુકાદાઓના સંદર્ભમાં પણ કેટલાક આવરતા સમયગાળાઓ તથા અંશે વિસંગતતાઓ હોવાનું જણાય છે. ઉદાહરણ તરીકે, કોલેજ ઓફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશનના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદા મુજબ સંબંધિત વર્ષ માટે સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની અંતિમ તારીખ ૧૦મી મે છે, પરંતુ એન.સી.ટી.ઈ. વિનિયમો, ૨૦૦૯ ની નિયમાવલી ૫.૫ મુજબ માન્યતા મંજૂર કરવાની અંતિમ તારીખ સંબંધિત વર્ષની ૧૫મી મે છે. તેવી જ રીતે, નિયમાવલી ૭.૧ માં નિર્દિષ્ટ સમયગાળા અને નિયમાવલી ૭.૨ હેઠળના સમયગાળા વચ્ચે પણ આવરતા સ્થિતિ છે. આવા આવરતા સમયગાળાઓ અમલકર્તા સત્તાધિકારી તેમજ અરજદારના મનમાં કેટલીક ગૂંચવણ ઊભી કરે તેવી સંભાવના છે. તેથી, આ ટાળી શકાય તેવી પરિસ્થિતિઓ અને અનાવશ્યક વિવાદોને અંત આપવો આ અદાલત માટે આવશ્યક છે. આ પરિસ્થિતિઓને

ધ્યાને લઈને અને કોઈપણ અસ્પષ્ટતા, અનિશ્ચિતતા તથા ગૂંચવણ ન રહે તે સુનિશ્ચિત કરવા, અદાલત માન્યતા અને સંલગ્નતા સંબંધે વિનિયમો અને આ અદાલતના ચુકાદાઓના સમૂહવાચક વાંચનના આધારે નવું સમયપત્રક નિર્દેશિત કરે છે અને નિર્ધારિત કરે છે. [પરિછેદ ૭૦] [૮૭૨–ડી–એચ]૩.૪. કોલેજ ઓફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશનના કેસમાં તથા આ ચુકાદામાં પ્રવેશ, માન્યતા, સંલગ્નતા અને અભ્યાસક્રમોના પ્રારંભ સંબંધે નિર્દિષ્ટ સમયપત્રકનું એન.સી.ટી.ઈ., રાજ્ય સરકાર અને યુનિવર્સિટી/પરીક્ષાકીય સંસ્થા સહિત સંબંધિત તમામ દ્વારા કડકપણે પાલન કરવાનું રહેશે. સમયપત્રકનો અવજ્ઞા થવા પર અને/અથવા આ અદાલતના આ ચુકાદાને નિષ્ફળ બનાવવાનો અથવા તેને બાજુ પર મૂકવાનો કોઈ પ્રયત્ન થવા પર, સંબંધિત વ્યક્તિ પોતાને અદાલતોની અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ હેઠળની કાર્યવાહી માટે તથા કાયદા અનુસાર વિભાગીય શિસ્તભંગની કાર્યવાહી માટે પણ જવાબદાર બનાવશે. [પરા ૭૪] [૮૭૮–એફ–એચ; ૮૭૯–એ]૩.૫. એન.સી.ટી.ઈ./ રાજ્ય સરકાર/ પરીક્ષા લેતી અથવા સંલગ્નતા આપતી સંસ્થાને અરજીઓ પર વિચારણા કરી, અરજદાર સંસ્થાઓને માન્યતા/સંલગ્નતા મંજૂર કરવી કે મંજૂર ન કરવી તે અંગેનો યોગ્ય હુકમ ચુકાદાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર પસાર કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. જો કલમ 'સી' અનુસાર સત્તાધિકારીઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમથી સંસ્થાઓ વ્યથિત હોય, તો તેઓને કાયદા મુજબ તે જ બાબતને પડકારવાની મુક્તતા રહેશે. એન.સી.ટી.ઈ. આ ચુકાદાની નકલ તમામ પ્રાદેશિક

સમિતિઓ, સંબંધિત રાજ્ય સરકારો અને તમામ સંલગ્નતા આપતી સંસ્થાઓને પરિભ્રમિત કરશે અને તમામ હિતધારકો તથા સામાન્ય જનતાની માહિતી માટે તે જ પોતાની વેબસાઇટ પર પણ મૂકાશે. [પરિચ્છેદ ૭૪] [૮૭૯–બી–ડી]*કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન અને અન્ય વિરૂદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય* (૨૦૧૩) એસસીસી ૭૨૧ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.૪.૧. સંબંધિત સત્તાધિકારીઓએ અરજી નામંજૂર કરતાં અથવા સંલગ્નતા માટેની અરજી મંજૂર ન કરતાં જે દૃષ્ટિકોણ અપનાવ્યો છે તેમાં કોઈ દોષ નથી, કારણ કે નિર્ધારિત અંતિમ તારીખ હતી અને/અથવા ભલામણ/સંલગ્નતા માટેની શરતો પૂર્ણ કરવામાં આવી નહોતી. ૧૦મી મે અંતિમ તારીખ તરીકે નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે, જેના પછી વર્તમાન શૈક્ષણિક વર્ષ માટે કોઈ સંલગ્નતા મંજૂર કરવામાં આવશે નહીં. આ અદાલતે પ્રતિપાદિત કરેલો કાયદો હોવાથી, તે કોઈપણ સત્તાધિકારી સહિત તમામ સંબંધિત પર બાધ્યક છે. સત્તાધિકારીઓએ અંતિમ તારીખ પસાર થઈ ગયા પછી આવેલી સંસ્થાઓની અરજીઓ પર વિચાર કરવા ઇનકાર કરીને અને/અથવા તેમને સંલગ્નતા નકારીને યોગ્ય રીતે કાર્ય કર્યું છે. સમયપત્રકનું પાલન કરવું સત્તાધિકારીઓની ફરજ હતી અને તે બાબતમાં સંસ્થાઓ કોઈ ફરિયાદ ઉઠાવી શકતી નથી. ઉક્ત સમયપત્રક દરેક બાબતમાં કાર્યરત થવું જ જોઈએ અને આ ફરજિયાત નિર્દેશમાંથી કોઈને પણ અપવાદ ઉભો કરવાની મંજૂરી આપવી નહીં. [પરિછેદ ૭૧] [૮૭૬–એ–ડી]૪.૨. સામાવાળા યુનિવર્સિટી/રાજ્ય દ્વારા એવો અભિપ્રાય લેવામાં આવ્યો છે કે સંલગ્નતાની

શરતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી. વિશેષ અનુમતિ અરજીઓ અથવા રિટ અરજીઓમાં, જે સ્થિતિ હોય તે પ્રમાણે, આ અદાલત માટે શરતોના પાલન અથવા ભંગ અને તેની વ્યાપ્તિની તપાસ કરવી યોગ્ય નથી. વિવાદો અત્યંત ગંભીર સ્વરૂપના છે. તેઓ સ્પષ્ટપણે આ અદાલતની અપીલક્ષેત્રાધિકાર અથવા રિટ ક્ષેત્રાધિકારની પરિધિ બહાર આવે છે. ભૌતિક ચકાસણીના આધારે વિષયોની તપાસ કરવી અને કાયદા અનુસાર સંસ્થાની અરજી અંગે આગળની કાર્યવાહી કરવી, તે વિશેષજ્ઞ સત્તાધિકારીઓનું કાર્ય છે. [પરિચ્છેદ ૭૨] [૮૭૬–ડી–ઈ, જી–એચ; ૮૭૭–એ]૪.૩. તા. ૨૬મી જુલાઈ, ૨૦૧૨ના હુકમ દ્વારા કાઉન્સેલિંગ અને પ્રવેશ અંગે આ અદાલતે સ્થગિતી મંજૂર કરી હતી. જોકે, તા. ૨૭મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૨ના હુકમ દ્વારા તે સ્થગિતી હટાવવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત હુકમના અનુસંધાનમાં, માન્યતા પ્રાપ્ત અને સંલગ્ન સંસ્થાઓમાં પ્રવેશો આપવામાં આવ્યા હતા. તા. ૨૭મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૨નો વચગાળાનો હુકમ અંતિમ કરવામાં આવે છે. જે કોલેજો ન તો માન્યતા પ્રાપ્ત હતી અને ન તો સંલગ્ન હતી, અને તે કાઉન્સેલિંગની યાદીમાં સામેલ હોય કે ન હોય, તેમાં વિદ્યાર્થીઓને કોઈ પ્રવેશ આપવામાં આવ્યા ન હતા. અરજદાર/અપીલકર્તા કોલેજો તે જ શ્રેણીમાં આવે છે. નિશ્ચિત દિશાનિર્દેશો જારી કરવા સિવાય, વર્તમાન રિટ અરજીઓ અને અપીલોમાં તેમને કોઈ રાહત આપી શકાય તેમ નથી. [ફકરા ૭૩ અને ૭૪] [૮૭૭–એ–બી; ૮૭૮–ડી–ઈ]

પ્રકરણ કાનૂન સંદર્ભ:

૧૯૯૫ (૨) એસ.સી.આર. ૧૦૭૫	પર આધાર રાખ્યો	પરિછેદ ૪૩, ૫૧
૨૦૦૦ (૨) એસ.સી.આર. ૧૨૩૪	પર આધાર રાખવામાં આવ્યો	પેરા ૪૫, ૫૧
૨૦૦૬ (૩) એસ.સી.આર. ૬૩૮	પર આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૪૬, ૫૨, ૫૬, ૬૪
૧૯૯૮ (૩) એસ.સી.આર. ૭૪૦	પર આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરા ૪૮
૧૯૯૯ (૧) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૨૪૯	અનુસરવામાં આવ્યું	ફકરો ૪૯
(૧૯૯૪) ૪ એસ.સી.સી. ૩૯૧	આધારરૂપ માનવામાં આવેલ	પેરા ૫૦
૨૦૦૪ (૧) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૩૦૧	પર આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૫૨
૨૦૦૩ (૧) એસ.સી.આર. ૯૭૫	પર આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરિચ્છેદ ૫૯
(૨૦૧૩) ખંડ. ૨ એસ.સી.સી. ૭૨૧	પર આધાર રાખવામાં આવ્યો	પરા ૭૦, ૭૪

દીવાની મૂળ અધિકારક્ષેત્ર

ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ

રિટ અરજી (સી) નં. ૨૭૬/૨૦૧૨

સાથે

સી.એ. નં. ૯૦૬૪/૨૦૧૨, ૯૦૬૫/૨૦૧૨, ૯૦૬૬/૨૦૧૨, ૯૦૬૭/૨૦૧૨, ૯૦૬૮/૨૦૧૨, ૯૦૬૯/૨૦૧૨, ૯૦૭૦/૨૦૧૨, ૯૦૭૧/૨૦૧૨, ૯૦૭૨/૨૦૧૨, ૯૦૭૩/૨૦૧૨, ૯૦૭૪/૨૦૧૨, ૯૦૭૫/૨૦૧૨, ૯૦૭૬/૨૦૧૨, ૯૦૭૮/૨૦૧૨, ૯૦૭૭/૨૦૧૨, ૯૦૬૨/૨૦૧૨, ૯૦૬૩/૨૦૧૨ ડબલ્યુ.પી. (સી) નં. ૨૯૬/૨૦૧૨, ૩૦૬/૨૦૧૨, ૩૦૭/૨૦૧૨, ૩૨૯/૨૦૧૨, ૩૫૪/૨૦૧૨, ૩૪૫/૨૦૧૨, ૩૪૬/૨૦૧૨, ૩૪૭/૨૦૧૨, ૩૪૯/૨૦૧૨, ૩૫૦/૨૦૧૨, ૩૫૪/૨૦૧૨, ૩૯૫/૨૦૧૨, ૩૮૯/૨૦૧૨, ૩૯૭/૨૦૧૨.

કૃષ્ણન વેણુગોપાલ, જયંત ભૂષણ, એસ.આર. સિંહ, પી.એન. મિશ્રા, પ્રમોદ સ્વરૂપ, પૂજા ધાર, ઉદય યુ.એસ. રાઠોર, ગૌરવ અગ્રવાલ, રાજેશ શ્રીવાસ્તવ, મીનેશ દુબે, ડી.પી. પાંડે, એસ.આર. સેટિયા, રાઘવેન્દ્ર સિંહ, સંજય શરાવત, આદિત્ય કાંત શર્મા, ઋતેશ અગરવાલ, અનીશ મિત્તલ, રીતા ચૌધરી, મધુર જૈન, સુનીલ કુમાર જૈન, ડી.એન. દુબે, અવનીશ સિંહ, ઉજ્જવલ પાંડે, સુશાંત કે. યાદવ, યશ પાલ ઢીંગરા, સત્યેન્દ્ર કુમાર, સુનીતા ભારદ્વાજ,

બિજેન્દ્ર સિંહ, શૈલ કુમાર દ્વિવેદી, સિદ્ધાર્થ કૃષ્ણ દ્વિવેદી, સી.ડી. સિંહ, આયેશા ચૌધરી, અમિતેશ કુમાર, રવિ કાંત, ગોપાલ સિંહ, અમીત સિંહ, પરીના સ્વરૂપ, સુષ્મા વર્મા, મુકુલ સિંહ, પ્રવીણ સ્વરૂપ અને વિશ્વજિત સિંહ હાજર રહેલ પક્ષકારો તરફથી.

અદાલતનો ચુકાદો નીચે મુજબ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

સ્વતંત્ર કુમાર, ન્યાયાધીશ. ૧. તમામ વિશેષ પરવાનગી અરજીઓમાં પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન અને અન્ય વિરૂદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય [સિવિલ અપીલ નં. ૫૯૧૪/૨૦૧૧, જેનો નિર્ણય ૨૨મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના રોજ થયો] ના કેસમાં, આ અદાલતે નોંધ્યું હતું કે શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨-૨૦૧૩ તથા અનુવર્તી શૈક્ષણિક વર્ષો માટે, સંસ્થાઓ અને રાજ્ય સરકારે પ્રવેશ, માન્યતા અને સંલગ્નતા અંગેની પ્રક્રિયા તથા શરતો અને નિયમો અંગે વ્યાપક સહમતિ સાધી હતી. જે શરતો અને નિયમો પર સહમતિ થઈ હતી અને જેને અદાલતની મંજૂરી પ્રાપ્ત થઈ હતી, તે બાબતોનો ઉલ્લેખ તે ચુકાદામાં ખૂબ જ વિગતવાર કરવામાં આવ્યો હતો. શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨-૨૦૧૩ તથા અનુવર્તી વર્ષો માટે, પ્રવેશ માટે નીચે મુજબનો સમયપત્રક નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો હતો :

૧.	જાહેરાતનું પ્રકાશન	૦૧.૦૨.૨૦૧૧

૨.	અરજીપત્રોના વેચાણ અને તેમની રજૂઆત	૧૦.૦૨.૨૦૧૨ થી ૧૦.૦૩.૨૦૧૨
૩.	પ્રવેશ પરીક્ષાની તારીખ	૨૦.૦૪.૨૦૧૨ થી ૨૫.૦૪.૨૦૧૨
૪.	પરિણામની જાહેરાત	૨૫.૦૫.૨૦૧૨ થી ૩૦.૦૫.૨૦૧૨
૫.	કાઉન્સેલિંગનો પ્રારંભ અને પૂર્ણતા	૦૧.૦૬.૨૦૧૨ થી ૨૫.૦૬.૨૦૧૨
૬.	કાઉન્સેલિંગ પછી પ્રવેશની છેલ્લી તારીખ	૨૮.૦૬.૨૦૧૨
૭.	શૈક્ષણિક સત્રનો પ્રારંભ	૦૧.૦૭.૨૦૧૨

૩. અદાલતે આગળ વધુ નિર્દેશ આપ્યો કે શૈક્ષણિક વર્ષ માટે માત્ર એક જ કાઉન્સેલિંગ રહેશે. તે ૨૫ દિવસના ગાળે ચાલુ રાખવાની હતી અને ચુકાદામાં સમાવાયેલ નિર્દેશો મુજબ યોજવાની હતી. પ્રવેશ માટે અપનાવવાની રીત, પ્રક્રિયા અને પદ્ધતિશાસ્ત્ર સંબંધિત વિવિધ પાસાઓ અંગે જોગવાઈ કર્યા પછી, અદાલતે સંબંધિત શૈક્ષણિક વર્ષ માટે કોલેજોને કઈ સમયમર્યાદા સુધી સંલગ્નતા

આપવામાં આવવી જોઈએ તે બાબતે પણ જોગવાઈ કરી. ચુકાદાની કલમ ૬(બી), જે અમારી સમક્ષ વિવાદગ્રસ્ત મુદ્દાઓ પર પ્રભાવ ધરાવે છે, નીચે મુજબ વાંચાય છે:–

> (બી) પરામર્શ પ્રક્રિયા પૂર્ણ થયા પછી, સંબંધિત યુનિવર્સિટી ઉપરોક્ત પ્રતિક્ષા યાદીમાંથી ઉમેદવારોને ખાલી બેઠકો સામે ફાળવતી રહેશે, જ્યાં સુધી કોલેજોમાંની બધી બેઠકો ભરાઈ ન જાય. વધુમાં એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે આયોજનકર્તા યુનિવર્સિટી વિદ્યાર્થીઓને માત્ર વર્તમાન બી.એડ. કોલેજને જ પૂરા પાડશે અને જેઓ તમામ બી.એડ. કોલેજોને તા. ૦૭.૦૭.૨૦૧૧ સુધી સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થશે, તેઓને વર્ષ ૨૦૧૧–૧૨ માટેની પરામર્શ પ્રક્રિયામાં ગણવામાં આવશે નહીં; અને ત્યારપછીના સતત વર્ષો તથા અનુગામી સમયગાળા માટે, જે કોલેજોને તે વર્ષના ૧૦ મે સુધી અથવા તે પહેલાં સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થશે, તેઓને પરામર્શ માટે ગણવામાં આવશે.

૪. જેમ સ્પષ્ટ છે, અદાલતે સંલગ્નતા માટે એક અંતિમ નિર્ધારિત તારીખ નક્કી કરી હતી. માત્ર તે જ કોલેજોને, જેઓને ૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ સુધી સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થઈ હતી, શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૧–૨૦૧૨ માટેની કાઉન્સેલિંગમાં ભાગ લેવા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. ત્યારબાદના અનુયાદીત શૈક્ષણિક વર્ષોમાં, તે જ

કોલેજોને કાઉન્સેલિંગમાં ભાગ લેવા મંજૂરી હતી, જેઓને તે વર્ષના ૧૦મી મેના રોજ અથવા તે પહેલાં સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થઈ હતી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જેઓને જણાવેલ અંતિમ નિર્ધારિત તારીખ સુધી સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થઈ ન હતી, તેવી કોલેજોને કાઉન્સેલિંગમાં સામેલ કરવાની નહોતી.

૫. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યની કેટલીક એવી કોલેજોએ, જેઓને સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થઈ નહોતી, તેમને સંલગ્નતા આપવાનો ઇનકાર કરતી યુનિવર્સિટીઓના હુકમને પડકારતી રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી. આ રિટ અરજીઓ અલ્હાબાદ સ્થિત ન્યાયક્ષેત્ર વાપરતી વડી અદાલતની લખનૌ ખંડપીઠના જુદા જુદા ચુકાદાઓ દ્વારા, અન્ય બાબતો સાથે સાથે, પરંતુ મુખ્યત્વે આ આધારે નામંજૂર કરવામાં આવી કે આ અદાલતને કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદામાં નક્કી કરાયેલી અંતિમ તારીખ લંબાવવાનો અધિકારક્ષેત્ર નહોતો.

૬. ૧૭ વિશેષ અનુમતિ અરજીઓમાં, વિવિધ અરજદારો એ સંબંધિત વડી અદાલતના ચુકાદાઓને આ સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ પડકાર્યા છે. ૧૫ રિટ અરજીઓના અરજદારો એ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ આ સર્વોચ્ચ અદાલતનો આશરો લીધો છે અને આ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલી કટ–

ઓફ તારીખને ધ્યાનમાં રાખીને પુનઃ સંલગ્નતા મંજૂર કરવા ઇનકાર કરનાર યુનિવર્સિટી/સત્તાધિકારીઓના હુકમને પડકાર્યો છે.

૭. આ રિટ અરજીઓ અને અપીલોમાં થોડાં ભિન્ન તથ્યો પર આધારિત કાનૂન સંબંધિત સમાન પ્રશ્નો ઊભા થયા છે. તેથી, અમે આ રિટ અરજીઓ અને અપીલોનો નિકાલ આ સંયુક્ત ચુકાદા દ્વારા કરવાની રજૂઆત કરીએ છીએ. હાલના કેસમાં અદાલતના વિચારાધીન બનતા વાસ્તવિક વિવાદ પર વિચાર કરીએ તે પહેલાં, અદાલત માટે કેટલીક રિટ અરજીઓ/અપીલોના તથ્યોનો ઉલ્લેખ કરવો આવશ્યક રહેશે.

<u>હકીકતો:</u>

<u>રિટ અરજી (દિવાની) નં. ૨૭૬/૨૦૧૨</u>

૮. અરજદારનો એવો મામલો છે કે સોસાયટીઝ રજિસ્ટ્રેશન અધિનિયમ, ૧૮૬૦ ની જોગવાઈઓ હેઠળ નોંધાયેલ એક સંસ્થા માઁ વૈષ્ણો દેવી શિક્ષા સમિતિ તેનું મુખ્ય ઉદ્દેશ વિવિધ વિષયક્ષેત્રોમાં શિક્ષણ પ્રદાન કરવાનો હતો. તેના ઘોષિત ઉદ્દેશ્યોની આગળવધારામાં, સંસ્થાએ શિક્ષણ ક્ષેત્રના અભ્યાસક્રમો (બી.એ., બી.એડ.) ચલાવવા માટે વર્ષ ૨૦૦૭ માં માઁ વૈષ્ણો દેવી મહિલા મહાવિદ્યાલય (સંક્ષેપમાં, "કોલેજ") શરૂ કર્યું. શરૂઆતમાં, કોલેજે બી.એ. અભ્યાસક્રમથી

પ્રારંભ કર્યો હતો અને તેને કાયદા મુજબ ડૉ. રામ મનોહર લોહિયા અવધ યુનિવર્સિટી (સંક્ષેપમાં, 'યુનિવર્સિટી') દ્વારા સંલગ્નતા મંજૂર કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, કોલેજે બી.એડ. અભ્યાસક્રમ ચલાવવાનો ઈરાદો દર્શાવ્યો, જેના માટે તેણે સંબંધિત સત્તાધિકારીઓ સમક્ષ સંલગ્નતા અને માન્યતા મંજૂર કરવા માટે અરજી કરી. ૨૭મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૦ના રોજ, નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર એજ્યુકેશન (સંક્ષેપમાં "એન.સી.ટી.ઈ.") એ અરજદાર કોલેજને શૈક્ષણિક સત્ર ૨૦૧૦–૨૦૧૧ થી દરવર્ષે ૧૦૦ વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ સાથે એક વર્ષની માધ્યમિક સ્તરની બી.એડ. કક્ષાઓ ચલાવવા માટે માન્યતા મંજૂર કરી.

૯. કોલેજની વિનંતિના અનુસંધાનમાં, યુનિવર્સિટીએ કોલેજનું નિરીક્ષણ કર્યું અને ત્યારબાદ તેનો મામલો રાજ્ય સરકારને ભલામણ કર્યો. ૬મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના રોજ રાજ્ય સરકારે અરજદારને શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૧–૨૦૧૨ માટે સ્વ–વિત્તપોષિત ધોરણે એક વર્ષ માટે બી.એડ.ના વર્ગો ચલાવવા કામચલાઉ સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની પરવાનગી આપી. અનુસંધાને, ૨૨મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના રોજ, જેમ અગાઉ નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન અને અન્ય વિરૂદ્ધ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં આ અદાલતનો ચુકાદો આપવામાં આવ્યો, જેમાં સંલગ્નતા મંજૂર કરવા માટે સમયપત્રક નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું. અરજી, પરીક્ષણ, પરામર્શ અને પ્રવેશ માટે કડક

સમયમર્યાદા નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી અને શૈક્ષણિક સત્ર ૧લી જુલાઈ, ૨૦૧૨થી શરૂ થવાનું હતું.

૧૦. ૨૨મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૬ માં અનિશ્ચિતતાનો એક તત્ત્વ છે. રજૂઆતોનો નોંધ લેતી વખતે અને યોગ્ય દિશા-નિર્દેશો આપતી વખતે, અદાલતે નોંધ્યું હતું કે "આગળ વધુમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે આયોજક યુનિવર્સિટી માત્ર વર્તમાન બી.એડ. કોલેજને અને તે બધી બી.એડ. કોલેજોને વિદ્યાર્થીઓ આપશે, જેઓને ૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ સુધી સંલગ્નતા મળી હશે; ૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ની તારીખ પછી સંલગ્નતા મેળવનાર કોલેજોને વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ માટેની કાઉન્સેલિંગમાં ગણતરીમાં લેવામાં આવશે નહીં અને તેનાથી આગળના અનુક્રમિક વર્ષ માટે તથા ત્યારપછી, જે કોલેજોને તે વર્ષના ૧૦મી મેના રોજ અથવા તે પહેલાં સંલગ્નતા મળી હશે, તેમને કાઉન્સેલિંગ માટે ગણતરીમાં લેવામાં આવશે.....". સ્પષ્ટ છે કે ૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ની તારીખ પછી તરત જ આવેલાં 'ગણતરીમાં લેવામાં આવશે નહીં' શબ્દો પહેલાં કંઈક છૂટ્યું છે. સ્પષ્ટપણે, અદાલતનો અર્થ એવો હતો કે જેઓ કોલેજો સંલગ્ન છે અથવા જેઓને ૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ સુધી સંલગ્નતા મળશે, તે કોલેજોને આયોજક યુનિવર્સિટી વિદ્યાર્થીઓ આપશે, પરંતુ ૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ પછી સંલગ્નતા મેળવનાર અન્ય કોલેજોને વર્ષ ૨૦૧૧-૨૦૧૨ માટેની કાઉન્સેલિંગમાં ગણતરીમાં લેવામાં આવશે નહીં. વધુમાં, અનુસર્તી શૈક્ષણિક વર્ષોમાં, જે

કોલેજોને વિદ્યાર્થીઓ આપવામાં આવશે તે એવી કોલેજો હશે જેઓએ તે વર્ષના ૧૦મી મે સુધી સંલગ્નતા પ્રાપ્ત કરી હશે. દિશા–નિર્દેશોની ભાવના એ જ છે. તેથી, અમારે ચુકાદાને એ જ રીતે વાંચવો અને તેનો અર્થઘટન કરવો જોઈએ.

૧૧. હાલના કેસના તથ્યો તરફ ફરીએ તો, યુનિવર્સિટીએ તારીખ ૨૭મી ઑગસ્ટ, ૨૦૧૧ના રોજ શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૧–૧૨ માટે ૧૦૦ બેઠકોની પ્રવેશ ક્ષમતા સાથે કોલેજને કામચલાઉ સંલગ્નતા મંજૂર કરી હતી. અરજદાર કોલેજનો દાવો છે કે તેને બી.એડ. અભ્યાસક્રમો માટે એન.સી.ટી.ઈ. તરફથી કાયમી માન્યતા પ્રાપ્ત થઈ હતી. આ પરિસ્થિતિમાં, અરજદાર કોલેજનું નામ શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૧–૧૨ માટે આયોજનકર્તા યુનિવર્સિટીએ આયોજિત કરેલી કાઉન્સેલિંગ માટેની કોલેજોની યાદીમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યું હતું. અરજદાર કોલેજને બી.એડ. વર્ગો માટે માત્ર એક વર્ષ માટે કામચલાઉ સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થઈ હોવાથી, તેણે અનુગામી શૈક્ષણિક વર્ષો માટે કાયમી સંલગ્નતા મંજૂર કરવા બાબતે ફરીથી યુનિવર્સિટી અને રાજ્ય સરકારનો સંપર્ક કર્યો અને તમામ ઔપચારિકતાઓ પૂર્ણ કરી તેમજ કાયદા મુજબ જરૂરી નિરીક્ષણ દળની રચના કરવા સત્તાવાળાઓને વિનંતી કરી. આ દરમ્યાન, ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યના ઉચ્ચ શિક્ષણ વિભાગે તારીખ ૧૧મી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૨ના કચેરી હુકમ દ્વારા, અદાલતના નિર્દેશ અનુસાર સંલગ્નતા મેળવવા માટેનો સમયપત્રક નક્કી કર્યો. સંબંધિત યુનિવર્સિટીને પ્રસ્તાવ રજૂ કરવાની છેલ્લી તારીખ ૧૦મી માર્ચ, ૨૦૧૨

હતી. પ્રાપ્ત થયેલો પ્રસ્તાવ યુનિવર્સિટીએ વધુમાં વધુ તારીખ ૨૫મી માર્ચ, ૨૦૧૨ સુધીમાં સરકારને મોકલવાનો હતો અને રાજ્ય સરકારે તારીખ ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ સુધીમાં મંજૂરી આપવાની હતી. હકીકતમાં, તારીખ ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ની આ તારીખ આ અદાલતે નક્કી કરેલી તારીખ મુજબ ૧૦મી મે, ૨૦૧૨ સુધી વધારવામાં આવી હતી. યુનિવર્સિટીએ કોલેજનું નિરીક્ષણ કરવા ત્રણ સભ્યોની સમિતિ રચી, જેણે તારીખ ૨૬મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૨ના રોજ પોતાનો અહેવાલ રજૂ કર્યો. એવું કહેવાય છે કે અહેવાલમાં અરજદાર પાસે બી.એડ. અભ્યાસક્રમ ચલાવવા માટે પૂરતી ઇમારત, પાયાની સુવિધાઓ અને નાણાં ઉપલબ્ધ હોવાનું નોંધાઈ કાયમી સંલગ્નતા માટે ભલામણ કરવામાં આવી હતી. અરજદારનો કેસ એવો છે કે કાયમી સંલગ્નતા મંજૂર કરવા માટેના તમામ સંબંધિત દસ્તાવેજો અને ફી તારીખ ૫મી માર્ચ, ૨૦૧૨ના રોજ, એટલે કે પ્રસ્તાવ રજૂ કરવાની છેલ્લી તારીખથી પાંચ દિવસ અગાઉ, યુનિવર્સિટીને સોંપવામાં આવ્યા હતા. યુનિવર્સિટીએ ઘણો સમય લીધો અને અંતે તારીખ ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના રોજ તેણે અરજદારને જાણ કરી કે કેટલાક વધુ દસ્તાવેજો રજૂ કરવાના જરૂરી છે. અરજદારે જરૂરી દસ્તાવેજો તારીખ ૧૧મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના રોજ રજૂ કર્યા. આ અરજી યુનિવર્સિટીએ ફક્ત તારીખ ૨૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના રોજ જ, ફોર્મ 'એ' માં મંજૂરી સાથે, રાજ્ય સરકારને મોકલી. શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨-૧૩ માટે આયોજનકર્તા યુનિવર્સિટીએ તારીખ ૨૩મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના રોજ ઉત્તર પ્રદેશની તમામ કોલેજો માટે સંયુક્ત પ્રવેશ પરીક્ષા

યોજી હતી. તેનું પરિણામ જાહેર કરવામાં આવ્યું અને પ્રવેશ તથા કાઉન્સેલિંગ સત્રો તારીખ ૭મી જૂન, ૨૦૧૨થી ૨૨મી જૂન, ૨૦૧૨ વચ્ચે યોજવાનું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું. અરજદાર કોલેજને ગંભીર આશંકા હતી કે યુનિવર્સિટી અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા થયેલા વિલંબને કારણે, ખાસ કરીને અદાલતે નક્કી કરેલી ૧૦મી મેની અંતિમ મર્યાદા ધ્યાનમાં લેતાં, તે શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨–૨૦૧૩ માટેની કાઉન્સેલિંગમાં ભાગ લઈ શકશે નહીં. પરિણામે, અરજદારે અન્ય સાથે મળીને અલાહાબાદની ન્યાયિક વડી અદાલત, લખનૌ ખંડપીઠમાં વર્ષ ૨૦૧૨ની રિટ અરજી (સિવિલ) નં. ૨૪૧૭(એમ/એસ) દાખલ કરી. આ રિટ અરજીનો નિકાલ અદાલતના તારીખ ૯મી મે, ૨૦૧૨ના હુકમથી કરવામાં આવ્યો. અદાલતે, આ અદાલતના તારીખ ૨૨મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના હુકમમાં સમાવિષ્ટ નિર્દેશોને નોંધતાં, સામાવાળાઓને સંલગ્નતા માટે જરૂરી હોય તેવી પાત્રતાના આધારે અરજદારનો કેસ વિચારવા અને નિર્ણય લેવા નિર્દેશ કર્યો તથા સાથે એવી આશા વ્યક્ત કરી કે રાજ્ય આ બાબતમાં પોતાનું શ્રેષ્ઠ કરશે. અરજદારે દલીલ કરી છે કે યદ્યપિ અન્ય કોલેજોમાં અનેક ખામીઓ નોંધાઈ હતી, તેમ છતાં મોટાભાગની કોલેજોને હુકમમાં દર્શાવેલ ખામીઓ દૂર કરવા સમય આપી સંલગ્નતા માટે શરતી પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. અન્ય કોલેજોથી ભિન્ન રીતે, રાજ્ય સરકારે તારીખ ૧૦મી મે, ૨૦૧૨ના તેના હુકમ દ્વારા અરજદારની અરજી નામંજૂર કરી અને વિવિધ ખામીઓ દર્શાવી. હુકમનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ છે:–

"(૩) માનનીય વડી અદાલત, લખનૌ બેન્ચ, લખનૌના ઉક્ત આદેશોની શ્રેણી અનુસંધાને, સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત અંતિમ તારીખ અર્થાત્ ૨૫.૦૩.૨૦૧૨ પછી, ઉલ્લેખિત યુનિવર્સિટીના બી.એડ. અભ્યાસક્રમ માટેની સંલગ્નતા સંબંધિત દરખાસ્તો પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. યોગ્ય વિચારણા બાદ, વિવાદિત સંલગ્નતા દરખાસ્તમાં નીચે મુજબની ખામીઓ જોવા મળી છે:-

૧. સંલગ્નતા મંજૂર કરવા માટે, યુનિવર્સિટી સ્તરે રચાયેલી સમિતિનું પ્રમાણપત્ર પ્રાપ્ત થયું નથી.૨. નિરીક્ષણ મંડળના નિરીક્ષણ અહેવાલ તથા યુનિવર્સિટીના પત્રમાં વર્ગખંડોના વિસ્તારની વિગતોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી.૩. યુનિવર્સિટીની સીમાદિવાલો પર પ્લાસ્ટર કરવામાં આવ્યું નથી અને સીમાદિવાલોની માત્ર એક જ બાજુનું ફોટોગ્રાફ પ્રાપ્ત થયું છે અને યુનિવર્સિટીના બીજા માળે બાંધકામનું કામ આંશિક રીતે ચાલુ છે. બીજા માળના ઓરડાઓની આગળ રેલિંગો બાંધવામાં આવી નથી, જેના કારણે ગંભીર અકસ્માત થવાની સંભાવના છે.૪. બી.એડ.નું પરિણામ પ્રાપ્ત થયું નથી. વિશ્વવિદ્યાલયે પરીક્ષાના પરિણામની ખામી હોવાને કારણે ફોર્મેટ-એ પર શરતી ભલામણ કરી છે.૫. સમૂહ દ્વારા છેતરપિંડી/નકલ બાબતે આરોપ ન મૂકવામાં

આવ્યો હોવા અંગે પરીક્ષા નિયામકના અહેવાલમાં શૈક્ષણિક સત્ર સ્પષ્ટ નથી.૬. અગ્નિશામક પ્રમાણપત્ર ૧૫.૦૨.૨૦૦૯ના રોજ જારી કરવામાં આવ્યું છે. આજદિન સુધી તે પ્રમાણપત્ર પ્રાપ્ત થયું નથી.૭. એનબીસી પર અતિરિક્ત ઈજનેર/સુપરિન્ટેન્ડિંગ ઈજનેર દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા છે, પરંતુ પત્ર નં. અને તારીખનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી.૮. બેંકમાંથી શિક્ષકોને માસિક પગારની ચુકવણીની વિગતો પ્રાપ્ત થઈ નથી. ડિસેમ્બર ૨૦૧૧ તથા જાન્યુઆરી અને ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૨ મહિનાઓનો અભિલેખ ઉપલબ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.(૪) તેથી, ઉપરોક્ત વિસંગતતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય યુનિવર્સિટી અધિનિયમ, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ (જેમા ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય યુનિવર્સિટી સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૭ દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો છે) સ્નાતક સ્તરે, શિક્ષણ પદ્ધતિ હેઠળ, મા વૈષ્ણો દેવી વુમન યુનિવર્સિટી, સિયારામ નગર, દેવરાકોટ, ફૈઝાબાદ માટે, શૈક્ષણિક સત્ર ૨૦૧૨-૨૦૧૩થી સ્વાયત્ત યોજના હેઠળ ૧૦૦ બેઠકોની ક્ષમતા ધરાવતા બી.એડ. અભ્યાસક્રમ માટે સંલગ્નતા અંગે પૂર્વ પરવાનગી આપવા યોગ્ય હોવાનું રાજ્ય

> સરકારે માન્યું નથી. તેની અનુસૃતિમાં, પ્રશ્નાધીન રિટ અરજી નં. ૨૪૧૭(એમ/એસ)/૨૦૧૨ તથા અન્ય અરજીઓમાં પણ, માનનીય વડી અદાલતના તા. ૦૯.૦૫.૨૦૧૨ના હુકમના પાલનમાં, શ્રી છેદી લાલ વર્મા, વ્યવસ્થાપક, મા વૈષ્ણો દેવી વુમન યુનિવર્સિટી, સિયારામ નગર, દેવરાકોટ, ફૈઝાબાદની તા. ૦૯.૦૫.૨૦૧૨ની અરજી તે અનુસાર નામંજૂર કરવામાં આવે છે."

૧૨. અરજદારે રજૂ કર્યું છે કે ઉક્ત પત્રમાં દર્શાવ્યા મુજબની આપત્તિઓ તેણે દૂર કરી દીધી હતી અને તે બાબતે સત્તાધિકારીઓને ૧૮મી મે, ૨૦૧૨ના રોજ જાણ કરી હતી. એ જ તારીખે અરજદારે રાજ્ય સરકાર સમક્ષ આ પ્રતિનિધિત્વ પણ કર્યું હતું કે આપત્તિઓ દૂર કરવામાં આવી છે અને જોડાણ માટે અરજદારનો કેસ વિચારવામાં આવે. ઉક્ત પ્રતિનિધિત્વ અંગે કોઈ પ્રતિસાદ મળ્યો નહોતો. અન્ય કોઈ વિકલ્પ બાકી ન રહેતાં, અરજદારે તે જ અદાલત સમક્ષ વધુ એક રિટ અરજી, જે ડબલ્યુપી (એમ/એસ) નં. ૩૪૯૯ ઓફ ૨૦૧૧ હતી, દાખલ કરી હતી અને અન્ય બાબતો ઉપરાંત એવી પ્રાર્થના કરી હતી કે રાજ્ય સરકારે ૧૦મી મે, ૨૦૧૨ના રોજ કર્યોલો હુકમ રદ કરવામાં આવે, સામાવાળા નં. ૨ને શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨-૧૩ માટે બી.એડ. અભ્યાસક્રમની કાઉન્સેલિંગમાં અરજદાર કોલેજને સમાવેશ કરવાની દિશા આપતો હુકમ કરવામાં આવે અને ઓછામાં

ઓછું તાત્કાલિક ધોરણે તો અરજદાર કોલેજને જોડાણ પ્રાપ્ત થયેલું ગણવા અંગે દિશા આપવામાં આવે. આ રિટ અરજીનો અંતિમ નિકાલ તે અદાલતની ખંડપીઠે તેના ૧૩મી જૂન, ૨૦૧૨ના હુકમ દ્વારા કર્યો હતો. આ હુકમનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ છે:–

> "અરજદારના વિદ્વાન વકીલની દલીલો, યુનિવર્સિટીની ભલામણોને ધ્યાનમાં લેતા, યોગ્ય જણાય છે. તદનુસાર, રિટ અરજી સાથે સંલગ્ન પરિશિષ્ટ–૧માં સમાવેશિત તા. ૧૦.૫.૨૦૧૨નો હુકમ આથી રદ કરવામાં આવે છે. આ બાબત રાજ્ય સરકારને પરત મોકલવામાં આવે છે જેથી તે યુનિવર્સિટીની ભલામણો અને પાનાં ૫૦ પર સમાવાયેલ સંસ્થાના પત્રના પ્રકાશમાં, નોંધ પર ઉપલબ્ધ માહિતીના આધિન રહી, નવી રીતે નિર્ણય કરે; અને રાજ્ય સરકાર સમક્ષ આ હુકમની પ્રમાણિત નકલ રજૂ થયાની તારીખથી દસ દિવસની અવધિમાં, શક્ય તેટલી તાત્કાલિક રીતે, નિર્ણય લેશે.ઉપરોક્તના આધીન, રિટ અરજીનો અંતિમ નિકાલ કરવામાં આવે છે."

૧૩. ઉપરોક્ત નિર્દેશ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે બાબત રાજ્ય સરકારને પરત મોકલવામાં આવી હતી. તા. ૧૦મી મે, ૨૦૧૨ નો હુકમ રદ કરવામાં આવ્યો હતો અને રાજ્ય સરકારને મામલાની નવી સિરેથી વિચારણા કરવા નિર્દેશ

આપવામાં આવ્યો હતો. આ મુખ્યત્વે એ આધાર પર હતું કે અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, યુનિવર્સિટીએ મામલાની ભલામણ કરી હતી અને કોઈ ખામી દર્શાવ્યા વિના ફોર્મ એ માં તેની મંજૂરી આગળ ધપાવી હતી. રાજ્ય સરકારે, કોઈ નિરીક્ષણ કર્યા વિના, સંલગ્નતા માટેની વિનંતી નામંજૂર કરી હતી અને અન્ય મહાવિદ્યાલયોને તાત્કાલિક સંલગ્નતા આપવામાં આવી હતી.

૧૪. તેનાં તરત બીજા દિવસે, અર્થાત્ ૧૪મી જૂન, ૨૦૧૨ના રોજ, અરજદારે ફરીથી રાજ્ય સરકાર સમક્ષ ૧૩મી જૂન, ૨૦૧૨ના હુકમમાં અદાલતે આપેલા નિર્દેશો અનુસાર પોતાના કેસનો વિચાર કરવા માટે પ્રતિનિધિત્વ કર્યું. ફરીથી, ૨૧મી જૂન, ૨૦૧૨ના હુકમ દ્વારા, રાજ્ય સરકારે અરજદારની અરજી નકારી કાઢી. રાજ્ય સરકારે આ અદાલતના ૨૨મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના હુકમના અનુસંધાને કાઉન્સેલિંગ તેમજ સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની સમયયાદીનો ઉલ્લેખ કર્યો. રાજ્ય સરકારે ૨૨મી નવેમ્બર, ૨૦૧૧ના હુકમના અનુસંધાને કાઉન્સેલિંગ તેમજ સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની સમયયાદીનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો. ૧૦મી મેની અંતિમ નિયત તારીખ પછી અરજી કરવામાં આવી હોવાથી તેણે અરજી નકારી કાઢી. તેમજ, ઉક્ત હુકમના પરિચ્છેદ ૬માં એ પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો કે તે તારીખ સુધી મહાવિદ્યાલય દ્વારા કેટલીક અનુપાલનાઓ કરવામાં આવી નહોતી અને ફરીથી, અનુપાલનના અભાવ સંબંધિત આઠ ખામીઓ ઉક્ત હુકમમાં દર્શાવવામાં આવી હતી.

૧૫. અરજદારનો એવો દાવો છે કે તા. ૨૧મી જૂન, ૨૦૧૨ના હુકમથી તેને ગંભીર પૂર્વગ્રહ પહોંચ્યો છે, કારણ કે તેને શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨–૨૦૧૩થી આગળની કાઉન્સેલિંગ પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવાની તક નકારી દેવામાં આવી હતી.

૧૬. અરજમાં વર્ણવેલ તથ્યો બાબતે વિશેષ કોઈ વિવાદ નથી. મુખ્યત્વે, સામાવાળાઓએ બે દલીલો ઉઠાવી છે (૧) પ્રથમ, કે ખામીઓ સંપૂર્ણપણે દૂર કરવામાં આવી નહોતી અને દ્વિતીય, કે આ અદાલત દ્વારા તા. ૨૨મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના હુકમથી નિર્ધારિત કરાયેલ અંતિમ તારીખ રાજ્યને વર્તમાન શૈક્ષણિક વર્ષ માટે અરજદાર કોલેજને સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની પરવાનગી આપતી નથી.

<u>એસ.એલ.પી. (સી) નં.૨૧૬૯૫/૨૦૧૨</u>

૧૭. અરજદાર એક ખાનગી અનુદાનવિહોણી સંસ્થા છે, જે અમન એજ્યુકેશનલ એન્ડ વેલ્ફેર સોસાયટી નામની નોંધાયેલ સોસાયટી દ્વારા સંચાલિત થાય છે. સોસાયટીએ અમન ઈન્સ્ટિટ્યૂશન ઓફ એજ્યુકેશન એન્ડ મેનેજમેન્ટ (સંક્ષિપ્તમાં "કોલેજ") શરૂ કર્યું હતું અને બી.એડ. અભ્યાસક્રમ ચલાવવા માટે માન્યતા મંજૂર કરવાની અરજી કરી હતી. કોલેજનું નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું અને

એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા તા. ૩૦મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૮ના રોજ માન્યતા મંજૂર કરવામાં આવી હતી. રાજ્ય સરકારે તેમાં દર્શાવેલ શરતોના પાલનના આધિન સંલગ્નતા મંજૂર કરી હતી, જેમાં અન્ય બાબતો ઉપરાંત એવી શરત સામેલ હતી કે શૈક્ષણિક સત્ર શરૂ થાય તે પહેલાં પરીક્ષા લેતી સંસ્થાની સંલગ્નતા મળ્યા બાદ જ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવામાં આવશે અને પ્રવેશ પ્રક્રિયા અંતિમ નિયત તારીખ પહેલાં પૂરતી કરવામાં આવશે. શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૦૯–૨૦૧૦ માટે, યુનિવર્સિટીએ તા. ૧૨મી માર્ચ, ૨૦૧૧ના રોજ નિરીક્ષણ કર્યું હતું અને કાયમી સંલગ્નતા મંજૂર કરવા માટે પોતાની ભલામણ મોકલી હતી. શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૧–૨૦૧૨ માટે પણ તા. ૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના રોજ સમાન ભલામણો કરવામાં આવી હતી. રાજ્ય સરકારે આ ભલામણોને ધ્યાનમાં રાખીને, શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૧–૨૦૧૨ માટે તા. ૧લી જુલાઈ, ૨૦૧૧થી અમલમાં આવે તે રીતે એક વર્ષ માટે તાત્કાલિક સંલગ્નતા માટે મંજૂરી આપી હતી. તે શૈક્ષણિક વર્ષ માટે મંજૂર કરાયેલ ૧૦૦ બેઠકો સામે વિદ્યાર્થીઓ પણ કોલેજને ફાળવવામાં આવ્યા હતા. અરજદાર કોલેજે શૈક્ષણિક સત્ર ૨૦૧૨–૨૦૧૩ માટે સંલગ્નતાના વિસ્તરણ માટે અરજી કરી હતી અને યુનિવર્સિટીએ તા. ૩મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૧ના પોતાના પત્ર દ્વારા રાજ્ય સરકારને પોતાની ભલામણો મોકલી હતી. તા. ૯મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૧એ કેટલીક ખામીઓ દર્શાવી હતી. તા. ૧૩મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના રોજ અરજદારે જરૂરી દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા હતા. તેમ છતાં, રાજ્ય સરકારે તા. ૧૮મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના પોતાના પત્ર

દ્વારા ફરી કેટલીક ખામીઓ દર્શાવી હતી. અરજદારનો દાવો છે કે તેણે આ ખામીઓ દૂર કરી હતી અને તા. ૨૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના પોતાના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૧ને તેની જાણ કરી હતી. ત્યારબાદ યુનિવર્સિટીએ તા. ૯મી મે, ૨૦૧૨ના પત્ર દ્વારા પોતાની ભલામણો મોકલી હતી. અરજદારના કહેવા મુજબ, ત્યારબાદ રાજ્ય સરકારે કોઈ મહત્વપૂર્ણ ખામીઓ દર્શાવી નહોતી અને હકીકતમાં કોઈ ખામી હતી જ નહીં. તેમનો વધુ દાવો છે કે, ખામી ન હોવા છતાં, રાજ્ય સરકારે તા. ૯મી મે, ૨૦૧૨ના પોતાના પત્ર દ્વારા અરજદારને સંલગ્નતા મંજૂર કરવાનો ઇનકાર કર્યો અને કેટલીક ખામીઓ દર્શાવીને જાણ કરી કે સંસ્થા ૧૦૦ બેઠકો માટે સંલગ્નતા મંજૂર કરવા યોગ્ય જણાઈ નથી. અરજદારે રાજ્ય સરકારના આ હુકમને વડી અદાલત સમક્ષ પડકાર્યો હતો. અરજદારનો મામલો એવો હતો કે સંસ્થામાં કોઈ ઉણપ કે ખામી નહોતી. વધુમાં, આવી જ સ્થિતિમાં આવેલી અન્ય ઘણી સંસ્થાઓને મંજૂરી/સંલગ્નતા આપવામાં આવી હતી અને ખામીઓ દૂર કરવા માટે સમય પણ આપવામાં આવ્યો હતો. આથી, સામાવાળાનો હુકમ મનસ્વી હતો.

૧૮. નોંધવું યોગ્ય છે કે કાઉન્સેલિંગમાંથી પોતાનું બહિષ્કરણ થવાની આશંકાથી અરજદારે અલ્હાબાદ ખાતેની ન્યાયિક વડી અદાલતની લખનૌ ખંડપીઠ સમક્ષ રિટ પિટિશન (એમ/એસ) નં. ૨૫૭૨ ઓફ ૨૦૧૨ દાખલ કરી હતી, જેમાં તા. ૨૮મી મે, ૨૦૧૨ના તેના હુકમ દ્વારા અદાલતે સામાવાળા સત્તાધિકારીઓને

અરજદાર કોલેજના મામલાને નવી સિરેથી વિચારવા નિર્દેશ આપ્યો હતો. આ હુકમમાં અદાલતે આ પણ નોંધ્યું હતું કે "અદાલત એવું માને છે કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલી બધી ખામીઓ દૂર કરવામાં આવી છે. તેથી, આ પરિસ્થિતિઓમાં એવું પ્રદાન કરવામાં આવે છે કે રાજ્ય સરકાર અરજદારે રેકોર્ડ પર લાવેલા વર્તમાન તથ્યો અને વધારાના પુરાવાના પ્રકાશમાં તાજો નિર્ણય લઈ શકે અને કાયદા અનુસાર દસ દિવસની અવધિમાં નવો હુકમ પસાર કરે." વડી અદાલતના હુકમના અનુસંધાનમાં પણ રાજ્ય સરકાર આ જ હકીકત પર અડગ રહી કે અરજદાર કોલેજની માળખાકીય સુવિધાઓ તથા અન્ય આવશ્યકતાઓમાં ખામીઓ હતી અને જે ખામીઓ યથાવત્ હતી તે નોંધતાં રાજ્ય સરકારે તા. ૧૧મી જૂન, ૨૦૧૨ના પત્ર દ્વારા સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની અરજી નામંજૂર કરી હતી. નીચેની ખામીઓ નોંધવામાં આવી હતી:–

|

ક્રમ	**છેલ્લો નિરીક્ષણ અહેવાલ**	**ખામી હજી પણ અસ્તિત્વમાં છે (સ્થિતિ)**
૧.	મળ્યો ન હતો	ત્યાં.
૨.	બેંકમાંથી શિક્ષકોને ચુકવણી માટેનું પ્રમાણપત્ર અને બાકી રહેલા શિક્ષકોની ચુકવણીની વિગતો	ચુકવણીનું પ્રમાણપત્ર તેને તે સાથે પ્રદાન કરવામાં આવ્યું નહોતું (પ્રતિનિધિત્વ). ખામી હજી પણ અસ્તિત્વમાં છે.
૩.	પ્રસ્તાવિત શિક્ષકો માટે સોગંદનામાં અને કરારનામા વર્ષ	ઊણપ હજી પણ અસ્તિત્વમાં

	૨૦૦૮–૨૦૦૯ માટે નહીં પરંતુ વર્ષ ૨૦૧૨–૨૦૧૩ માટે પ્રદાન કરવામાં આવેલ	છે.
૪.	પ્રસ્તાવિત શિક્ષકોના નિમણૂક પત્રો પૂરા પાડેલ નથી	ઊણપ હજી પણ અસ્તિત્વમાં છે.
૫.	માત્ર એક વર્ષ માટે સી.એ. (CA) તુલનપત્રક (બેલેન્સ શીટ)	સીએની બેલેન્સ શીટ પ્રદાન કરાયેલ છે, પરંતુ ઊણપ/ખામી હજી પણ અસ્તિત્વમાં છે.
૬.	અગ્નિશામક પ્રમાણપત્ર ઉલ્લેખિત નથી	–
૭.	એનસીબી (NCB) અથવા સમકક્ષ અધિકારી (કાર્યપાલક ઇજનેર) તરફથી પ્રમાણપત્ર	–
૮.	વ્યવસ્થાપકનું સોગંદનામું રૂ. ૫૦/– ના સ્ટેમ્પ પેપર પર છે, તે ઉલ્લેખિત નથી	–

XXXXX XXXX XXXX XXXX

૧૦. બી.એડ. શિક્ષણ કોર્સના સંદર્ભમાં વિશેષ અનુમતિ અરજી નં. ૧૩૦૪૦/૨૦૧૦, શીર્ષક કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન અને અન્ય વિરૂદ્ધ યુ.પી. સ્ટેટ અને અન્ય, માં, ઉક્ત અરજીમાં માનનીય વડી અદાલતે તારીખ ૨૨.૭.૨૦૧૧ના રોજ પસાર કરેલા હુકમ દ્વારા સંબંધિતોને સમયપત્રક નિર્ધારિત કરવા બાબતે હુકમ

કર્યો હતો અને અનુમતિ માટેની છેલ્લી તારીખ ૧૦.૫.૨૦૧૨ નક્કી કરી હતી, અને ઉપરોક્ત અવધિ સમાપ્ત થયા પછી તમામ ખામીઓ દૂર કરવામાં આવવી આવશ્યક છે, નહિંતર તે અદાલતનો અવમાન ગણાશે.તેથીઆથી, અરજદાર સંસ્થા અંગેના નિર્દેશમાં કોઈ અવસર આપવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતો નથી. જો અરજદાર યુનિવર્સિટીએ વર્ષ ૨૦૧૩–૧૪ માટે પ્રસ્તાવ રજૂ કર્યો હોય, તો તે મુજબ તેની વિચારણા કરી શકાય; તેથી અરજદારનું પ્રતિનિધિત્વ દિનાંક ૩૦.૫.૨૦૧૨.તેથીઆથી, અરજદાર, અમન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેનેજમેન્ટ એન્ડ એજ્યુકેશન, દુહાઈ, ગાઝિયાબાદ વિરૂદ્ધ યુપી રાજ્યની રિટ પિટિશન નં. ૨૯૭૨ (એમએસ) ૨૦૧૨ માં તા. ૨૮.૫.૨૦૧૨ના હુકમના પાલનમાં કરવામાં આવેલ આદેશો મોકલવામાં આવે છે."

૧૯. અરજદારે તા. ૧૧મી જૂન, ૨૦૧૨ના હુકમની કાયદેસરતા અને યોગ્યતાને વર્ષ ૨૦૧૨ની રિટ અરજી (એમ/એસ) નં. ૩૬૦૭માં વડી અદાલત સમક્ષ પડકાર્યો હતો. વડી અદાલતે રિટ અરજી ફગાવી દીધી, પરંતુ અરજદારના પક્ષમાં કેટલીક નોંધો કરી હતી. હુકમનો કાર્યકારી ભાગ નીચે મુજબ છે:–

"એવું માની લઈએ કે અરજદાર સંલગ્નતા મેળવવા માટે લાયકાત ધરાવે છે, તો પણ સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલી અંતિમ

તારીખ એટલે કે ૧૦.૫.૨૦૧૨ ના કારણે અરજદારને કોઈ રાહત આપી શકાતી નથી. આ અદાલત પાસે સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલ સમયપત્રકને ફરીથી નક્કી કરવાની કોઈ સત્તા નથી. જો અરજદાર ઉક્ત અંતિમ તારીખથી વ્યથિત હોય, તો તેઓને સ્પષ્ટીકરણ અને વધુ આદેશો માટે સર્વોચ્ચ અદાલતનો સંપર્ક કરવાની મુક્તતા છે, જેથી તેઓ તેમના વાજબી દાવા અંગે સર્વોચ્ચ અદાલતને વિશ્વાસમાં લઈ શકે.હાલના કેસમાં, અદાલતનું એવું માનવું છે કે આ ક્ષણે અરજદાર–સંસ્થાની તરફે કોઈ ખામી નથી અને રાજ્ય સરકારે અવિવેકપૂર્વક કાર્ય કર્યું છે, પરંતુ આ તબક્કે એ બાબતનું પરીક્ષણ કરવું જરૂરી છે કે કટ–ઓફ તારીખને અવગણી શકાય કે નહીં. આવી કોઈ દિશા–નિર્દેશ આ ૩ અદાલતના હસ્તે આપી શકાય તેમ નથી અને તેથી અરજદારના પક્ષમાં કોઈપણ દિશા–નિર્દેશ આપવો એ સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા આદેશોના ઉલ્લંઘન સમાન થશે.અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલની એવી દલીલ કે વિરોધ પક્ષોએ પોતે જ સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સમયપત્રકનું પાલન કર્યું નથી, તે બાબતનો વિચાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કરી શકાય અને તેની તપાસ પણ સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા થઈ શકે. પરંતુ આ અદાલતનું માનવું છે કે આ તબક્કે વિદ્યાર્થીઓના ફાળવણી અંગેનો એવો કોઈ

દિશાનિર્દેશ અરજદારના હિતમાં જારી કરી શકાય નહીં.રિટ અરજી તે મુજબ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨૦. ઉક્ત ચુકાદાથી વ્યથિત થઈ, કોલેજે વિશેષ અનુમતિ દ્વારા આ અપીલ દાખલ કરી છે.

<u>રિટ અરજી (સિવિલ) નં. ૩૫૦/૨૦૧૨</u>

૨૧. આ અરજી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ ત્રણ અરજદાર કોલેજો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેઓ સોસાયટીઝ રજિસ્ટ્રેશન અધિનિયમ, ૧૮૬૦ હેઠળ નોંધાયેલ સંસ્થા દ્વારા સંચાલિત અને વ્યવસ્થાપિત થાય છે. તા. ૨૪મી જાન્યુઆરી, ૨૦૦૭ના હુકમ દ્વારા, એન.સી.ટી.ઈ.એ તેની ૧૮મી/૧૯મી જાન્યુઆરી, ૨૦૦૭ના રોજ યોજાયેલી ૧૧૩મી બેઠકમાં પ્રથમ અરજદારે સંસ્થામાં બી.એડ. અભ્યાસક્રમો ચલાવવા માટે માન્યતા મંજૂર કરવાની કરેલી અરજી પર વિચારણા કરી અને તે મંજૂર કરી. તેમ છતાં, તેની ૧૪૧મી બેઠકમાં, ઉત્તર પ્રાદેશિક સમિતિ (સંક્ષેપમાં "એન.આર.સી.") એ તા. ૨૫મી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૦ના હુકમ દ્વારા પ્રથમ અરજદારને માન્યતા આપવા ઈનકાર કર્યો. અનુસરમાં, પ્રથમ અરજદારે કરેલ અપીલ પર આ હુકમમાં ફેરફાર કરવામાં

આવ્યો, પરંતુ કોઈ અસરકારક રાહત વિના. અસંતોષ અનુભવી, પ્રથમ અરજદારે અલાહાબાદ સ્થિત ન્યાયિક વડી અદાલતમાં વર્ષ ૨૦૧૦ની રિટ અરજી નં. ૩૮૩૬ (એમ/બી) દાખલ કરી. અદાલતે તા. ૧૪મી મે, ૨૦૧૦નો હુકમ કર્યો, જેના અનુસંધાને એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ, ૧૯૯૩ની કલમ ૧૭ હેઠળ નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ પ્રથમ અરજદારે એ જ અદાલતમાં વર્ષ ૨૦૧૦ની બીજી રિટ અરજી નં. ૭૨૪૮ દાખલ કરી, જેમાં તા. ૨૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૧ના હુકમ દ્વારા અદાલતે આ બાબત નોંધ લીધી કે એન.સી.ટી.ઈ. એક મહિનાની અંદર અંતિમ હુકમ પસાર કરવાની સૂચનાનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ ગયું હતું, અને સંબંધિત સત્તાધિકારીઓને તા. ૧૪મી મે, ૨૦૧૦ના હુકમનું પાલન કરવા તથા તેમના વર્તન અંગે સ્પષ્ટીકરણ આપવા નિર્દેશ કર્યો. તેમ છતાં, આ દરમિયાન, આ અદાલતે કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં તા. ૨૨મી જુલાઈ, ૨૦૧૧નો હુકમ પસાર કરીને વર્તમાન શૈક્ષણિક વર્ષ માટે અભ્યાસક્રમો ચલાવવા કોલેજોને સંલગ્નતા મંજૂર કરવા માટે ૧૦મી મેને અંતિમ મર્યાદા તારીખ તરીકે નક્કી કરી. અરજદાર કોલેજ નં. ૧ અને ૨ ને ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિશ્વવિદ્યાલય અધિનિયમ, ૧૯૭૩ (સંક્ષેપમાં, 'વિશ્વવિદ્યાલય અધિનિયમ') મુજબ રામ મનોહર લોહિયા અવધ યુનિવર્સિટી, ફૈઝાબાદ, ઉત્તર પ્રદેશ તરફથી સંલગ્નતા પ્રાપ્ત થઈ. અરજદાર નં. ૧ કોલેજને તા. ૨૫મી ઑગસ્ટ, ૨૦૧૧ના હુકમ દ્વારા એક વર્ષ માટે બી.એડ. અભ્યાસક્રમમાં ૧૦૦ બેઠકો માટે સંલગ્નતા આપવામાં આવી. વડી અદાલતના

હુકમના અનુસંધાને, અરજદાર નં. ૧ ને કેટલીક વિગતો રજૂ કરવા કહેવામાં આવ્યું. અરજદાર નં. ૧ દ્વારા રજૂ કરાયેલ પ્રતિસાદ પર એન.સી.ટી.ઈ.ની એન.આર.સી.એ તેની ૧૯૦મી બેઠકમાં વિચારણા કરી અને તા. ૨૪મી જાન્યુઆરી, ૨૦૦૭ના પૂર્વ માન્યતા હુકમના અન્વયે ૧૦૦ બેઠકોની વાર્ષિક પ્રવેશ ક્ષમતા સાથે બી.એડ. અભ્યાસક્રમો માટેની માન્યતા પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્ણય કર્યો. તે અનુસાર, એન.સી.ટી.ઈ.ની એન.આર.સી. દ્વારા તા. ૨૮મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૧નો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો. ત્યારબાદ, સામાવાળા–યુનિવર્સિટીએ તેના તા. ૩૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના પત્ર દ્વારા અરજદાર નં. ૧ ને બી.એડ. અભ્યાસક્રમો ચલાવવા માટે કાયમી સંલગ્નતા મંજૂર કરવા રાજ્ય સરકારને ભલામણ કરી. આ કારણોસર, અરજદાર નં. ૧ એ દાવો કર્યો કે તે કાઉન્સેલિંગમાં સમાવેશ પામવા હકદાર હતો, કારણ કે તે સમયે તેની પાસે માન્યતા તેમજ સંલગ્નતા બંને હતી. અરજદાર નં. ૨ અને ૩ પણ સમાન સ્થિતિમાં હતા. તેમ છતાં, રાજ્ય સરકારે તુચ્છ ખામીના આધારે તા. ૧૦મી મે, ૨૦૧૧ના હુકમ દ્વારા અરજદાર નં. ૨ અને ૩ ને સંલગ્નતા આપવાનો ઇનકાર કર્યો. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, સમાન સ્થિતિમાં રહેલી કેટલીક અન્ય કોલેજોને સંલગ્નતા આપવામાં આવી હતી અને શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨–૨૦૧૩ માટેના કાઉન્સેલિંગની યાદીમાં તેમનો સમાવેશ પણ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨૨. અરજદારોએ તેમના મહાવિદ્યાલયોમાં બી.એડ.ના અભ્યાસક્રમો ચલાવવા માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા સંલગ્નતા મંજૂર ન કરવાના નિર્ણયને, તેમજ કાઉન્સેલિંગ માટેના બુલેટિનમાં તેમનો સમાવેશ ન કરવાના કારણે અને તેમના મહાવિદ્યાલયોમાં પ્રવેશ ન અપાતા પડકાર્યો હતો. તેથી, વર્તમાન શૈક્ષણિક વર્ષમાં ૧૦મી મેની અંતિમ તારીખના આધારે કાઉન્સેલિંગ પ્રક્રિયામાં સમાવેશ ન કરાતા તેમજ સંલગ્નતા મંજૂર ન કરાતા અરજદારો વ્યથિત છે.

<u>રિટ અરજી (દિવાની) નં. ૩૪૬/૨૦૧૨</u>

૨૩. આ પણ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ દાખલ કરાયેલ અરજિ છે. અરજદાર, જે. મિલ્ટન શિક્ષા સમિતિ નામની નોંધાયેલ સંસ્થા દ્વારા સંચાલિત, બિનસહાયિત સ્વવિત્તપોષિત સંસ્થા છે. અરજદાર કોલેજને શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૦૮–૨૦૦૯ માટે બી.એડ. અભ્યાસક્રમ ચલાવવા અંગે એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા તેના તા. ૧૪મી મે, ૨૦૦૮ના હુકમથી માન્યતા અપાઈ હતી, ત્યારબાદ અરજદારે તે શૈક્ષણિક વર્ષ માટે સામાવાળા નં. ૨ ડૉ. ભીમરાવ અંબેડકર યુનિવર્સિટી, યુ.પી. પાસેથી સંલગ્નતા મેળવી હતી અને શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૧–૨૦૧૨ સુધી ઉક્ત અભ્યાસક્રમ ચલાવતો રહ્યો છે. સામાવાળા નં. ૨–યુનિવર્સિટીએ તા. ૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના પત્ર દ્વારા અમુક શરતોની પૂર્ણાહુતિને આધીન રહી, શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૧–૨૦૧૨ માટે અરજદારને કામચલાઉ

સંલગ્નતા મંજૂર કરી હતી. તા. ૨૧મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૧ના પત્ર દ્વારા અરજદારે યુનિવર્સિટીને (સામાવાળા નં. ૨) તા. ૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના પત્ર મુજબ આવશ્યક શરતોની પૂર્ણાહુતિ બાબતે જાણ કરી હતી અને અરજદારના કામચલાઉ સંલગ્નતાના સમયવધારા અથવા કાયમી સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની બાબતમાં તેના કેસ પર વિચાર કરવા યુનિવર્સિટીને વિનંતી કરી હતી. શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨–૨૦૧૩ માટે સામાવાળા નં. ૩–યુનિવર્સિટીએ યુ.પી. બી.એડ. કોલેજોમાં પ્રવેશ માટે ૨૩મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના રોજ સંયુક્ત પ્રવેશ પરીક્ષા યોજી હતી. કાઉન્સેલિંગ ૭મી જૂન, ૨૦૧૨થી ૨૨મી જૂન, ૨૦૧૨ દરમિયાન યોજવાનું નિર્ધારિત હતું. અગાઉ નોંધ્યું તેમ, આ અદાલતે તા. ૨૨મી જુલાઈ, ૨૦૧૧ના હુકમ દ્વારા સંબંધીત શૈક્ષણિક વર્ષ માટે સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની અંતિમ તારીખ ૧૦મી મે નિર્ધારિત કરી હતી. તા. ૧૩મી જૂન, ૨૦૧૨ના પત્ર દ્વારા સામાવાળા નં. ૨ યુનિવર્સિટીએ અરજદારનો સંલગ્નતાનો પ્રસ્તાવ રાજ્ય સરકારને મોકલી આપ્યો હતો. રાજ્ય સરકારે અરજદારનો કેસ નકારતો કોઈ લેખિત હુકમ કર્યો ન હતો, તેમ છતાં અરજદારના મતે, તેમને મૌખિક રીતે જાણ કરવામાં આવી હતી કે આ અદાલતે પારિત કરેલા હુકમને ધ્યાનમાં લેતા વર્તમાન શૈક્ષણિક વર્ષ માટે તેમનો કેસ હવે પ્રક્રિયારત કરી શકાય તેમ નથી.

૨૪. અરજદારે અલાહાબાદ વડી અદાલત સમક્ષ વિવિધ સિંગલ નં. ૪૦૪૦ ઓફ ૨૦૧૨ તરીકે રિટ અરજી દાખલ કરી હતી. વડી અદાલતે, તેના તા. ૨૫ જુલાઈ, ૨૦૧૨ના હુકમ દ્વારા, સામાવાળાઓને નવો હુકમ પસાર કરવા નિર્દેશ કર્યો.

૨૫. અરજદારનો એવો કેસ છે કે સામાવાળા દ્વારા સંલગ્નતા ન આપવી તથા કાઉન્સેલિંગમાં ભાગ લેવા માટેની પરવાનગી ન આપવી, આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલ કટ-ઓફ તારીખોને કારણે છે અને તેથી, ઉપરોક્ત પ્રાર્થનાઓ સાથે તેણે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ આ અદાલતનો આશરો લીધો છે.

<u>રિટ અરજી (દિવાની) નં. ૩૪૫/૨૦૧૨</u>

૨૬. રિટ અરજી (સિવિલ) નં. ૩૪૫/૨૦૧૨ અને રિટ અરજી (સિવિલ) નં. ૩૪૭/૨૦૧૨ માં પણ સમાન હકીકતો છે, જેમાં અરજદાર-કોલેજને એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા માન્યતા આપવામાં આવી હતી અને શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૧-૨૦૧૨ માટે સંલગ્નતા પણ આપવામાં આવી હતી. જોકે, શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨-૨૦૧૩ માટે સંલગ્નતાના વિસ્તરણ માટેની તેની અરજી અથવા કાયમી સંલગ્નતા આપવા બાબતનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો નહોતો અને ત્યારબાદ આ

અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી અંતિમ તારીખને ધ્યાનમાં રાખીને વર્તમાન શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૨–૨૦૧૩ માટે અરજદારને સંલગ્નતા તથા કાઉન્સેલિંગમાં ભાગ લેવાની પરવાનગી નકારવામાં આવી હતી. આ બન્ને રિટ અરજીઓમાં, રિટ અરજદારોએ સામાવાળાઓની કાર્યવાહી તથા કાઉન્સેલિંગ માટેની યાદીમાં તેમના નામનો સમાવેશ ન કરવામાં આવ્યો હોવાનો પડકાર કર્યો હતો.

૨૭. દરેક કેસના તથ્યોને અલગથી નોંધવાની અમારા માટે આવશ્યકતા નથી, કારણ કે બાકીના તમામ કેસોમાં તથ્યો આ અગાઉ અમારા દ્વારા ઉલ્લેખિત કરવામાં આવેલી બેમાંથી કોઈ એક રિટ અરજીના તથ્યો સાથે કંઈક અંશે સમાન છે.

૨૮. શિક્ષક શિક્ષણ પ્રણાલીમાં નિયમન અને માનદંડો તથા ધોરણોની યોગ્ય જાળવણી કરવા તેમજ તે સંબંધિત તમામ બાબતો માટે, શિક્ષક શિક્ષણ માટે કેન્દ્રીય રાષ્ટ્રીય પરિષદ સ્થાપિત કરવાનું યોગ્ય માનવામાં આવ્યું, જેના હેતુસર ભારતીય સંસદે રાષ્ટ્રીય શિક્ષક શિક્ષણ પરિષદ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ (સંક્ષેપમાં, 'અધિનિયમ') ઘડ્યો. અધિનિયમની કલમ ૩ અનુસાર એન.સી.ટી.ઈ.ની સ્થાપના થવાની હતી અને તેમાં તેમાં નિર્દિષ્ટ વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થવાનો હતો. વર્તમાન કેસના હેતુસર, અમને અધિનિયમની કેટલીક જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરવો આવશ્યક છે. પ્રથમ સંબંધિત જોગવાઈ, જેના તરફ ઉલ્લેખ કરી

શકાય, તે અધિનિયમની કલમ ૧૨ છે, જેમાં એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા બજાવવાનાં કાર્યો જણાવવામાં આવ્યા છે. કલમ ૧૩ એન.સી.ટી.ઈ. પર નિયત રીત મુજબ સંસ્થાની તપાસ કરવાની ફરજ મૂકે છે. બીજી અત્યંત મહત્વપૂર્ણ જોગવાઈ કલમ ૧૪ છે, જે શિક્ષક શિક્ષણમાં પાઠ્યક્રમ અથવા તાલીમ આપતી સંસ્થાની માન્યતા અંગે છે. એન.સી.ટી.ઈ.ની મહત્વપૂર્ણ સત્તાઓમાંની એક સોંપાયેલ વિધાન કરવાની સત્તા છે, જે અધિનિયમની કલમ ૩૨માં સમાવિષ્ટ છે. અમે આ જોગવાઈઓ તથા અન્ય કેટલીક સંબંધિત જોગવાઈઓનો થોડા વિશદરૂપે ઉલ્લેખ કરીશું.

૨૯. અધિનિયમની યોજનાના અનુસંધાને, કલમ ૧૨ મુજબ, અધિનિયમની પ્રસ્તાવનામાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે શિક્ષક શિક્ષણના સુનિયોજિત અને સંકલિત વિકાસને સુનિશ્ચિત કરવા માટે એન.સી.ટી.ઈ. ઉપર તે યોગ્ય માને એવા તમામ પગલાં લેવા ફરજિયાત રહેશે. તેને માન્યતા પ્રાપ્ત સંસ્થાઓ દ્વારા નવી તાલીમ પાઠ્યક્રમો શરૂ કરવા તેમજ ભૌતિક અને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ, કર્મચારી માળખું અને કર્મચારી લાયકાત સહિતની બાબતોમાં પાલન માટે માર્ગદર્શિકા નિર્ધારિત કરવી રહેશે, એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલા ધોરણો, માર્ગદર્શિકા અને માપદંડોના અમલીકરણની આવર્તક તપાસ અને સમીક્ષા કરવી રહેશે અને માન્યતા પ્રાપ્ત સંસ્થાઓને યોગ્ય સલાહ આપવી રહેશે અને સર્વોપરી, તેને શિક્ષક શિક્ષણના વેપારીકરણને અટકાવવાનું સુનિશ્ચિત કરવું પડશે. માન્યતા પ્રાપ્ત

સંસ્થાઓ આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ કાર્યરત છે કે નહીં તે નિર્ધારિત કરવાની દૃષ્ટિએ, પરિષદ તેના નિર્દેશ મુજબ અને નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી રીતથી, એવી કોઈપણ સંસ્થાનું નિરીક્ષણ તે નિર્દેશ કરે એવી વ્યક્તિ દ્વારા કરાવી શકશે. સંસ્થાનું નિરીક્ષણ કરવાની સંપૂર્ણ પ્રક્રિયા કલમ ૧૩ હેઠળ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી, નિયત દિવસના રોજ અથવા ત્યારબાદ શિક્ષક શિક્ષણમાં કોઈ પાઠ્યક્રમ અથવા તાલીમ પ્રદાન કરતી અથવા પ્રદાન કરવાની ઇચ્છા ધરાવતી દરેક સંસ્થા, અધિનિયમ હેઠળ માન્યતા મેળવવા માટે, નિયમો દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવા સ્વરૂપમાં અને તે રીતે સંબંધિત પ્રાદેશિક સમિતિ સમક્ષ અરજી કરી શકશે. કલમ ૧૪(૩)(એ) આવી સંસ્થા સ્થાપવા માટેનો વ્યાપ અને આવશ્યકતાઓ દર્શાવે છે. જ્યારે કોઈ સંસ્થા પાસે પૂરતા નાણાકીય સ્રોતો, ઈમારતી સુવિધા, પુસ્તકાલય, લાયકાતપ્રાપ્ત કર્મચારીવર્ગ, પ્રયોગશાળા હશે અને નિયમો દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવી તથા લાદવામાં આવે તેવી અન્ય શરતો સાથે, શિક્ષક શિક્ષણના કોઈ પાઠ્યક્રમ અથવા તાલીમ માટે સંસ્થાના યોગ્ય સંચાલન માટે આવશ્યક અન્ય શરતોનું તે પાલન કરતી હશે, ત્યારે તેવી સંસ્થાને માન્યતા આપવામાં આવી શકશે. જો કોઈ સંસ્થા કલમ ૧૪(૩)(એ) ની આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ કરતી ન હોય, તો પરિષદ નોંધપાત્ર કારણો દાખલ કરીને તે સંસ્થાને માન્યતા નકારવાનો હુકમ પસાર કરી શકશે. આવી માન્યતા આપવી અને/અથવા નકારવી, કલમ ૧૪(૪) અનુસાર, સરકારી રાજપત્રમાં પ્રકાશિત કરવી પડશે અને તે બાબત સંસ્થાને તથા સંબંધિત

પરીક્ષા સંસ્થા અથવા રાજ્ય સરકાર અને કેન્દ્રીય સરકારને લેખિતરૂપે સંપ્રેષિત કરવી પડશે. જ્યારે અમે વર્તમાન કેસના તથ્યો પર વિચારણા કરીશું ત્યારે કલમ ૧૪(૬) ને કંઈક વિશેષ મહત્વ રહેશે, કારણ કે તે એક એવી જોગવાઈ છે જે એક બાજુએ એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા સંસ્થાને અપાતી માન્યતા અને બીજી બાજુએ પરીક્ષા સંસ્થા દ્વારા અપાતી સંલગ્નતા વચ્ચેનો પરસ્પર સંબંધ પ્રસ્થાપિત કરે છે. કલમ ૧૪(૬) નીચે મુજબ છે :

> "૧૪(૬) દરેક પરીક્ષાકીય સંસ્થા ઉપકલમ (૪) હેઠળનો હુકમ પ્રાપ્ત થતા, –(એ) જ્યાં માન્યતા આપવામાં આવી હોય, ત્યાં સંસ્થાને સંલગ્નતા પ્રદાન કરવી; અથવા(બી) જ્યાં માન્યતા આપવામાં ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં સંસ્થાની સંલગ્નતા રદ કરવી."

૩૦. આ જ જોગવાઈ સાથે સંકળાયેલી અધિનિયમની કલમ ૧૬ ની જોગવાઈ નીચે મુજબ છે :

> "૧૬. પરિષદ દ્વારા માન્યતા અથવા પરવાનગી મળ્યા બાદ સંલગ્નતા આપવાની સત્તા સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થા પાસે રહેશેહાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, નિર્ધારિત દિવસથી અથવા તે પછી, કોઈપણ પરીક્ષા નિયામક સંસ્થા નહીં,––(એ) કોઈપણ

સંસ્થાને, કામચલાઉ હોય કે અન્યથા, સંલગ્નતા આપવી; અથવા(બી) માન્ય સંસ્થા દ્વારા ચલાવવામાં આવતા અભ્યાસક્રમ અથવા તાલીમ માટે, કામચલાઉ હોય કે અન્યથા, પરીક્ષા લેવાય,જો સંબંધિત સંસ્થાએ સંબંધિત પ્રાદેશિક સમિતિ પાસેથી ધારા ૧૪ હેઠળ માન્યતા પ્રાપ્ત કરી ન હોય અથવા ધારા ૧૫ હેઠળ કોઈ અભ્યાસક્રમ અથવા તાલીમ માટે અનુમતિ પ્રાપ્ત કરી ન હોય તો.

૩૧. જે સંસ્થા પર લાદવામાં આવેલી શરતો અને નિયમોનું પાલન કરતી નથી અથવા જે શરતો અને નિયમોના આધારે માન્યતા આપવામાં આવી હતી તેમનો ભંગ કરે છે, અથવા અધિનિયમ હેઠળ બનાવવામાં આવેલા કોઈપણ નિયમન, આદેશો અને/અથવા અધિનિયમની કોઈપણ જોગવાઈનું ઉલ્લંઘન કરે છે, તેવી માન્યતા પ્રાપ્ત સંસ્થાની માન્યતા એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા કલમ ૧૭(૧) હેઠળ, તેમાં દર્શાવેલ શરતોના પાલનને આધીન રહી, લેખિતમાં નોંધવાના કારણો સાથે પાછી ખેંચી શકાય છે. એકવાર માન્યતા પાછી ખેંચવામાં આવે પછી, અધિનિયમની કલમ ૧૭(૩) મુજબ નીચે મુજબના અત્યંત ગંભીર પરિણામો ઉપસ્થિત થાય છે :

૧. આવી સંસ્થા શિક્ષક શિક્ષણનો અભ્યાસક્રમ અથવા તાલીમ બંધ કરશે;૨. સંબંધિત યુનિવર્સિટી અથવા પરીક્ષા લેતી સંસ્થા,

ઉપકલમ (૧) હેઠળ પસાર કરાયેલા હુકમ અનુસાર, ઉક્ત હુકમની જાણ કરવામાં આવેલી તારીખને અનુસરે તેવી આગામી શૈક્ષણિક સત્રની સમાપ્તિથી અમલમાં આવે તે રીતે, સંસ્થાની સંલગ્નતા રદ કરશે.

૩૨. આવા હુકમની જાણ કરવાની તારીખ પછી, જે સંસ્થા ધારા ૧૭(૪) મુજબ શિક્ષક શિક્ષણમાં તાલીમનો કોઈપણ અભ્યાસક્રમ ચલાવે છે અને પ્રદાન કરે છે, તેવી સંસ્થામાંથી પ્રાપ્ત થયેલી ડિગ્રીને કોઈપણ રાજ્ય સરકાર અથવા કેન્દ્રીય સરકાર, સરકારી યુનિવર્સિટી અથવા શાળા, મહાવિદ્યાલય અથવા કોઈપણ અન્ય સરકારી સંસ્થામાં રોજગારી માટે માન્ય લાયકાત તરીકે ગણવામાં આવશે નહીં.

૩૩. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓના વાંચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે એન.સી.ટી.ઈ. પાસેથી અત્યંત ઉચ્ચ કક્ષાના કાર્યો નિભાવવાની અને શિક્ષક તાલીમમાં શિક્ષણના ઉચ્ચ ધોરણો જળવાઈ રહે તે સુનિશ્ચિત કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. તેના આદેશો/નિર્દેશોના પાલનમાં થયેલ ચૂક અત્યંત ગંભીર પરિણામો પેદા કરી શકે છે અને હકીકતમાં સંબંધિત સંસ્થાને બિનઅસરકારક અને બિનકાર્યક્ષમ બનાવી દેશે. જ્યાં એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા આપવામાં આવતી માન્યતા કોઈ સંસ્થાને વ્યાપક પ્રમાણમાં લાભ આપે છે, ત્યાં માન્યતા પાછી ખેંચી લેવાથી માત્ર તે

સંસ્થા દ્વારા શિક્ષક તાલીમના અભ્યાસક્રમોના સંચાલનમાં અવરોધો ઊભા થતા નથી, પરંતુ તે સંસ્થા નિર્ધારિત સમયથી આવા અભ્યાસક્રમો બંધ કરવા માટે પણ બંધાયેલી બને છે.

૩૪. કલમ ૧૬ ની શરૂઆત બિનઅવરોધક શબ્દરચના સાથે થાય છે અને તે હાલ અમલમાં રહેલા અન્ય તમામ કાયદાઓ ઉપર અગ્રપ્રભાવી અસર ધરાવે છે. તે આવશ્યક બનાવે છે કે સંબંધિત સંસ્થાએ સંબંધિત પ્રાદેશિક સમિતિ પાસેથી માન્યતા મેળવી ન હોય તો, નિયત દિવસથી અથવા તે પછી, કોઈપણ પરીક્ષા સંચાલક સત્તા શિક્ષક તાલીમ કાર્યક્રમના અભ્યાસક્રમો માટે કામચલાઉ કે અન્યથા, સંલગ્નતા મંજૂર કરશે નહીં, અથવા કામચલાઉ કે અન્યથા, પરીક્ષા પણ લેશે નહીં. બીજી તરફ, કલમ ૧૭(૩) માં પણ 'કરશે' એવો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે, જેથી યુનિવર્સિટી અથવા પરીક્ષા સંચાલક સત્તા માટે, સંસ્થાની માન્યતા પરત ખેંચવા અંગે એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમ અનુસાર, સંસ્થાની સંલગ્નતા રદ કરવી ફરજિયાત બને છે. આ જોગવાઈઓ અમલમાં રહેલા અન્ય કાયદાઓની સરખામણીમાં આ અધિનિયમની મહત્વપૂર્ણ, જીવન્ત અને અગ્રપ્રભાવી અસર દર્શાવે છે.

૩૫. પોતાની ફરજોનું નિર્વહ કરવા માટે, એન.સી.ટી.ઈ. પ્રાદેશિક સમિતિઓની રચના કરે છે, જેઓ ચાર અલગ અલગ પ્રદેશોમાં વહેંચાયેલ છે. આ સમિતિઓની

રચનાનો હેતુ માન્યતા આપવી, તેની સતતતા જાળવવી અથવા માન્યતા નકારવાની બાબતો સાથે અસરકારક રીતે વ્યવહાર કરવાનો છે. તેને હાંસલ કરવા માટે બે ઉદ્દેશો છે – (૧) તમામ હિતધારકો માટે સુવિધા; અને (૨) અધિનિયમની જોગવાઈઓનો વધુ અસરકારક અમલ. કલમ ૩૨ અનુસાર, એન.સી.ટી.ઈ.ને અધિનિયમની જોગવાઈઓ અને તેના હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમો સાથે અસંગત ન હોય તેવી વિનિયમો બનાવવા માટે, અને સામાન્ય રીતે અધિનિયમની જોગવાઈઓ અમલમાં મૂકવા માટે, સત્તા આપવામાં આવે છે. વિનિયમોમાં વિવિધ વિષયોનો સમાવેશ થવાનો છે, જેમાં શિક્ષક તરીકે નિયુક્ત થનાર વ્યક્તિ માટેની લઘુત્તમ લાયકાત સંબંધિત માપદંડો, માર્ગદર્શિકાઓ અને ધોરણો નક્કી કરવી, માન્ય સંસ્થાઓમાં નવા અભ્યાસક્રમો અથવા તાલીમ શરૂ કરવી, શિક્ષક શિક્ષણ તરફ દોરી જતી પરીક્ષાઓ સંબંધિત ધોરણો, લાયકાતો અને અન્ય નિર્દિષ્ટ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે. કેન્દ્ર સરકારએ, અધિનિયમની કલમ ૩૧(૧) હેઠળ તેને પ્રાપ્ત થયેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, 'નેશનલ કાઉન્સિલ ફૉર ટીચર એજ્યુકેશન રૂલ્સ, ૧૯૯૭' નામના નિયમો બનાવ્યા. આ નિયમોમાં, વિગતવાર રીતે, એન.સી.ટી.ઈ.ના નિષ્ણાત સભ્યો, અધ્યક્ષની સત્તાઓ અને ફરજો, તેમજ અધિનિયમની કલમ ૧૫, ૧૬ અને ૧૭ હેઠળ પસાર થયેલા આદેશોના સંબંધમાં નિયમ ૧૦ મુજબ કોઈ વ્યક્તિ કરી શકે તેવી અપીલોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. જોકે, તા.

૧૫મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૩ની અધિસૂચના દ્વારા આ નિયમોમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.

૩૬. તા. ૧૩મી નવેમ્બર, ૨૦૦૨ની સૂચના દ્વારા, 'એનસીટીઈ (માન્યતા માટે અરજીના સ્વરૂપ, અરજી રજૂ કરવાની સમયમર્યાદા, શિક્ષક શિક્ષણ કાર્યક્રમોની માન્યતા માટેના માપદંડો અને ધોરણોનું નિર્ધારણ અને નવો અભ્યાસક્રમ અથવા તાલીમ શરૂ કરવાની પરવાનગી) નિયમો, ૨૦૦૨' જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા, જેથી માન્યતા માટે અરજીઓ કરવાની નિર્ધારિત પ્રક્રિયા તેમજ તે અરજીઓનો કેવી રીતે નિરાકરણ કરવો અને માન્યતા મંજૂર કરવી કે અસ્વીકારવી તે બાબતોનું નિયંત્રણ કરવામાં આવે. નિયમ ૮ હેઠળ, એવું નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે વિવિધ શિક્ષક શિક્ષણ અભ્યાસક્રમો માટેના માપદંડો અને ધોરણો અલગ–અલગ અભ્યાસક્રમો માટે અલગથી નિર્ધારિત થવા જોઈએ. પરિણામે, પરિશિષ્ટ ૩થી પરિશિષ્ટ ૧૪ સુધી, વિવિધ અભ્યાસક્રમો સંબંધિત એવા માપદંડો અને ધોરણો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા હતા, જેઓનું અરજદાર દ્વારા પાલન કરવાનું હતું. તેનો હેતુ સંસ્થાઓને માન્યતા આપવાની સમગ્ર પ્રક્રિયામાં વધુ પારદર્શિતા અને વિશેષતા લાવવાનો હતો. ઉદાહરણ તરીકે, માધ્યમિક શિક્ષક શિક્ષણ કાર્યક્રમ માટેના માપદંડો અને ધોરણો પરિશિષ્ટ ૭ હેઠળ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા હતા. તે જ રીતે, અન્ય અભ્યાસક્રમો માટે અલગ ધોરણો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા હતા. પરિશિષ્ટ ૧એમાં શિક્ષક શિક્ષણ

સંસ્થાઓને માન્યતા મંજૂર કરવા/નવો અભ્યાસક્રમ શરૂ કરવાની પરવાનગી અથવા પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારો કરવા માટેની અરજીનું સ્વરૂપ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું. આ અરજીમાં તે બધી માહિતી સમાવિષ્ટ હતી, જે પ્રાદેશિક સમિતિને અરજી સ્વીકારી વિચારણા કરવા અને ધારા ૧૪(૧)(એ) હેઠળ કલ્પાયેલ જરૂરી વિગતો જાણવા માટે આવશ્યક હતી.

૩૭. વધુમાં, વિનિયમોના અમલીકરણને સુગમ બનાવવા અને કાર્યાત્મક મુશ્કેલીઓના નિવારણ માટે, વિવિધ વર્ગો સાથે પરામર્શ કર્યા બાદ, એન.સી.ટી.ઈ.એ અધિનિયમની કલમ ૩૨ હેઠળ વિનિયમો ઘડી, જેઓને 'નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર્સ એજ્યુકેશન (રીકગ્નિશન, નોર્મ્સ એન્ડ પ્રોસિજર) રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૫' તરીકે ઓળખવામાં આવી. આ વિનિયમો હેઠળ વિવિધ સમયમર્યાદાઓ નક્કી કરવામાં આવી હતી, જેના અંદર માન્યતા આપવાની/નકારવાની પ્રક્રિયામાં સંકળાયેલા વિવિધ હિતધારકો દ્વારા અરજીઓ પર કાર્યવાહી કરવાની અને તેનો પ્રતિસાદ આપવાનો હતો. આ વિનિયમો હેઠળ, બધી જ દૃષ્ટિએ પૂર્ણ અરજીઓ એવી અરજીની પ્રાપ્તિથી ૩૦ દિવસની અંદર સંબંધિત પ્રાદેશિક સમિતિના કચેરી દ્વારા પ્રક્રિયિત કરવી આવશ્યક હતી. સંબંધિત રાજ્ય/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશમાં આવેલી સંસ્થાએ રજૂ કરેલા અરજીપત્રકની નકલ સાથેનું લેખિત સંદેશ સંબંધિત રાજ્ય સરકાર/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ પ્રશાસનને મોકલવાનું હતું. અરજી પ્રાપ્ત થતાં, સંબંધિત રાજ્ય

સરકાર/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ પ્રશાસને તેની ભલામણો સંબંધિત પ્રાદેશિક સમિતિના કચેરીને પ્રાપ્તિની તારીખથી ૬૦ દિવસની અંદર પાઠવવાની હતી. જો ભલામણ પ્રતિકૂળ હોય, તો રાજ્ય સરકારને નિયમાવલી ૭(૩) મુજબ તેના વિગતવાર કારણો/આધારો દર્શાવવાના હતા. ત્યારબાદ નિષ્ણાત મંડળની નિમણૂક કરવાની હતી, જેને સંસ્થાની મુલાકાત લેવાની હતી. મુલાકાતી મંડળની વિડિયો ટેપો તેની ભલામણો સાથે પ્રાદેશિક સમિતિ સમક્ષ મૂકવાની હતી અને પ્રાદેશિક સમિતિએ અધિનિયમ, નિયમો, વિનિયમો તથા નિર્ધારિત ધોરણો અને માપદંડો હેઠળ નિર્ધારિત બધી શરતો પૂર્ણ થયા પછી જ સંસ્થાને ભલામણ અથવા પરવાનગી આપવાનો નિર્ણય કરવાનો હતો. સંબંધિત સંસ્થાને માન્યતા અથવા પરવાનગી આપવાના/નકારવાના નિર્ણયની જાણ કરવી આવશ્યક હતી. એન.સી.ટી.ઈ.ને યોગ્ય અને યથોચિત લાગે તેવી શરતો તે લાદી શકતું હતું.

૩૮. ત્યારબાદ, તા. ૨૭મી નવેમ્બર, ૨૦૦૭ની જાહેરનામા દ્વારા, ફરીથી કલમ ૩૨ની ઉપકલમ (૨) હેઠળની પોતાની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, એન.સી.ટી.ઈ.એ નિયમનોમાં સુધારો કર્યો અને તેમને ‘નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર એજ્યુકેશન (રિકગ્નિશન, નોર્મ્સ એન્ડ પ્રોસિજર) રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૯’ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આ નિયમનો લાગુપડતા હોવા, પાત્રતા, અરજી કરવાની રીત અને સમયમર્યાદા, પ્રક્રિયા ફી, અરજીઓની પ્રક્રિયા, ભલામણ મંજૂર કરવાની શરતો, ધોરણો અને માનદંડો, શૈક્ષણિક કેલેન્ડર, આ

નિંયમનોની કોઈપણ જોગવાઈમા શિથિલતા આપવાની સત્તા વગેરે વિષયો સાથે સંબંધિત છે. આ નિયમનો અત્યંત વ્યાપક છે અને નિયમન ૧૩ હેઠળ, ૨૦૦૭ અને ૨૦૦૫ના બંને નિયમનો રદ કરવામાં આવ્યા છે અને નિયમન ૧૩(૩) માં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત પૂર્વવર્તી નિયમનોને રદ કરવાથી આવા રદ થયેલા કોઈપણ નિયમનના અગાઉના અમલ અથવા તે હેઠળ વિધિસર કરવામાં આવેલ કોઈપણ કાર્ય પર અસર પડશે નહીં. નિયમન ૫ હેઠળ, અરજી નિર્ધારિત રીતથી અને નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં દાખલ કરવાની હોય છે. નિયમન ૫(૪) હેઠળ, તમામ રીતે પૂર્ણ થયેલી અરજી, માન્યતા જે શૈક્ષણિક સત્ર માટે માંગવામાં આવી હોય તેનાં અગાઉના વર્ષના ૧લી સપ્ટેમ્બરથી ૩૧મી ઑક્ટોબર સુધીના ગાળા દરમિયાન સંબંધિત પ્રાદેશિક સમિતિ સમક્ષ રજૂ કરી શકાય છે. જોકે, નિયમન ૫(૪) એ એવી જોગવાઈ કરી હતી કે અરજી રજૂ કરવાની અંતિમ તારીખની શરત શિક્ષક શિંક્ષણના કોઈપણ નવીન કાય ક્રમ માટે લાગુ પડશે નહીં, જેના માટે એન.સી.ટી.ઈ. દ્બારા અલગ માર્ગદર્શિકા બહાર પાડવામાં આવી હોય. પ્રાપ્ત થયેલી તમામ અરજીઓ અંગેનો અંતિમ નિર્ણય, ભલે માન્યતા મંજૂર કરવામાં આવી હોય કે નામંજૂર કરવામાં આવી હોય, અરજદારને અનુવર્તી વર્ષના ૧૫મી મેના રોજ અથવા તે પહેલાં જાણ કરવામાં આવશે. આ નિયમનોમાં સૂક્ષ્મતમ વિગતોનો પણ વિચાર કરવામાં આવ્યો છે; જેમ કે, દસ્તાવેજોમાં કોઈ છોડછાટ અથવા ખામી હોય તો પ્રાદેશિક સમિતિ અરજી પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ૪૫ દિવસની અંદર તે ખામી દર્શાવશે, અને

અરજદારે એવી ખામી અંગેના સંદેશાવ્યવહારની પ્રાપ્તીની તારીખથી ૬૦ દિવસની અંદર તે દૂર કરવી રહેશે. નિયમન ૭(૨) મુજબ, ૨૦૦૭ના નિયમનોની જેમ, અરજીની નકલ સાથેનું લખિત સંદેશ રાજ્ય સરકાર અથવા સંઘ પ્રદેશ પ્રશાસનને અરજી પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર મોકલવાનું રહેશે, જેમાં તેમની ભલામણો અથવા ટિપ્પણીઓ આમંત્રિત કરવામાં આવશે, અને તેઓએ, જે લાગુ પડે તે મુજબ, રાજ્ય અથવા સંઘ પ્રદેશને પત્ર જારી થયાની તારીખથી ૪૫ દિવસની અંદર તે રજૂ કરવી રહેશે. ભલામણોના વિચારણા બાદ, પ્રાદેશિક સમિતિ સંસ્થાઓના નિરીક્ષણ અંગે નિર્ણય કરશે અને તે બાબતની જાણ સંસ્થાને કરશે. પ્રાદેશિક સમિતિ એ સુનિશ્ચિત કરશે કે સંસ્થાને આ જાણ કરવામાં આવેલી તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર નિરીક્ષણ કરવામાં આવે. નિષ્ણાતોએ સંસ્થાની મુલાકાત લઈને પોતાનો અહેવાલ રજૂ કરવાનો છે. નિરીક્ષણનું વિડિયો ચિત્રણ કરવાનું રહેશે. રાજ્ય સરકારની ભલામણને ધ્યાનમાં લઈને, પ્રાદેશિક સમિતિ નિર્ધારિત તારીખની અંદર માન્યતા મંજૂર કરશે અથવા નામંજૂર કરશે. આ નિયમનો હેઠળ [નિયમન ૮(૨)] એવો પણ આવશ્યક છે કે પ્રાથમિક રીતે, કોઈ સંસ્થાને સંબંધિત શિક્ષક શિક્ષણ કાર્યક્રમ માટેના ધોરણો અને માનદંડોમાં નિર્ધારિત મૂળ એકમ માટે માત્ર એક જ અભ્યાસક્રમની માન્યતા મંજૂર કરવા બાબતે વિચારવામાં આવશે. સંબંધિત અભ્યાસક્રમના ત્રણ શૈક્ષણિક સત્રો પૂર્ણ થયા પછી, તે સંસ્થા માત્ર એક મૂળ એકમના વધારાના અભ્યાસક્રમ માટે અથવા હાલના માન્ય અભ્યાસક્રમના વધારાના એકમ માટે, ત્રણ શૈક્ષણિક સત્રો પૂર્ણ

થયા પછીના અનુવર્તી વર્ષમાં અરજીઓ રજૂ કરવાની નિર્ધારિત અંતિમ તારીખ પહેલાં અરજી રજૂ કરી શકે છે. નિયમન ૧૧ મુજબ માન્યતા મંજૂર થયા પછી, સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થાએ નિયમનોના પરિશિષ્ટ ૧ થી ૧૩ માં દર્શાવેલ દરેક અભ્યાસક્રમ સંદર્ભે સમયપત્રક અથવા શૈક્ષણિક કેલેન્ડર નિર્ધારિત કરીને શિક્ષક શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ પ્રક્રિયાને નિયમિત કરવી ફરજિયાત છે, અને આ કાર્ય દરેક શૈક્ષણિક સત્રના પ્રારંભથી ઓછામાં ઓછા ત્રણ મહિના અગાઉ અને યોગ્ય જાહેરપ્રચાર સાથે કરવાનું રહેશે.

૩૯. આ શિક્ષક તાલીમ કાર્યક્રમના વિવિધ અભ્યાસક્રમો ચલાવતી સંસ્થાને માન્યતા આપવાની અને/અથવા માન્યતા નકારવાની યોજના છે.

૪૦. એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમની યોજનાના અંતર્ગત, વિવિધ સંસ્થાઓ દ્વારા શિક્ષક તાલીમ અભ્યાસક્રમો ચલાવવા માટે માન્યતા મંજૂર કરવા અથવા ઇનકાર કરવા સંબંધિત અરજીઓની પ્રક્રિયામાં ત્રણ મુખ્ય સત્તાધિક સંસ્થાઓ સંકળાયેલી છે. તે છે, એન.સી.ટી.ઈ., રાજ્ય સરકાર, સંલગ્નતા આપતી સંસ્થા અથવા, જે તે પ્રસંગે, યુનિવર્સિટી. આ દરેક હિતધારકને એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ એક નિશ્ચિત ભૂમિકા સોંપવામાં આવી છે અને તે ભૂમિકા કયા તબક્કે નિભાવવાની રહે છે તે પણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે. એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમની જોગવાઈઓ એ પણ નિર્ધારિત કરે છે કે આ દરેક

સંસ્થાએ કઈ હદ અને વ્યાપ સુધી સત્તાનો ઉપયોગ કરવો અપેક્ષિત છે. જેમ અગાઉ નોંધવામાં આવ્યું છે, તેમ એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ દેશભરમાં શિક્ષક શિક્ષણ પ્રણાલીની યોજિત અને સંકલિત પ્રગતિ હાંસલ કરવા તેમજ શિક્ષક શિક્ષણ પ્રણાલીમાં યોગ્ય ધોરણો અને માપદંડોના જતનને સુનિશ્ચિત કરવા માટે રાષ્ટ્રીય પરિષદની રચના કરવાના હેતુથી અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો છે. એન.સી.ટી.ઈ. એક વિશિષ્ટ સંસ્થા છે અને તે પાસેથી માન્યતા મંજૂર કરવી, શિક્ષક શિક્ષણ સંબંધિત યોગ્ય ધોરણો અને માપદંડોના જતનને સુનિશ્ચિત કરવું, નિષ્ણાતો મારફતે મહાવિદ્યાલયોની તપાસ કરાવવી તથા એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ અને તેના હેઠળ બનાવાયેલા નિયમો તથા વિધિઓમાં નિર્ધારિત સમયપત્રકનું કડક પાલન સુનિશ્ચિત કરવું સહિતના વિવિધ કાર્યો નિભાવવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે.

૪૧. એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ એક વિશેષ અધિનિયમ છે, જે એક નિર્ધારિત ક્ષેત્ર, અર્થાત શિક્ષક તાલીમ શિક્ષણને આવરી લેવા માટે ઘડવામાં આવ્યો છે અને તેથી તે ક્ષેત્ર સંબંધિત અન્ય કાયદાઓ કરતાં તેને પ્રાધાન્ય આપવું આવશ્યક છે. એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ હેઠળ અથવા હાલ અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ, એન.સી.ટી.ઈ.ને બાદ કરતાં, કોઈ પણ સંસ્થા અથવા મંડળને કોઈ સંસ્થાને માન્યતા આપવાનો અધિકાર સોંપાયેલો નથી. પરિષદ

દ્વારા માન્યતા આપવી, પરીક્ષા લેતી સંસ્થા દ્વારા કોઈ સંસ્થાને જોડાણ આપવાની પૂર્વશરત છે.

૪૨. કલમ ૧૬ની અતિપ્રભાવી જોગવાઈની ભાષા અનુસાર સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થાએ એનસીટીઈ દ્વારા માન્યતા અથવા પરવાનગી આપવામાં આવ્યા બાદ જ સંલગ્નતા આપવાની રહે છે. કલમ ૧૬ની જોગવાઈઓ માન્યતા આપવાના પ્રશ્ન સંબંધે નિષ્ણાત સંસ્થા/એનસીટીઈને સંપૂર્ણ પ્રાધાન્ય આપે છે. હકીકતમાં, તે અન્ય સંસ્થાઓની ભૂમિકાને માન્યતા આપવાના અને/અથવા માન્યતા નકારવાના નિર્ણયના અનુસંધાનમાં અવલંબિત બનાવી દે છે. જ્યારે એનસીટીઈ સમક્ષ માન્યતા મંજૂર કરવાની અરજી પર વિચાર કરવાનો પ્રસંગ આવે છે, ત્યારે તેને એનસીટીઈ અધિનિયમની કલમ ૧૪(૧)(એ) મુજબના તમામ પાસાઓ પર વિચાર કરવો આવશ્યક છે. આ જોગવાઈનો વ્યાપ અત્યંત વિશાળ છે અને શિક્ષણ સંસ્થાથી સંબંધિત ભાગ્યે જ કોઈ એવો મુદ્દો રહે છે જે તેના પરિધિની બહાર હોય. સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, એનસીટીઈ સર્વોચ્ચ સંસ્થા છે અને તેને તેની નિષ્ણાતી સહાયથી, કોઈ શિક્ષણ સંસ્થાને માન્યતા આપવાની કે ન આપવાની બાબતમાં વ્યાપક સત્તાઓ સોંપવામાં આવી છે. નવા અભ્યાસક્રમો શરૂ કરવા માટે જ નહીં, પરંતુ પ્રવેશ ક્ષમતા વધારવા વગેરે બાબતો માટે મંજૂરી/માન્યતા આપવા બાબતે પણ એનસીટીઈ સર્વોપરી સંસ્થા છે. પરિષદે શૈક્ષણિક ધોરણો જાળવવામાં આવે તેમજ પરિઆધાર સહિત આવા શૈક્ષણિક

અભ્યાસક્રમો ચલાવવા માટે નિર્ધારિત માપદંડોનું કડક પાલન થાય તે સુનિશ્ચિત કરવાનું છે. એનસીટીઈ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અને યોજના, મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા અધિનિયમ, ૧૯૫૬ તથા ઓલ ઈન્ડિયા કાઉન્સિલ ફોર ટેક્નિકલ એજ્યુકેશન અધિનિયમ, ૧૯૮૭ વગેરેની જોગવાઈઓ અને યોજનાને સમપ્રકૃતિની છે.

૪૩. હવે, અમે આ અદાલતના કેટલાક ચુકાદાઓનું પરિક્ષણ કરી શકીએ છીએ, જેઓએ આ પાસાઓ સાથે વ્યવહાર કર્યો છે. સ્ટેટ ઑફ તામિલનાડુ એન્ડ એનાર. વિરૂદ્ધ /એસ. અધિયામન એજ્યુકેશનલ એન્ડ રિસર્ચ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ એન્ડ અર્સ. (૧૯૯૫) ૪ એસ.સી.સી. ૧૦૪ ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે તામિલનાડુ પ્રાઈવેટ કોલેજ રેગ્યુલેશન અધિનિયમ, ૧૯૭૬ ની બંધારણીય માન્યતા અને ઑલ ઈન્ડિયા કાઉન્સિલ ફૉર ટેકનિકલ એજ્યુકેશન અધિનિયમની જોગવાઈઓ અંગેના વિવિધ પાસાઓની ચર્ચા કરતી વખતે, કાઉન્સિલની પ્રાથમિક ભૂમિકાને નીચે મુજબ સ્પષ્ટ રીતે વ્યક્ત કરી હતી:

> "૨૨. અધિનિયમની પ્રસ્તાવના સહિત ઉપરોક્ત જોગવાઈઓથી આ બાબત સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ થાય છે કે દેશભરમાં તમામ સ્તરે તકનીકી શિક્ષણ વ્યવસ્થાનો સંકલિત અને એકીકૃત વિકાસ થાય તે માટે કાઉન્સિલની સ્થાપના આ અધિનિયમ હેઠળ કરવામાં આવી છે અને આયોજનબદ્ધ પરિમાણાત્મક વૃદ્ધિના સંદર્ભમાં

આવા શિક્ષણમાં ગુણાત્મક સુધારો પ્રોત્સાહિત કરવાની ફરજ તેને સોંપવામાં આવી છે. તકનીકી શિક્ષણ વ્યવસ્થામાં ધોરણો અને માપદંડોનું યોગ્ય પાલન અને જાળવણીનું નિયમન કરવું અને તે સુનિશ્ચિત કરવું પણ કાઉન્સિલ માટે આવશ્યક છે. વધુમાં, આવા ધોરણો અને યાંત્રિકતાઓનો સમાવેશ કરતી, તેમની જવાબદારીના અમલીકરણ માટે યોગ્ય કાર્યક્ષમતા મૂલ્યાંકન પદ્ધતિ વિકસાવવાની પણ કાઉન્સિલની ફરજ છે. વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ માટે માર્ગદર્શિકાઓ પૂરી પાડવાની પણ તેની ફરજ છે અને જ્યાં તેના દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણો તથા માપદંડો અને સમયાંતરે આપવામાં આવેલા નિર્દેશોનું પાલન થતું ન હોય તેવી સંસ્થાઓને અનુદાન રોકી રાખવાની અથવા બંધ કરવાની તથા તેમની માન્યતા રદ કરવાની સત્તા પણ તેને પ્રાપ્ત છે. કાઉન્સિલ પર આ રીતે નાંખવામાં આવેલી આ ફરજ અને જવાબદારીનો અર્થ એ થાય છે કે નક્કી કરવામાં આવનારા ધોરણો અને માપદંડો એવા હોવા જોઈએ કે જે દેશની તકનીકી શિક્ષણ વ્યવસ્થાના એકાંગી અથવા અસંતુલિત વિકાસને અટકાવે....નિર્ધારિત કરવામાં આવનાર માનદંડો અને ધોરણોના આ પાસાને ધ્યાનમાં રાખવું આવશ્યક છે, કારણ કે અમારી સમક્ષ થયેલી મુખ્ય ચર્ચા રાજ્યઓને પરિષદ દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલા ધોરણ કરતાં વધુ ઉચ્ચ ધોરણો નિર્ધારિત

કરવાનો અધિકાર છે કે નહીં તેના આસપાસ કેન્દ્રિત હતી. વધુમાં જે બાબત યાદ રાખવી જરૂરી છે તે એ છે કે પરિષદમાં માત્ર રાજ્યઓના જ નહીં પરંતુ રાજ્ય યુનિવર્સિટીઓના પ્રતિનિધિઓ પણ સામેલ છે. તેથી, આવી શિક્ષણ વ્યવસ્થા માટે સમયાંતરે પરિષદ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવનાર માનદંડો અને ધોરણો નક્કી કરવાની બાબતમાં તેમનો પણ મતાધિકાર છે. પરિષદ પાસે વધુમાં પ્રાદેશિક સમિતિઓ પણ છે, અને હાલની સ્થિતિએ ઓછામાં ઓછી ચાર મુખ્ય ભૌગોલિક વિસ્તારોમાં આવી સમિતિઓ કાર્યરત છે, તથા આ સમિતિઓની રચના અને કાર્યો પરિષદ દ્વારા બનાવવામાં આવનારા વિનિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કરવાના છે. કારણ કે પરિષદમાં રાજ્યઓ તથા અસ્થાયી સંસ્થાઓનું પ્રતિનિધિત્વ છે, અને તે સંસ્થાઓમાં પણ વિવિધ રાજ્યઓ અને પ્રદેશોમાંથી પ્રતિનિધિત્વ છે, તેથી આ સમિતિઓની રચના અને કાર્યો અંગે પણ તેમનો મત છે...."

૪૪. વધુમાં, અદાલતે, કેન્દ્રીય અને રાજ્ય કાયદાઓ વચ્ચેની અસંગતતા અથવા રાજ્ય સત્તાધિકારીઓ કેન્દ્રીય કાયદાના વિરોધાભાસી રીતે કાર્ય કરતા હોવાનું નોંધતાં, નીચે મુજબ ઠરાવ્યું :

"૭૧. (૬) જોકે, જ્યારે પરિસ્થિતિઓ/બેઠકો ઉપલબ્ધ હોય અને રાજ્ય સત્તાધિકારીઓ અરજદારને એ જ આ આધાર પર નકારે કે અરજદાર તેમના ધોરણો અથવા લાયકાતો મુજબ, જે તે પરિસ્થિતિમાં, પાત્ર નથી, છતાં અરજદાર કેન્દ્રીય કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણો અથવા લાયકાતો પૂર્ણ કરતો હોય, ત્યારે તેઓ અસંવિધાનિક રીતે વર્તે છે. તેવી જ રીતે, જ્યારે કોઈ સંસ્થા તેમના દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણો અથવા આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ કરતી નથી એવા આધાર પર રાજ્ય સત્તાધિકારીઓ તેની માન્યતા રદ કરે અથવા તેને સંલગ્નતાથી વંચિત કરે, છતાં તે કેન્દ્રીય સત્તાધિકારીએ નિર્ધારિત માપદંડો અને આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ કરતી હોય, ત્યારે રાજ્ય સત્તાધિકારીઓ ગેરકાયદેસર રીતે વર્તે છે.XXX XXX XXX ૭૩. પરિણામે, જેમ અગાઉ દર્શાવવામાં આવ્યું છે, એક તરફ કેન્દ્રીય અધિનિયમની જોગવાઈઓ અને બીજી તરફ રાજ્યના અધિનિયમોની જોગવાઈઓ પરસ્પર અસંગત હોવાથી અને તેથી એકબીજાને પ્રતિકૂળ હોવાથી, કેન્દ્રીય અધિનિયમને પ્રાધાન્ય મળશે અને કેન્દ્રીય અધિનિયમમાં જે આધાર દર્શાવવામાં આવ્યા છે તે સાથે અસંગત આધારોના આધારે રાજ્ય સરકાર દ્વારા માન્યતા રદ કરવી અથવા રાજ્ય યુનિવર્સિટી દ્વારા સંલગ્નતા સમાપ્ત કરવી અમલમાં આવી શકશે નહીં."

૪૫. તેમ છતાં, જયા ગોકુલ એજ્યુકેશનલ ટ્રસ્ટ વિરૂદ્ધ /સ. કમિશનર એન્ડ સેક્રેટરી ટુ ગવર્નમેન્ટ, હાયર એજ્યુકેશન ડિપાર્ટમેન્ટ, તિરુવનંતપુરમ, કેરળ રાજ્ય અને અન્ય એક [૨૦૦૦) ૫ એસ.સી.સી. ૨૩૧], ના અન્ય એક મામલામાં, અદાલતે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતનું પુનરોચ્ચાર કરતાં, નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

> "૨૨. તામિલનાડુ કેસ એ.આઈ.આર. ૧૯૯૫ એસ.સી.ડબલ્યુ. ૨૧૭૯ માં જેમ ઠરાવવામાં આવ્યું છે તેમ, ૧૯૮૭ નો કેન્દ્રીય અધિનિયમ અને ખાસ કરીને કલમ ૧૦(કે) એ તકનીકી સંસ્થાઓની સ્થાપના માટે 'મંજૂરીઓના અનુદાન' સંબંધિત ક્ષેત્ર આવરી લીધું હતું અને માત્ર કેન્દ્રીય અધિનિયમની જ જોગવાઈઓનું પાલન કરવાનું હતું. મહાત્મા ગાંધી યુનિવર્સિટી અધિનિયમ અથવા તેના અધિનિયમો અંગે, અને ખાસ કરીને અધિનિયમ ૯(૭) અંગે જ્યાં સુધી પ્રશ્ન છે, તેઓ માત્ર એટલું જ આવશ્યક બનાવતા હતા કે યુનિવર્સિટી રાજ્ય સરકારના 'અભિપ્રાયો' પ્રાપ્ત કરે. તેને રાજ્ય સરકારની "મંજૂરી" આવશ્યક છે એમ ગણાવી શકાય નહીં. જો જરૂરી હોય, તો યુનિવર્સિટીના અધિનિયમનું એવું અર્થઘટન થઈ શકે; રાજ્ય સરકારની મંજૂરી આવશ્યક બનાવતી એવી જોગવાઈ ૧૯૮૭ ના એ.આઈ.સી.ટી.ઈ.

અધિનિયમની કલમ ૧૦(કે) ની જોગવાઈઓને પ્રતિકૂળ ઠરે અને ફરીથી શૂન્ય બની જાય. તામિલનાડુ કેસમાં દર્શાવ્યા મુજબ, સંબંધિત રાજ્ય સરકારો અને યુનિવર્સિટીઓ સહિત વિવિધ સંસ્થાઓ સાથે એ.આઈ.સી.ટી.ઈ. પરિષદ દ્વારા પરામર્શ કરવા માટે કેન્દ્રીય અધિનિયમમાં પૂરતી જોગવાઈઓ હતી. રાજ્ય સ્તરીય સમિતિ અને કેન્દ્રીય પ્રાદેશિક સમિતિઓમાં વિવિધ નિષ્ણાતો અને રાજ્યના પ્રતિનિધિઓ સામેલ હતા. વિવિધ પરામર્શદાતાઓ વચ્ચે અભિપ્રાયભેદ થાય તેવી સ્થિતિમાં, એ.આઈ.સી.ટી.ઈ. એ કેન્દ્રીય કાર્યદળના અભિપ્રાયો મુજબ આગળ વધવું પડે. રાજ્ય સરકારો અને યુનિવર્સિટીઓના અભિપ્રાયો નિર્ધારિત કરવા માટે આ પૂરતા સુરક્ષાત્મક ઉપાયો હતા. નિશ્ચિતપણે, સંલગ્નતાનો પ્રશ્ન અલગ વિષય હતો અને તે કેન્દ્રીય અધિનિયમ હેઠળ આવરી લેવાયો ન હતો; પરંતુ તામિલનાડુ કેસમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે યુનિવર્સિટી એ.આઈ.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ અથવા તેની વિનિયમાવલી અથવા એ.આઈ.સી.ટી.ઈ. દ્વારા લાદવામાં આવેલી શરતો સાથે અસંગત એવી કોઈ શરતો લાદી શકતી નથી. તેથી, સંલગ્નતા પ્રાપ્ત કરવાની પ્રક્રિયા તથા યુનિવર્સિટી દ્વારા લાદી શકાય તેવી કોઈપણ શરતો કેન્દ્રીય અધિનિયમની જોગવાઈઓ સાથે

અસંગત હોઈ શકે નહીં. તેથી, યુનિવર્સિટી કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં રાજ્ય સરકારની 'મંજૂરી' માંગવા પાત્ર નહોતી."

૪૬. સર્વોચ્ચ અદાલતનો આ અભિપ્રાય સર્વોચ્ચ અદાલતની વિશાળ પીઠ દ્વારા સ્ટેટ ઑફ મહારાષ્ટ્ર વિરૂદ્ધ /સંત જ્ઞાનેશ્વર શિક્ષણ શાસ્ત્ર મહાવિદ્યાલય અને અન્ય [(૨૦૦૬) ૯ એસ.સી.સી. ૧] ના મામલામાં મંજૂરી સાથે પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો. સંસ્થાને સંલગ્નતા/માન્યતા આપવાના અને નવી કોલેજ શરૂ કરવાની પરવાનગીના સંબંધમાં વિવિધ કાનૂની પ્રશ્નોની વિગતવાર ચર્ચા કરતાં, અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

"૫૩. ત્યારબાદ અદાલતે રાજ્ય તરફથી રજૂ કરાયેલ દલીલનો વિચાર કર્યો કે, કાઉન્સિલને લઘુત્તમ ધોરણો અને આવશ્યકતાઓ નિર્ધારિત કરવાની સત્તા હોવા છતાં, તે રાજ્યને વધુ ઊંચા ધોરણો અને આવશ્યકતાઓ નિર્ધારિત કરવામાં અવરોધરૂપ બનતું નથી.૫૪. આ દલીલને નકારી કાઢતાં, અદાલતે જી.પી. સ્ટ્યુઅર્ટ વિરૂદ્ધ /સ્. બ્રોજેન્દ્ર કિશોર રોય ચૌધુરી (એ.આઈ.આર. ૧૯૩૯ કલ. ૬૨૮ : ૪૩ કલ. ડબલ્યુ.એન. ૯૧૩) માં બી.એન. રાઉ, ન્યાયાધીશે કરેલ નીચેની નોંધોને મંજૂરી સાથે ઉદ્ધૃત કરી હતી :

"ક્યારેક એવું કહેવામાં આવે છે કે બે કાયદાઓને યોગ્ય રીતે પરસ્પર વિરોધી કહી શકાય નહીં જ્યાં સુધી તેમની વચ્ચે

સીધો સંઘર્ષ ન હોય; જેમ કે એક કહે કે `કરો' અને બીજો કહે `ન કરો', તો આ મત અનુસાર, જો બંને કાયદાઓનું પાલન કરવું શક્ય હોય, તો વાસ્તવિક વિરોધાભાસ માનવામાં આવતો નથી. જે કારણો અમે થોડા જ સમયમાં રજૂ કરીશું, તે પરથી અમારું માનવું છે કે આ કસોટી અતિસંકુચિત છે; એવા પરસ્પર વિરોધના પ્રસંગો હોઈ શકે જ્યાં બંને કાયદા `ન કરો' એવું કહેતા હોય, પરંતુ ભિન્ન રીતથી. ઉદાહરણ તરીકે, એક કાયદો કહી શકે કે `કોઈ વ્યક્તિ દારૂનું છૂટક વેચાણ નહીં કરે, એટલે કે એક વખતમાં પાંચ ગૅલનથી ઓછી માત્રામાં નહીં કરે' અને બીજો કાયદો કહી શકે કે, `કોઈ વ્યક્તિ દારૂનું છૂટક વેચાણ નહીં કરે, એટલે કે એક વખતમાં દસ ગૅલનથી ઓછી માત્રામાં નહીં કરે'. અહીં, બંને કાયદાઓનું પાલન કરવું સ્પષ્ટપણે શક્ય છે, બેમાંથી વધુ કડક કાયદાનું, એટલે કે બીજા કાયદાનું, પાલન કરીને; તેમ છતાં, એટલું જ સ્પષ્ટ છે કે આ બે કાયદા પરસ્પર વિરોધી છે, કારણ કે જેટલી હદ સુધી નાગરિકને તેમાંથી એકનું પાલન કરવા માટે બાધ્ય કરવામાં આવે છે, તેટલી હદ સુધી બીજો કાયદો, ભલે તેનો વાસ્તવમાં ભંગ થતો ન હોય, તોય નિષ્પ્રભ બની જાય

છે."XXX XXX XXX ૬૪. અન્યથા પણ, અમારા મત મુજબ, વડી અદાલતે રાજ્ય સરકાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી આ દલીલને નકારી કાઢવામાં સંપૂર્ણપણે યોગ્યતા દાખવી હતી કે રાજ્ય સરકાર "નીતિગત વિચારણા"ના આધારે પરવાનગી નકારી શકે. જેમ અગાઉ પહેલેથી જ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે, તેમ નીતિગત વિચારણાને આ અદાલતે થિરુમુરુગા કિરુપાનંદા વારિયાર થવાથિરુ સુંદરા સ્વામિગલ મેડિકલ એજ્યુકેશનલ એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ વિરૂદ્ધ સ્ટેટ ઑફ તમિલ નાડુ, ૧૯૯૬ ડીજીએલએસ (સોફ્ટ) ૩૨૭ : ૧૯૯૬ (૩) એસ.સી.સી. ૧૫ : જે.ટી. ૧૯૯૬ (૨) એસ.સી. ૬૯૨ તેમજ જયા ગોકુલ એજ્યુકેશનલ ટ્રસ્ટના કેસમાં પણ નકારી કાઢી હતી.XXX XXX XXX ૭૪. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કેન્દ્ર સરકારે માધ્યમિક શિક્ષણ અને ઉચ્ચ શિક્ષણના વિષયનો રાષ્ટ્રીય સ્તરે વિચાર કર્યો છે. ૧૯૯૩ના અધિનિયમ મુજબ પણ સંસદે સમગ્ર દેશમાં શિક્ષક–શિક્ષણ વ્યવસ્થાનો વિચાર કરવો આવશ્યક છે. તેથી, અમારી દૃષ્ટિએ, એન.સી.ટી.ઈ. પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે તે ૧૯૯૩ના અધિનિયમ તેમજ દેશમાં શિક્ષક–શિક્ષણ વ્યવસ્થાના

આયોજિત અને સુસંગત વિકાસને ધ્યાનમાં રાખીને નવી બી.એડ. કોલેજો સ્થાપવા માટેની અરજીઓ અથવા પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારો કરવાની મંજૂરી સંબંધિત અરજીઓનો વિચાર કરે. આવી મંજૂરી નકારવા માટે સ્થાનિક પરિસ્થિતિઓનો વિચાર કરવો અથવા "રાજ્યની નીતિ" લાગુ કરવી રાજ્ય સરકાર કે યુનિવર્સિટી પૈકી કોઈ માટે પણ ખુલ્લું નથી. હકીકતમાં, ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત કેસોમાં આ અદાલતે જે રીતે ઠરાવ્યું છે તે મુજબ, રાજ્ય સરકારને કોઈ સંસ્થાની વિનંતી નામંજૂર કરવાની અથવા એન.સી.ટી.ઈ.ના નિર્ણયને ઉલટાવવાની કોઈ સત્તા નથી. તેથી, રાજ્ય સરકારની કાર્યવાહી કાયદા વિરુદ્ધ હતી અને વડી અદાલતે તેને યોગ્ય રીતે રદ કરી હતી."

૪૭. ઉપર પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતો સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે કાઉન્સિલ કેન્દ્રીય અધિનિયમ હેઠળ રચાયેલ એવી સત્તા છે જેને શિક્ષણના ધોરણો જાળવવાની તેમજ આવી વ્યાવસાયિક શિક્ષણ આપવા માટે ઉપલબ્ધ પાયાગત માળખા અને સુવિધાઓનું મૂલવવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે. તેનું અભિપ્રાય અતિશય મહત્ત્વ ધરાવે છે અને રાજ્ય તેમજ યુનિવર્સિટીના મતો કરતાં અગ્રતા પામશે. રાજ્યના સંબંધિત વિભાગ અને સંલગ્નતા આપનાર યુનિવર્સિટીની પણ

ભૂમિકા છે, પરંતુ તેના અમલનું ક્ષેત્ર મર્યાદિત છે. તેઓ એવી કોઈ માર્ગદર્શિકા અથવા નીતિ ઘડી શકતા નથી જે કેન્દ્રીય કાયદા અથવા કેન્દ્રીય સંસ્થાએ નક્કી કરેલા ધોરણો સાથે વિરુદ્ધ હોય. રાજ્ય આવી વ્યાવસાયિક પાઠ્યક્રમોમાં પ્રવેશ માટે પોતાની નીતિ ઘડી શકે છે, પરંતુ એવી નીતિ પણ કેન્દ્રીય સંસ્થાએ બહાર પાડેલા નિર્દેશો સાથે સુસંગત હોવી આવશ્યક છે. હાલના કેસોમાં આ મુદ્દે ખાસ મતભેદ નથી, તેમ છતાં આ બાબત સ્પષ્ટ કરવી જરૂરી છે કે જ્યારે રાજ્ય વધારેલી બેઠકોની સંખ્યા અથવા નવા પાઠ્યક્રમ/કોલેજની શરૂઆત માટે પોતાની મંજૂરી આપે છે અને યુનિવર્સિટી પોતાની સંલગ્નતા આપે છે, ત્યારે તેમના નિર્દેશો કેન્દ્રીય સત્તા અથવા કાઉન્સિલ દ્વારા અપાયેલ મંજૂરીની શરતોમાં જે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે તેને ભંગ કરતા અથવા તેના વિરુદ્ધ જતા ન હોવા જોઈએ. સર્વોપરી મહત્વની બાબત એ છે કે આ તમામ સત્તાઓએ એકમતિથી કાર્ય કરવું આવશ્યક છે, કારણ કે તેઓ સૌએ હાંસલ કરવાનું એક સામાન્ય લક્ષ્ય ધરાવે છે, તે છે શિક્ષણ યોગ્ય રીતે પ્રદાન કરવું તથા શૈક્ષણિક પ્રણાલીનું ઉન્નતીકરણ થાય તે માટે શિક્ષણ, પરીક્ષા અને પાયાગત માળખાના યોગ્ય ધોરણો જળવાઈ રહે તેની ખાતરી કરવી. માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે આ તમામ સત્તાઓ સમન્વિત રીતે અને પરસ્પર સહકારથી કાર્ય કરશે, તેઓ તે જ ઉદ્દેશ હાંસલ કરી શકશે જેના માટે આ તમામ સંસ્થાઓ અસ્તિત્વમાં છે.

૪૮. એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમ સંવિધાનની અનુચાદી ૭ ની યાદી ૧ માંની નોંધ ૬૬ ના સંદર્ભમાં સંસદ દ્વારા ઘડવામાં આવ્યો છે. સાતમી અનુચાદીની યાદી ૨ હેઠળ રાજ્ય વિધાનસભાને એવી કોઈ વિશિષ્ટ સત્તા સોંપવામાં આવી નથી. સાતમી અનુચાદીની યાદી ૩ માંની પ્રવેશિકા ૨૫ બીજી એવી પ્રવેશિકા છે, જે શિક્ષણ, જેમાં તકનીકી શિક્ષણ, વૈદ્યકીય શિક્ષણ અને વિશ્વવિદ્યાલયો; વ્યવસાયલક્ષી અને તકનીકી તાલીમ તથા મજૂરીનો સમાવેશ થાય છે, તે અંગે રાજ્ય અને કેન્દ્ર બન્નેને કાનૂન ઘડતર માટે ક્ષેત્ર પ્રદાન કરે છે. આ ક્ષેત્ર મુખ્યત્વે સંઘ યાદી દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યું છે અને તેથી રાજ્ય યાદી ૩ ની પ્રવેશિકા ૨૫ હેઠળ કોઈપણ વિધાનકારી સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે છે, પરંતુ એવો કાયદો કેન્દ્રીય કાયદાને વિરુદ્ધ ન હોઈ શકે. જ્યાં જ્યાં રાજ્ય કાયદો કેન્દ્રીય કાયદા સાથે સમાધાન અશક્ય રીતે અસંગત હોય, ત્યાં ત્યાં અસંગતતાની હદ સુધી રાજ્ય કાયદાએ કેન્દ્રીય કાયદાના પક્ષે પછાત થવું ફરજિયાત બને છે. આથી વ્યાવસાયિક શિક્ષણ, જેમાં શિક્ષક તાલીમ કાર્યક્રમોનો સમાવેશ થાય છે, તે બાબતમાં કેન્દ્રીય કાયદાની પ્રાધાન્યતા દર્શાય છે. મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા વિરૂદ્ધ સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક [(૧૯૯૮) ૬ એસ.સી.સી. ૧૩૧] ના મામલામાં, અદાલતને આ વિસંગતિ વિષે નીચે મુજબ વિચારણા કરવાનો અવસર મળ્યો હતો: –

> "૨૭. રાજ્યના અધિનિયમો, અર્થાત્ કર્ણાટક યુનિવર્સિટીઝ અધિનિયમ અને કર્ણાટક કેપિટેશન ફી અધિનિયમ, કેન્દ્રના

અધિનિયમ, અર્થાત્ ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ અધિનિયમ, ૧૯૫૬, સમક્ષ પાછળ હઠવા પાત્ર છે. કર્ણાટક કેપિટેશન ફી અધિનિયમ માત્ર કોલેજો દ્વારા કેપિટેશન ફી વસૂલાતના નિયંત્રણના એકમાત્ર હેતુસર ઘડવામાં આવ્યો હતો અને તે માટે રાજ્ય સરકારને પ્રવેશ અપાઈ શકનાર વિદ્યાર્થીઓની મહત્તમ સંખ્યા નક્કી કરવાનો અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે, પરંતુ તે સંખ્યા નિયમો અનુસાર મેડિકલ કાઉન્સિલે નક્કી કરેલી સંખ્યાથી વધારે હોઈ શકતી નથી. કર્ણાટક યુનિવર્સિટીઝ અધિનિયમનો અધ્યાય ૯, જેમાં કોલેજોની સંલગ્નતા અને સંસ્થાઓની માન્યતા બાબતની જોગવાઈઓ છે, તે તમામ પ્રકારની કોલેજો પર લાગુ પડે છે અને આવશ્યકપણે મેડિકલ કોલેજો જેવી વ્યાવસાયિક કોલેજો પર જ નહીં. આ અધિનિયમની કલમ ૫૩ની ઉપકલમ (૧૦), જે અધ્યાય ૯માં આવે છે, તેમાં કોલેજમાં અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ અપાઈ શકનાર વિદ્યાર્થીઓની મહત્તમ સંખ્યાની જોગવાઈ છે અને તે સંખ્યા યુનિવર્સિટી અથવા સરકારે નક્કી કરેલી પ્રવેશ ક્ષમતા કરતાં વધુ ન હોવી જોઈએ. પરંતુ આ જોગવાઈને પણ ફરીથી મેડિકલ કાઉન્સિલે તેના નિયમો હેઠળ નક્કી કરેલી પ્રવેશ ક્ષમતાના આધિન વાંચવાની રહેશે. મેડિકલ શિક્ષણના ધોરણો નક્કી કરવા અને તે ધોરણો જળવાઈ રહે છે તેની દેખરેખ રાખવા

માટે મુખ્યત્વે મેડિકલ કાઉન્સિલ જ જવાબદાર છે. મેડિકલ કોલેજોને માન્યતા આપવા માટેની શરતો નિર્ધારિત કરનાર મુખ્ય સંસ્થા મેડિકલ કાઉન્સિલ જ છે, જેમાં મેડિકલ કોલેજમાં પ્રવેશ માટેની પ્રવેશ ક્ષમતા નક્કી કરવાનું પણ સમાવેશ થાય છે. આ ચુકાદાના પ્રારંભમાં અમે મેડિકલ કાઉન્સિલ અધિનિયમની વિવિધ જોગવાઈઓ પહેલેથી જ જોઈ છે. તેથી, વાસ્તવમાં માન્યતા આપનાર અને તે જ પાછી ખેંચી લેતી સંસ્થા પણ મેડિકલ કાઉન્સિલ જ છે. મેડિકલ કાઉન્સિલ અધિનિયમની કલમ ૩૩ હેઠળના નિયમો, જે ૧૯૭૭માં બનાવવામાં આવ્યા હતા, તે કોલેજ તથા તેની સંલગ્ન શિક્ષણ હોસ્પિટલોમાં રહેઠાણ વ્યવસ્થા તેમજ કોલેજ અને હોસ્પિટલોના વિવિધ વિભાગોમાં શિક્ષકીય અને તકનીકી સ્ટાફ તથા સાધનો અંગે નિર્ધારિત કરે છે. આ નિયમો ખૂબ જ વિગતવાર છે. નિર્ધારિત શિક્ષક–વિદ્યાર્થી પ્રમાણ ૧ થી ૧૦ છે, જેમાં પ્રોફેસર અથવા વિભાગપ્રમુખનો સમાવેશ થતો નથી. નિયમોમાં વધુમાં, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, એવું પણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે સંલગ્ન હોસ્પિટલોમાં શિક્ષણ માટેની પથારીઓની સંખ્યા, પ્રવેશ અપાયેલા પ્રતિ વિદ્યાર્થી દીઠ ૭ પથારીના પ્રમાણમાં હોવી જરૂરી રહેશે. મેડિકલ કાઉન્સિલના નિયમો, જેને ૧૯૭૧માં કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી

હતી, તેમાં મેડિકલ કોલેજો અને સંલગ્ન હોસ્પિટલોના શિક્ષકો તથા મુલાકાતી ફિઝિશિયન/સર્જનના પદો પર વ્યક્તિઓની નિમણૂક માટેની લાયકાતની આવશ્યકતાઓ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે.XXX XXX XXX ૨૯. એક તબીબી વિદ્યાર્થીને અત્યંત કઠોર અભ્યાસની આવશ્યકતા હોય છે અને તે ત્યારે જ શક્ય બને જ્યારે તબીબી મહાવિદ્યાલયમાં યોગ્ય સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ હોય અને તેના સાથે સંલગ્ન હોસ્પિટલ સઘન રીતે સજ્જ હોવી જોઈએ તેમજ શિક્ષકમંડળ અને ડૉક્ટરો એટલા પૂરતા સક્ષમ હોવા જોઈએ કે જ્યારે તબીબી વિદ્યાર્થી બહાર નીકળે ત્યારે તે માનવજાતિના ઉપચારવિજ્ઞાનમાં પારંગત હોય અને કોઈપણ રીતે અપૂર્ણ ન જણાય. દેશને એવા અધકચરા તબીબી વ્યાવસાયિકો જોઈએતા નથી કે જે તબીબી મહાવિદ્યાલયોમાંથી બહાર આવે, જ્યારે તેમને શિક્ષણની પૂર્ણ સુવિધાઓ પ્રાપ્ત નહોતી અને અભ્યાસક્રમ દરમિયાન તેઓ દર્દીઓ તથા તેમના રોગોનો પરિચય પ્રાપ્ત કર્યો ન હતો. મેડિકલ કાઉન્સિલ, સંપૂર્ણ ન્યાયસંગત રીતે, તેના દ્વારા નિર્ધારિત સંખ્યાથી વધુ કરવામાં આવેલ પ્રવેશોને અમાન્ય ઠેરવવા ઇચ્છતી નથી અને નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરનાર તબીબી મહાવિદ્યાલયોની માન્યતા પરત ખેંચવાની કોઈ કાર્યવાહી પણ કરવા ઇચ્છતી નથી. તેમ છતાં, હવેથી, આ તબીબી

મહાવિદ્યાલયોએ મેડિકલ કાઉન્સિલ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રવેશોની સંખ્યાની મર્યાદા જાળવવી ફરજિયાત છે. મેડિકલ કાઉન્સિલ અધિનિયમમાં કલમ ૧૦–એ, ૧૦–બી અને ૧૦–સી દાખલ થયા પછી, મેડિકલ કાઉન્સિલે કેન્દ્ર સરકારની પૂર્વ મંજૂરીથી નિયમો બનાવ્યા છે, જે ભારતના રાજપત્રમાં તા. ૨૯–૯–૧૯૯૩ના રોજ પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા (જોકે અધિસૂચના તા. ૨૦–૯–૧૯૯૩ની છે). કોઈપણ તબીબી મહાવિદ્યાલય અથવા સંસ્થા જે એમ.બી.બી.એસ./ઉચ્ચ અભ્યાસક્રમોમાં (ડિપ્લોમા/ડિગ્રી/ઉચ્ચ વિશેષતાઓ સહિત) પ્રવેશક્ષમતા વધારવા ઇચ્છે છે, તેણે મેડિકલ કાઉન્સિલ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા નિયમોને અનુરૂપ રહીને રાજ્ય સરકારની તથા જે વિશ્વવિદ્યાલય સાથે તે સંલગ્ન છે તેની મંજૂરી સાથે કેન્દ્ર સરકાર પાસે પરવાનગી માટે અરજી કરવી પડે છે. માત્ર મેડિકલ કાઉન્સિલથી માન્યતા પ્રાપ્ત તબીબી મહાવિદ્યાલય અથવા સંસ્થા જ આવી અરજી કરી શકે છે."

૪૯. આ અદાલતની બંધારણીય પીઠે ડૉ. પ્રીતી શ્રીવાસ્તવ તથા અન્યો વિરૂદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય તથા અન્ય [(૧૯૯૯) ૭ એસ.સી.સી. ૧૨૦], ના પ્રકરણમાં, મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા અધિનિયમની જોગવાઈઓ પર

વિચારણા કરતાં અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૫, ૨૪૬, ૨૫૪ અને ૧૫(૪) ના સંદર્ભમાં યાદી ૩ ની પ્રવેશ ૨૫ તથા યાદી ૧ ની નોંધ ૬૬ નો ઉલ્લેખ કરતાં, ખાસ કરીને ઉચ્ચ શિક્ષણના નિયંત્રણ અને વિનિયમન સંબંધે, કાઉન્સિલ તથા કેન્દ્રીય અધિનિયમની સર્વોચ્ચતા સ્પષ્ટ કરી હતી. તેમાં પાત્રતાની શરતો અને લાયકાતો નક્કી કરવા તથા સંસ્થાઓ દ્વારા જાળવવાના ધોરણો નિર્ધારિત કરવા બાબતની પણ ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. અદાલતે ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું: –

> "૩૬. એવું કહેવું યોગ્ય નહીં બને કે પ્રવેશ માટેના માપદંડોનો શિક્ષણના ધોરણ સાથે કોઈ સંબંધ નથી, અથવા પ્રવેશ માટેના નિયમો માત્ર યાદી ૩ ની નોંધ ૨૫ હેઠળ જ આવરી લેવાય છે. પ્રવેશના માપદંડોનો શિક્ષણના ધોરણો પર સીધી અસર પડી શકે છે. નિશ્ચિતપણે, પ્રવેશ માટે એવા નિયમો હોઈ શકે છે, જે યાદી ૧ ની નોંધ ૬૬ હેઠળ સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓના ઉપયોગમાં સંઘ દ્વારા નિર્ધારિત શિક્ષણના ધોરણો સાથે સુસંગત હોય અથવા તે ધોરણોને પ્રતિકૂળ અસર ન કરતા હોય. ઉદાહરણ તરીકે, કોઈ રાજ્ય અનુસ્નાતક તબીબી અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે યાદી ૧ ની નોંધ ૬૬ હેઠળ નિર્ધારિત કરાયેલી લાયકાતો ઉપરાંત વધારાની લાયકાતો નક્કી કરી શકે છે. આ ઉચ્ચ શિક્ષણના અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે ઉચ્ચ ધોરણોને પ્રોત્સાહન આપવા સાથે સુસંગત

ગણાશે. પરંતુ નક્કી કરાયેલા માપદંડોમાં કોઈપણ પ્રકારનો ઘટાડો ઉચ્ચ શિક્ષણની સંસ્થાઓમાં શિક્ષણના ધોરણો પર પ્રતિકૂળ અસર પેદા કરી શકે છે અને કરે છે. કોઈ સંસ્થા અથવા મહાવિદ્યાલયમાં શિક્ષણના ધોરણો વિવિધ પરિબળો પર આધાર રાખે છે. તેમાંથી કેટલાક આ મુજબ છે:(૧) શિક્ષક સ્ટાફની ગુણવત્તા;(૨) આપેલ સમયગાળામાં ઉચ્ચ સ્તરનું શિક્ષણ હાંસલ થાય તે માટે યોગ્ય રીતે રચાયેલ અભ્યાસક્રમ;(૩) વિદ્યાર્થી–શિક્ષકનો ગુણોત્તર;(૪) વિદ્યાર્થીઓ અને દરેક વિદ્યાર્થીને ઉપલબ્ધ હોસ્પિટલના પથારીઓ વચ્ચેનું પ્રમાણ;(૫) સંસ્થામાં પ્રવેશ અપાયેલા વિદ્યાર્થીઓની લાયકાતની કક્ષા;(૬) ઉપકરણો અને પ્રયોગશાળાની સુવિધાઓ, અથવા વૈદ્યકીય મહાવિદ્યાલયોના કિસ્સામાં તાલીમ માટે હોસ્પિટલની સુવિધાઓ;(૭) કોલેજ તથા તેની સાથે સંલગ્ન હોસ્પિટલ માટે પૂરતી રહેણાંક વ્યવસ્થા; અને(૮) લેવાતી પરીક્ષાઓનો ધોરણ, જેમાં પ્રશ્નપત્રો જે રીતે તૈયાર કરવામાં આવે છે અને ચકાસવામાં આવે છે તથા ક્લિનિકલ કાર્યક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન જે રીતે કરવામાં આવે છે, તેનો સમાવેશ થાય છે."

૫૦. વિસંગતિનો સિદ્ધાંત અને તેના પ્રભાવો અંગે આ અદાલતે એસ. સત્યપાલ રેડ્ડી વિરૂદ્ધ એ.પી. સરકાર, (૧૯૯૪) ૪ એસ.સી.સી. ૩૯૧ ના કેસમાં ચર્ચા કરી હતી, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતુંઃ

"૭. આમ, કાનૂની સ્થિતિ સ્થિર થયેલી છે કે સંવિધાનની ૭મી અનુસૂચીની યાદી ૧ માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ બાબત અંગે કાયદો બનાવવાનો વિશિષ્ટ અધિકાર સંસદને છે, અથવા યાદી ૩ માં રાજ્ય વિધાનમંડળ સાથે સમવર્તી અધિકાર છે, અને રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા યાદી ૩ ની કોઈપણ પ્રવેશિકા હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને બનાવવામાં આવેલ રાજ્ય કાયદા પર સંસદનો એવો કાયદો પ્રાધાન્ય પામે છે. જો ઉક્ત કાયદો અસંગત હોય અથવા એ જ ક્ષેત્ર આવરી લેવા બાબતે અસુસંગત હોય, તો તે હદ સુધી રાજ્ય કાયદો અતિક્રાંત ગણાય છે અથવા શૂન્ય બની જાય છે. આ પણ સ્થિર કાનૂની સ્થિતિ છે કે જ્યારે સંસદ અને વિધાનમંડળ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૪૬(૨) અને સમવર્તી યાદીની પ્રવેશિકા હેઠળ સત્તા પ્રાપ્ત કરે છે, ત્યારે રાજ્ય વિધાનમંડળે બનાવેલા કાયદાથી પહેલાં કે પછી, સમવર્તી યાદીમાં ઉલ્લેખિત કોઈપણ વિષય પર કાયદો બનાવવા માટે અનુચ્છેદ ૨૪૬(૨) દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાના આધારે, સંસદ દ્વારા બનાવાયેલ કાયદો રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવાયેલા કાયદા

ઉપર પ્રાધાન્ય પામે છે, સિવાય કે રાજ્ય કાયદો રાષ્ટ્રપતિના વિચારાર્થે અનામત રાખવામાં આવ્યો હોય અને તેને તેમની મંજૂરી પ્રાપ્ત થઈ હોય. કેન્દ્ર અને રાજ્યના, એ જ ક્ષેત્ર આવરી લેતા અને પરસ્પર સુસંગત રીતે અમલમાં ન આવી શકતા કાયદાઓ વચ્ચે દેખીતો વિરોધાભાસ અથવા સંઘર્ષ છે કે નહીં, તે દરેક મામલે અદાલતે તપાસવું પડે છે કે જોગવાઈઓ સમવર્તી યાદીમાં ઉલ્લેખિત કોઈ એક બાબત સંબંધે એ જ ક્ષેત્ર આવરી લે છે કે નહીં અને શું બંને કાયદાઓ વચ્ચે વિરોધાભાસ અસ્તિત્વમાં છે. અનુચ્છેદ ૨૫૪ માં "તે બાબત અંગે" શબ્દોને વિશેષ મહત્વ આપવામાં આવ્યું છે. જ્યારે બંને કાયદા સંપૂર્ણપણે અસંગત હોય અથવા સંપૂર્ણપણે મેળ ન ખાતા હોય અને એકનું પાલન બીજા ભંગ કર્યા વિના અશક્ય હોય ત્યારે વિરોધાભાસ ઊભો થાય છે. જ્યારે એ જ ક્ષેત્ર આવરી લેતા બંને અધિનિયમોને કોઈ નિશ્ચિત હકીકતોના સમૂહ પર લાગુ કરતા વિરોધાભાસી પરિણામો ઊભા થાય છે ત્યારે પણ વિરોધાભાસ ઊભો થાય છે. પરંતુ અદાલતે દેખીતા વિરોધાભાસ ધરાવતા કાયદાઓની જોગવાઈઓમાં સુમેળ સ્થાપવા માટે દરેક પ્રયત્ન કરવો પડે છે અને અદાલત સુસંગત અર્થઘટન આપવાનો પ્રયત્ન કરશે. અસંગતતા નક્કી કરવાનો હેતુ સંસદની મનશા શોધવાનો છે, અને તે કાયદા દ્વારા આવરી લેવાયેલા સમગ્ર

ક્ષેત્રના વિચારમાંથી જાણી શકાય છે. યોગ્ય કસોટી એ રહેશે કે બંને કાયદાઓની જોગવાઈઓને અસરકારક રીતે અમલમાં મૂકી શકાય છે કે નહીં, અથવા બંને કાયદાઓ સાથેસાથે અસ્તિત્વમાં રહી શકે છે કે નહીં. કલમ ૨૧૩ એ પોતે જ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અમલમાં મૂકતાં રાજ્ય સરકાર અને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાય શકતી સત્તાઓ વચ્ચેનો ભેદ દર્શાવ્યો છે. અધિનિયમની જોગવાઈઓનું સંચાલન રાજ્ય સરકાર તેના અધિકારીઓ મારફતે કરે છે. તેથી, કલમ ૨૧૩ ની ઉપકલમ (૧) રાજ્ય સરકારને પરિવહન વિભાગ રચવાની અને તે યોગ્ય માને તેમ અધિકારીઓની નિમણૂક કરવાની સત્તા આપે છે. તેની ઉપકલમ (૪) પણ આ સત્તાને જાળવી રાખે છે. આવશ્યક અનુસંગથી, તે મોટર વાહન વિભાગમાં કાર્યરત રહેવા માટે રાજ્ય સરકારના અધિકારીઓની નિમણૂક માટે ઊંચી લાયકાત નિર્ધારિત કરવાની સત્તા પણ જાળવી રાખે છે. કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા જે કરવામાં આવ્યું તે માત્ર લઘુત્તમ લાયકાતો નિર્ધારિત કરવાની બાબત હતી, અને જો સંબંધિત રાજ્ય સરકારને આવશ્યક જણાય તો તે વધુ ઊંચી લાયકાતો નિર્ધારિત કરી શકે તે માટે ક્ષેત્ર ખુલ્લું રાખવામાં આવ્યું હતું. સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ ના પરંતુક હેઠળ, રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈપણ કાયદાને આધીન

રહી, રાજ્યપાલને ભરતીને નિયમિત કરવા માટે નિયમો બનાવવાની સત્તા આપવામાં આવી છે, જેમાં રાજ્ય હેઠળના કોઈ હોદ્દા અથવા પદ પર નિમણૂક માટેની લાયકાતો નિર્ધારિત કરવાનું પણ સમાવેશ થાય છે. કારણ કે અધિનિયમ હેઠળનો પરિવહન વિભાગ રાજ્ય સરકાર દ્વારા રચવામાં આવે છે અને તે પદો પર નિયુક્ત અધિકારીઓ રાજ્ય સેવાના સભ્ય હોય છે, પોતાની જ અધિકારીઓની નિમણૂક કરતી વખતે રાજ્ય સરકારને જરૂરી અનુસંગરૂપે ભરતી માટેની લાયકાતો અથવા સેવાશરતો નિર્ધારિત કરવાનો અધિકાર છે. પરંતુ આવું નિર્ધારિત કરતી વખતે રાજ્ય સરકાર લાયકાતોને સ્વીકારી શકે અથવા વધુ ઊંચી લાયકાત નિર્ધારિત કરી શકે, પરંતુ કોઈપણ સંજોગોમાં અધિનિયમની કલમ ૨૧૩ ની ઉપકલમ (૪) હેઠળ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત લાયકાતોથી ઓછી લાયકાત નિર્ધારિત કરી શકશે નહીં. અંતિમ પરિસ્થિતિમાં, એટલે કે ઓછી લાયકાતો નિર્ધારિત કરવામાં આવે ત્યારે, બંને નિયમો પરસ્પર અથડામણ વિના અમલમાં આવી શકતા નથી. જ્યારે કલમ ૨૧૩(૪) હેઠળ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા બનાવાયેલા નિયમો અને સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ ના પરંતુક હેઠળ બનાવાયેલા સાંવધાનિક નિયમોનું સુસંગત રીતે અર્થઘટન કરવામાં આવે છે, ત્યારે અધિનિયમની કલમ ૨૧૩ ની ઉપકલમ

(૪) હેઠળ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત લાયકાતોને ધ્યાનમાં રાખીને રાજ્ય સરકારના પદો અથવા અધિકારીઓના વર્ગમાં યોગ્ય વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરવા બાબતે બંને નિયમોના અમલમાં કોઈ અસુસંગતતા અથવા અસંગતતા રહેતી નથી."

૫૧. જયા ગોકુલ એજ્યુકેશનલ ટ્રસ્ટ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, અદાલતે સ્ટેટ ઓફ તમિલ નાડુ વિરૂદ્ધ અધિયમાન એજ્યુકેશનલ એન્ડ રિસર્ચ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ (ઉપરોક્ત) ના કેસનો ઉલ્લેખ કરતાં એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે જ્યાં રાજ્ય અધિનિયમની જોગવાઈઓ વિવિધ ક્ષેત્રોમાં કેન્દ્રિય અધિનિયમની જોગવાઈઓ સાથે આવરી લેતી હોય અને તેમના સાથે વિસંગત હોય, ત્યાં કેન્દ્રિય અધિનિયમ હેઠળ ખાસ કરીને આવરી લેવાયેલા વિષયોનું હનન કરી શકાય નહીં અને તે જ પ્રબળ રહેશે. અદાલતે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે યુનિવર્સિટીઝ અધિનિયમમાં યુનિવર્સિટીએ માત્ર રાજ્ય સરકારના મંતવ્યો મેળવવા જોઈએ એવી જોગવાઈને રાજ્ય સરકારની 'મંજૂરી' લેવી આવશ્યક છે એવી રીતે વર્ણવી શકાય નહીં. જો યુનિવર્સિટી સ્ટેટ્યુટનું આવું અર્થઘટન કરી શકાય, તો રાજ્ય સરકારની મંજૂરી આવશ્યક બનાવતી આવી જોગવાઈ એ.આઈ.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમની કલમ ૧૦(કે) ની જોગવાઈઓને પ્રતિકૂળ ગણાશે અને તેથી તે શૂન્ય ગણાશે.

પ૨. સંત જ્ઞાનેશ્વર શિક્ષણ શાસ્ત્ર મહાવિદ્યાલયના કેસમાં (ઉપરોક્ત), અદાલતે, વર્તમાન કેસમાં જેના સાથે આપણો સંબંધ છે તે અધિનિયમની જોગવાઈઓ પર વિચાર કરતી વખતે, એવો નિષ્કર્ષ નોંધાવ્યો હતો કે શિક્ષક શિક્ષણનું ક્ષેત્ર અને તે સાથે સંકળાયેલ બાબતો અધિનિયમ દ્વારા પૂર્ણપણે અને સંપૂર્ણ રીતે આવરી લેવામાં આવી હતી અને તેથી રાજ્ય વિધાનમંડળ તે ક્ષેત્રમાં અતિક્રમણ કરી શકતું નહોતું. એન્જિનિયરિંગ કામગાર યુનિયન વિરૂદ્ધ /ઇલેક્ટ્રો સ્ટીલ્સ કાસ્ટિંગ્સ લિ. અને અન્ય [(૨૦૦૪) ૬ એસ.સી.સી. ૩૬], ના કેસમાં, અદાલત ભિન્ન અધિનિયમોની બે જોગવાઈઓ વચ્ચેના પ્રત્યક્ષ સંઘર્ષ સાથે સંબંધિત પ્રશ્ન પર વિચાર કરી રહી હતી અને જણાવ્યું હતું કે પ્રત્યક્ષ સંઘર્ષ માત્ર ત્યારે જ ઊભો થતો નથી જ્યારે એક અધિનિયમની જોગવાઈનું પાલન કરવામાં આવે તો બીજા અધિનિયમની જોગવાઈનું ઉલ્લંઘન કરવું પડે, પરંતુ ત્યારે પણ ઊભો થાય છે જ્યારે બન્ને કાયદા ભિન્ન પરિણામો તરફ દોરી જાય. તે પરિસ્થિતિમાં અસંગતતાના સિદ્ધાંતનો વિસ્તાર કરતાં, અદાલતે ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૧૮ માં ઠરાવ્યું હતું કે કેન્દ્રીય કાયદો પ્રબળ રહેશે. ઉક્ત પરિચ્છેદ નીચે મુજબ છે: –

> "૧૮. ભારતના બંધારણના કલમ ૨૫૪ ના ખંડ (૨) મુજબ, જ્યારે સમવર્તી યાદીમાં યાદીબદ્ધ વિષયોમાંથી કોઈ એક વિષય સંબંધે રાજ્યની વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદામાં, તે વિષયો સંબંધે સંસદ દ્વારા અગાઉ બનાવવામાં આવેલા

> કાયદાની અથવા અમલમાં રહેલા કાયદાની જોગવાઈઓ સાથે અસંગત એવી કોઈ જોગવાઈઓ સમાવિષ્ટ હોય, ત્યારે આવા રાજ્યની વિધાનસભા દ્વારા બનાવાયેલ એવો કાયદો, જો તે રાષ્ટ્રપતિના વિચારાર્થે અનામત રાખવામાં આવ્યો હોય અને તેને તેમની મંજૂરી પ્રાપ્ત થઈ હોય, તો તે રાજ્યમાં પ્રબળ રહેશે. આ બાબત વિવાદાસ્પદ નથી કે ૧૯૮૩ના અધિનિયમને ભારતના રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી પ્રાપ્ત થઈ છે અને તેથી, તે જ ક્ષેત્રને શાસન કરતા સંસદના કોઈપણ કાયદા પર તે પ્રબળ રહેશે."

૫૩. આ અદાલતના ઉપરોક્ત સુસંગત અભિપ્રાય પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જ્યાં સુધી ક્ષેત્ર યાદી ૧ અને યાદી ૩ના સંદર્ભમાં સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કાયદાથી આવરી લેવાયેલું હોય, ત્યાં સુધી રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલો કાયદો, વિરોધાભાસ જેટલી હદ સુધી, અમાન્ય ગણાશે. નિશ્ચિતપણે, કાયદાઓ વચ્ચે સીધો વિરોધ હોવો આવશ્યક છે. સીધો વિરોધ માત્ર એટલાથી મર્યાદિત ગણવાનો નથી કે એકનું પાલન કરતાં બીજાનો ભંગ થાય, પરંતુ જ્યાં એક કાયદાનું પરિણામ બીજા સાથે અસંગતતા પેદા કરે ત્યાં પણ તે લાગુ પડે છે. વિરોધાભાસ સંબંધિત તમામ કેસોમાં સમાનરૂપે લાગુ પડે એવો કોઈ એક સિદ્ધાંત જણાવવો મુશ્કેલ છે. દરેક કેસના તથ્યોના આધારે, પરસ્પર વિરોધમાં આવેલા કાયદાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આ બાબત જોવાની રહેશે. જ્યાં ક્ષેત્ર પર કેન્દ્રનો

અધિકાર વ્યાપી ગયો હોય, ત્યાં બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૫૪માં દર્શાવાયેલા અપવાદોને આધિન રહીને રાજ્ય કાયદો અમાન્ય ગણાશે.

૫૪. વર્તમાન મામલે, આપણે એન.સી.ટી.ઈ. અધિનિયમની જોગવાઈઓ સાથે સંબંધિત છીએ, જે સાતમી અનુસૂચીની યાદી ૧ની નોંધ ૬૬ સાથે સંબંધિત કેન્દ્રીય વિધાન છે. આથી, રાજ્ય દ્વારા બનાવવામાં આવેલ એવો કોઈપણ કાયદો, જે કેન્દ્રીય કાયદા સાથે વિરુદ્ધાભાસમાં હોય, તેને અમલમાં રહેવા દેવામાં આવી શકતો નથી.

૫૫. હવે, ચાલો વર્તમાન કેસોમાં ઉદ્‌ભવતા વિવાદનું પરીક્ષણ કરીએ. અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ, પ્રાદેશિક સમિતિએ અરજી સ્વીકારવી, રાજ્યનું અભિપ્રાય વિચારવું, નિષ્ણાતોની ટીમ દ્વારા નિરીક્ષણ કરાવવું અને ત્યારબાદ અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ માન્યતા આપવી અથવા નકારવી આવશ્યક છે. એકવાર માન્યતા આપવામાં આવે અને કોઈ સંસ્થાને અભ્યાસક્રમ શરૂ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે તે પહેલાં, તેને સંલગ્નતા આપતી સંસ્થા, એટલે કે યુનિવર્સિટી પાસેથી સંલગ્નતા મેળવવી આવશ્યક છે.

૫૬. આ રીતે, કોઈ સંસ્થાને માન્યતા અથવા સંલગ્નતા આપવી એ સંસ્થા દ્વારા અભ્યાસક્રમો ચલાવવા માટે પૂર્વશરત છે. જો તે પૈકી કોઈ એક પણ સંસ્થાને આપવામાં ન આવી હોય, તો તે સંબંધિત શૈક્ષણિક અભ્યાસક્રમો શરૂ કરવાની સ્થિતિમાં રહેશે નહીં. સંલગ્નતા સંબંધિત કોઈ યુનિવર્સિટી અધિનિયમ અથવા ઓર્ડિનન્સ અને કેન્દ્રીય અધિનિયમની જોગવાઈઓ વચ્ચે કેટલાક વિસંગતિ ઊભી થવાની શક્યતા છે. આવા કિસ્સાઓમાં, સાંત દ્ન્યાનેશ્વર શિક્ષણ શાસ્ત્ર મહાવિદ્યાલય (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ પ્રશ્નનો સીધો જવાબ આપવામાં આવ્યો છે, જેમાં અદાલતે જણાવ્યું હતું કે કેન્દ્રીય અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી, તકનીકી મહાવિદ્યાલયો બાબતે યુનિવર્સિટી અધિનિયમનો અમલ અપ્રવર્તનીય બન્યો ગણાશે. અદાલતે વધુમાં આ પણ અવલોકન કર્યું હતું કે તકનીકી મહાવિદ્યાલયો ની સંલગ્નતા અને યુનિવર્સિટી દ્વારા એવી સંલગ્નતાની સતતતા મંજૂર કરવાની શરતો સંબંધિત યુનિવર્સિટીઓના અધિનિયમની જોગવાઈઓ અમલમાં યથાવત્ રહેશે, પરંતુ સંલગ્નતા આપવા અને તેની સતતતા માટે યુનિવર્સિટી દ્વારા નિર્ધારિત શરતો એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણો અને માર્ગદર્શિકાઓને અનુરૂપ હોવી આવશ્યક છે.

૫૭. અધિનિયમની કલમ ૧૪ હેઠળ અને ખાસ કરીને અધિનિયમની કલમ ૧૪(૩)(એ) મુજબ, એન.સી.ટી.ઈ. પર કોઈ સંસ્થાને માન્યતા આપવાની અથવા નામંજૂર કરવાની ફરજ છે. વિધાનમંડળના આશય અને ઉદ્દેશને ધ્યાનમાં

રાખીને, તેને યોગ્ય અને સમુચિત ગણે તેવી શરતો લાદવાની સત્તા આપવામાં આવી છે. અધિનિયમની કલમ ૧૪(૬) મુજબ, જ્યાં માન્યતા આપવામાં આવી હોય ત્યાં પરીક્ષક સંસ્થાએ તે સંસ્થાને જોડાણ મંજૂર કરવાનું રહેશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જોડાણ મંજૂર કરવા માટે માન્યતા આપવી એ મૂળભૂત આવશ્યકતા છે. એવું કહી શકાય નહીં કે જોડાણ ગૌણ છે અથવા પરીક્ષક સંસ્થા તરફથી માત્ર એક ઔપચારિકતા છે. કાયદાની આવશ્યકતા એવી છે કે જોડાણ, નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર અને યોગ્ય રીતે મનન–વિચાર કર્યા પછી, જોડાણ આપનાર સંસ્થા દ્વારા મંજૂર કરવું જોઈએ. માન્યતા અને જોડાણ અલગ અર્થ અને પરિણામો ધરાવતા પ્રયોગો છે. ચેરમેન, ભાર્ટિયા એજ્યુકેશન સોસાયટી વિરૂદ્ધ હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય [(૨૦૧૧) ૪ એસ.સી.સી. પ૨૭] ના કેસમાં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે માન્યતા અને જોડાણનો હેતુ અલગ છે. અધિનિયમના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, જોડાણ કોઈ સંસ્થાને તેના વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષક સંસ્થા દ્વારા લેવામાં આવતી જાહેર પરીક્ષાઓમાં ભાગ લેવા મોકલવાની અને ડિગ્રી, ડિપ્લોમા તથા પ્રમાણપત્રોના સ્વરૂપની લાયકાત પ્રાપ્ત કરવાની સગવડ અને પરવાનગી આપે છે. બીજી તરફ, માન્યતા એ સંસ્થાને શિક્ષક શિક્ષણમાં અભ્યાસક્રમ અથવા તાલીમ ચલાવવાનો અનુજ્ઞાપત્ર છે. અદાલતે આ બાબત પર પણ ભાર મૂક્યો હતો કે જોડાણ આપનાર સંસ્થા/પરીક્ષક સંસ્થાને, માન્યતા આપતી વખતે એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા વિચારવામાં આવેલા કોઈપણ પરિબળોના આધાર પર, જોડાણ નામંજૂર કરવાની કોઈ વિવેકસત્તા નથી.

૫૮. પરીક્ષા લેતી સંસ્થા પોતાની જરૂરિયાતોને અનુસંધાને શરતો લાદી શકે છે. આ પાસાઓ છે (એ) પ્રવેશ માટે વિદ્યાર્થીઓની પાત્રતા; (બી) પરીક્ષાઓનું આયોજન; (સી) નિર્ધારિત અભ્યાસક્રમો કઈ રીતથી પૂર્ણ કરવાના તે બાબત; અને (ડી) એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા લાદવામાં આવેલી શરતોનું પાલન થાય છે કે નહીં તે જોવું. માન્યતા પોતે સંલગ્નતાના વિશાળ સિદ્ધાંતોને આવરી લેતી હોવા છતાં પણ, સંલગ્નતા આપતી સંસ્થાએ સંલગ્નતા આપમેળે આપવાની નથી, પરંતુ તેણે પોતાનો વિવેક ન્યાયસંગત અને પારદર્શક રીતે વાપરવો જોઈએ, તથા યુનિવર્સિટીના કાયદાની શરતો અને સંલગ્નતા આપતી સંસ્થાના કાર્યો એન.સી.ટી.ઈ.ની માન્યતાને પરિપૂરક હોવા જોઈએ અને તેના અવમાનમાં ન હોવા જોઈએ તે સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ.

૫૯. સેન્ટ જહોન ટીચર્સ ટ્રેનિંગ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ વિરૂદ્ધ રીજનલ ડિરેક્ટર, નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર એજ્યુકેશન [(૨૦૦૩) ૩ એસસીસી ૩૨૧] ના મામલામાં, આ અદાલતે એક તરફ એનસિટીઈ દ્વારા નિભાવાતી ભૂમિકા અને બીજી તરફ સંલગ્નતા આપતી સંસ્થા તથા રાજ્ય સરકારની ભૂમિકા વચ્ચે સંતુલન સ્થાપવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. એક વાર સંલગ્નતા આપતી સંસ્થા અધિનિયમની કલમ ૧૪ ના મૂળભૂત તત્ત્વોની હદમાં રહી કાર્ય કરે, તો વિસંગતિની સંભાવના હંમેશા ટાળી શકાય છે.

૬૦. આ અપીલોમાં, અમે એવા મહાવિદ્યાલયોને લગતા પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છીએ, જે વિવિધ વિશ્વવિદ્યાલયોથી સંલગ્ન છે. તેમાંના કેટલાક ડૉ. રામ મનોહર લોહિયા અવધ યુનિવર્સિટી, ફૈઝાબાદ સાથે સંલગ્ન છે, કેટલાક ડૉ. ભીમરાવ આંબેડકર યુનિવર્સિટી, આગ્રા સાથે સંલગ્ન છે, જ્યારે અન્ય મીરત યુનિવર્સિટી સાથે સંલગ્ન છે. આ તમામ વિશ્વવિદ્યાલયોની રચના કાયદાઓ દ્વારા કરવામાં આવી છે અને તેમના પોતાના અધિનિયમો તથા ઓર્ડિનન્સો છે. યુનિવર્સિટીઝ અધિનિયમ એ મૂળ અધિનિયમ છે, જેના હેઠળ આ તમામ વિશ્વવિદ્યાલયોની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. યુનિવર્સિટીઝ અધિનિયમની કલમ ૨(૨૦) મુજબ, 'વિશ્વવિદ્યાલય' નો અર્થ એવો વર્તમાન વિશ્વવિદ્યાલય અથવા આ અધિનિયમની કલમ ૪ મુજબ આ અધિનિયમના અમલ પછી સ્થાપિત નવો વિશ્વવિદ્યાલય થાય છે. કલમ ૪ રાજ્ય સરકારને સત્તાવાર રાજપત્રમાં પ્રસિદ્ધ તેની સૂચના દ્વારા નિર્ધારિત રીતમાં વિશ્વવિદ્યાલય સ્થાપવાની સત્તા આપે છે. આ જોગવાઈ વિવિધ વિશ્વવિદ્યાલયોની સ્થાપના માટે ઉપબંધ કરે છે અને હકીકતમાં તેમની સ્થાપના પહેલેથી જ કરવામાં આવી હતી. યુનિવર્સિટીઝ અધિનિયમનો અધ્યાય ૭ સંલગ્નતા અને માન્યતા સાથે સંબંધિત છે. કલમ ૩૭(૧) જણાવે છે કે આ કલમ વિવિધ વિશ્વવિદ્યાલયોને લાગુ પડશે, જેના અંતર્ગત આ અપીલોમાં સામાવાળા એવા તમામ વિશ્વવિદ્યાલયો આવરી લેવાયા છે. કલમ ૩૭(૨) મુજબ, કારોબારી પરિષદ રાજ્ય સરકારની પૂર્વ મંજૂરી સાથે, સંલગ્નતાની નિર્ધારિત શરતો પૂર્ણ કરતું

કોઈપણ મહાવિદ્યાલય સંલગ્નતાના અધિકારોમાં પ્રવેશ અપાવી શકે છે અથવા પહેલેથી સંલગ્ન મહાવિદ્યાલયના એવા અધિકારોનો વિસ્તાર કરી શકે છે અથવા ઉપકલમ (૮) ની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, આવા કોઈપણ અધિકાર પાછા ખેંચી શકે છે અથવા મર્યાદિત કરી શકે છે. વધુમાં એવું પણ ઉપબંધિત કરવામાં આવ્યું છે કે રાજ્ય સરકારના મતાનુસાર, મહાવિદ્યાલયે સંલગ્નતાની શરતોનું પૂરતું પાલન કરેલું હોવું જોઈએ, જેથી તે મહાવિદ્યાલયને સંલગ્નતા મંજૂર કરવા માટે રાજ્ય સરકાર માન્યતા આપે. કલમ ૩૭(૬) મુજબ, વિશ્વવિદ્યાલયની કારોબારી પરિષદ પ્રત્યેક સંલગ્ન મહાવિદ્યાલયનું સમયાંતરે, પાંચ વર્ષથી વધુ અંતર ન રહે તે રીતે, નિરીક્ષણ કરાવશે. કલમ ૩૭(૮) મુજબ, જે મહાવિદ્યાલય ઉપકલમ (૭) હેઠળ કારોબારી પરિષદ દ્વારા આપવામાં આવેલા કોઈપણ નિર્દેશનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે અથવા સંલગ્નતાની શરતો પૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, તેના સંલગ્નતાના અધિકારો, મહાવિદ્યાલયના સંચાલનનો અહેવાલ પ્રાપ્ત કર્યા પછી અને કુલાધિપતિની પૂર્વ મંજૂરી સાથે, કારોબારી પરિષદ દ્વારા કાયદાઓની જોગવાઈઓ અનુસાર પાછા ખેંચી શકાય છે અથવા મર્યાદિત કરી શકાય છે. કલમ ૩૭(૧૦) મુજબ, જે મહાવિદ્યાલયને સંલગ્નતા આપવામાં આવી છે, તેને તે અભ્યાસક્રમ ચાલુ રાખવાનો અધિકાર છે, જેના માટે પ્રવેશો પહેલેથી જ આપવામાં આવ્યા છે. ઉદાહરણરૂપે, મીરત યુનિવર્સિટીના કાયદા હેઠળ, નવા મહાવિદ્યાલયોની સંલગ્નતા અધ્યાય ૧૩ ની ધારા ૧૩.૦૨ થી ૧૩.૧૦ હેઠળ નિયંત્રિત થાય છે. તે મુજબ, મહાવિદ્યાલયની સંલગ્નતા માટેની દરેક અરજી એવી

રીતે કરવી આવશ્યક છે કે તે અભ્યાસક્રમ શરૂ થાય તે પહેલાં ઓછામાં ઓછા ૧૨ મહિનાથી રજિસ્ટ્રાર સુધી પહોંચે અને કારોબારી પરિષદ દ્વારા અરજી પર વિચારણા થાય તે પહેલાં, કુલપતિએ ધારા ૩.૦૫, ૧૩.૦૬ અને ૧૩.૦૭ ની જોગવાઈઓનું યોગ્ય પાલન થયેલું છે તે અંગે સંતોષ પામવો જોઈએ. ઉપરાંત, પૂરતા નાણાકીય સંસાધનો, યોગ્ય અને પૂરતી ઈમારત, પૂરતું પુસ્તકાલાય, બે હેક્ટર જમીન, વિદ્યાર્થીઓના મનોરંજન માટેની સુવિધાઓ વગેરે જેવી શરતો પૂર્ણ કરવી પણ આવશ્યક છે. પ્રત્યેક મહાવિદ્યાલયના સંચાલનની રચના માટે પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

૬૧. યુનિવર્સિટીઓ અધિનિયમની કલમ ૩૭ની જોગવાઈઓ તથા વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના વિધિઓ હેઠળ જે ક્ષેત્રોને આવરી લેવા પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે, તે ક્ષેત્રો સ્પષ્ટપણે એવા મુદ્દાઓ સાથે સામાન્ય છે, જે અધિનિયમની વિશિષ્ટ ભાષા હેઠળ સીધા જ આવરી લેવાયેલા છે. એવી સ્થિતિમાં, સંલગ્નતા સંબંધિત તમામ રાજ્ય કાયદાઓ, જેટલા અંશે તેઓ અધિનિયમ દ્વારા આવરી લેવાયેલા છે, એટલા અંશે અધિનિયમની જોગવાઈઓના અમલ સમક્ષ પછાડવા પડશે. સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા જે આવશ્યકતાઓનું પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે અને જે શરતો લાદવામાં આવી છે, તે પ્રબળ રહેશે અને રાજ્ય કાયદાના આડશ હેઠળ તેમાં ફેરફાર કરી શકાશે નહીં, તેમનું પુનઃપરીક્ષણ કરી શકાશે નહીં અથવા તેમનો ભંગ કરી શકાશે નહીં. સંલગ્નતા

આપતી/પરીક્ષા લેતી સંસ્થા તથા રાજ્ય સરકાર એન.સી.ટી.ઈ.ના નિર્દેશોની પ્રવીણતા અને અધિકારને અનુસરવા બંધાયેલ છે. ઉદાહરણરૂપે, ઈમારતનું અસ્તિત્વ, ગ્રંથાલય, લાયકાતપ્રાપ્ત કર્મચારીવર્ગ, સંસ્થાની આર્થિક સ્થિરતા, આવાસ વગેરે એવા વિષયો છે, જે અધિનિયમની કલમ ૧૪(૩)(બી) હેઠળ વિશિષ્ટપણે આવરી લેવાયેલા છે. તેથી, તે રાજ્ય અને યુનિવર્સિટી દ્વારા પુનઃપરીક્ષણ માટે ખુલ્લા નહીં રહે. જો માન્યતા પોતે જ શરતી હતી અને તે શરતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી, તો આવી પરિસ્થિતિમાં, અધિનિયમની કલમો ૪૬ અને ૧૬ના પરિધિ અને વ્યાપની અંદર, સંલગ્નતા આપતી સંસ્થા સંલગ્નતા ન પણ આપે અને ખામીઓ તથા શરતોના અપાલનની બાબત એન.સી.ટી.ઈ.ને તાત્કાલિક જાણ કરે. આવી સ્થિતિમાં, કેન્દ્રીય તથા રાજ્યની બંને સંસ્થાઓએ પરસ્પર સુસંગતતાથી કાર્ય કરવું જોઈએ અને યોગ્ય સંકલન સાથે માન્યતા તથા સંલગ્નતા બંને બાબતમાં કયા પગલાં લેવા જરૂરી છે તે અંગે અંતિમ નિષ્કર્ષે પહોંચવું જોઈએ. પરંતુ નિશ્ચિતપણે, રાજ્ય સરકાર અને યુનિવર્સિટી એન.સી.ટી.ઈ.ના વિરોધમાં કાર્ય કરી શકશે નહીં.

૬૨. હવે, અમે આ જ મુદ્દાના બીજા એક પાસા પર વિચાર કરી શકીએ. સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થા દ્વારા સંલગ્નતા મંજૂર થયા પછી રાજ્યની ભૂમિકા શું હોવી જોઈએ તે એક અત્યંત સંબંધિત પ્રશ્ન છે. અમે અગાઉ જ ચર્ચા કરી છે કે યુનિવર્સિટી અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ કલ્પાયેલ રાજ્યનું અભિપ્રાય, જ્યાં સુધી તે

અતિહસ્તક્ષેપ સુધી પહોંચે છે, ત્યાં સુધી સમન્વયયોગ્ય છે અને એન.સી.ટી.ઈ.ના નિર્દેશોની દિશા સાથે અસંગત હોય તેવા તેના પરિણામો, જ્યાં સુધી તે વિવાદોનું નિરાકરણ શક્ય હોય ત્યાં સુધી, અમાન્ય અને અમલઅયોગ્ય ગણાશે; અને એવી સ્થિતિમાં આવા નિરાકરણ દરમિયાન એન.સી.ટી.ઈ.ના નિર્દેશોને સ્પષ્ટ અગ્રતા આપવાની રહેશે. તેથી, રાજ્યના અભિપ્રાયને એવો અર્થ આપી વાંચવો અને અર્થઘટન કરવું પડશે કે તે એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા નિર્ધારિત પરિબળોને યથાવત્ રાખીને ત્યારબાદ સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની બાબતની તપાસ કરશે. આ તબક્કે રાજ્ય સરકારની ભૂમિકા ઘટાડાયેલી રહે છે, જે હકીકતમાં બીજો તબક્કો છે. મુખ્યત્વે સંલગ્નતા આપવી કે નકારવી તે નક્કી કરવાનો અધિકાર યુનિવર્સિટીનો જ હોવો જોઈએ અને રાજ્યની ભૂમિકા માત્ર અત્યંત મર્યાદિત, ગેરહસ્તક્ષેપી અને અહસ્તક્ષેપકારી હોવી જોઈએ.

૬૩. અભિલેખ પર છે અને અધિનિયમ હેઠળ બનાવવામાં આવેલા વિનિયમો સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે ભલામણ માટેની અરજી પ્રાપ્ત થયા બાદ, એન.સી.ટી.ઇ. પોતાની પત્રવ્યવહાર સાથે અરજીની એક નકલ રાજ્ય સરકારને તમામ પાસાઓ અંગે ભલામણો/અભિપ્રાયો આમંત્રિત કરતાં ૩૦ દિવસની અંદર મોકલશે. આવી અરજી અંગે, રાજ્ય તરફથી ૬૦ દિવસની અંદર પોતાની સંપૂર્ણ ટિપ્પણીઓ સાથે પ્રતિસાદ આપવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, નિર્ધારિત ક્ષેત્રોમાંથી કોઈપણ એવા તમામ મુદ્દાઓ અંગે, જે

રાજ્યને સંબંધિત હોઈ શકે, રાજ્યનો અભિપ્રાય માંગવામાં આવે છે. આ તે તબક્કો છે જ્યાં રાજ્ય અને તેનો વિભાગ અત્યંત મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા નિભાવવી જોઈએ. યોગ્ય કારણસર આધારિત યોગ્ય ટિપ્પણીઓ આપવા માટે તેઓએ તમામ સાવચેતીઓ રાખવી જોઈએ. એકવાર આ ટિપ્પણીઓ મોકલવામાં આવે અને રાજ્ય સરકાર પોતાનો અભિપ્રાય આપે, જેનો એન.સી.ટી.ઇ. દ્વારા નિષ્ણાતોના અહેવાલ સાથે સંયુક્ત રીતે વિચાર અને પરીક્ષણ કરવામાં આવે, ત્યારબાદ તે માન્યતા મંજૂર કરી શકે અથવા નામંજૂર કરી શકે. એકવાર તે માન્યતા મંજૂર કરે, ત્યારબાદ આવી મંજૂરી રાજ્ય સરકાર તેમજ સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થા સામે પ્રાધાન્ય પ્રાપ્ત કરે છે. સામાન્ય રીતે, સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની વેળાએ આ પ્રશ્નો ફરીથી ઉઠાવી શકાય તેમ નથી. એકવાર યુનિવર્સિટી પોતાના વિધિઓ અથવા અધિનિયમની શરતો મુજબ, અધિનિયમની જોગવાઈઓ અને માન્યતાની શરતોનું ઉલ્લંઘન કર્યા વિના નિરીક્ષણ કરે, ત્યારબાદ બીજા તબક્કે રાજ્ય સરકારનો અભિપ્રાય માત્ર ઔપચારિકતા સમાન રહે છે, સિવાય કે કોઈ ગંભીર અને અસ્વીકાર્ય ભૂલ થઈ હોય અથવા સમગ્ર પ્રક્રિયા છેતરપિંડીથી દૂષિત થઈ હોય અથવા શાળામા અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓના જીવન માટે સ્પષ્ટ અને ગંભીર જોખમ ઊભું થયું હોય, કારણ કે બંનેમાંથી કોઈ એક સત્તાધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી કોઈ મૂળભૂત શરતનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હોય. સામાન્ય પરિસ્થિતિઓમાં રાજ્યની ભૂમિકા અત્યંત ઔપચારિક હોય છે અને એકવાર માન્યતા આપવામાં આવી જાય અને

સંલગ્નતા સ્વીકાર્ય હોવાનું જણાય, ત્યારબાદ રાજ્ય પાસેથી પ્રવેશ પ્રક્રિયા અને શૈક્ષણિક અભ્યાસક્રમોના પ્રારંભમાં અવરોધ ઊભો કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવતી નથી.

૬૪. સંત જ્ઞાનેશ્વર શિક્ષણ શાસ્ત્ર મહાવિદ્યાલય (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, આ અદાલતનો અભિપ્રાય એવો હતો કે રાજ્ય સરકારની કોઈપણ પ્રકારની ભૂમિકા નથી. જોકે, ભાર્તિયા એજ્યુકેશન સોસાયટી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં એવું જણાવાયું હતું કે રાજ્ય સરકારની ભૂમિકા પ્રવેશની પદ્ધતિ, પાત્રતાના માપદંડો વગેરે સુધી મર્યાદિત હતી, અને એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા નિર્ધારિત માન્યતાની શરતોમાં હસ્તક્ષેપ કર્યા વિના. રાજ્ય સરકાર અને સંલગ્નતા આપતી સંસ્થાએ વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ અધિનિયમ, નિયમો તથા માન્યતાની શરતોના માળખામાં જ કરવો આવશ્યક છે. સેન્ટ જૉન ટીચર્સ ટ્રેનિંગ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં પણ, અદાલતે જણાવ્યું હતું કે 'નો ઑબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ' આપવા અંગેની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે રાજ્ય સરકાર અથવા કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશે અનિવાર્ય રીતે એન.સી.ટી.ઈ. દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાઓ સુધી જ પોતાને મર્યાદિત રાખવું પડે. બીજા તબક્કે રાજ્યની ભૂમિકા ઘટાડવાનું આ આધારે પણ યોગ્ય ઠરી શકે કે સંલગ્નતા મુખ્યત્વે યુનિવર્સિટીનો વિષય છે, જે વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવા, તે માટેના માપદંડો

નક્કી કરવા, પરીક્ષાઓ યોજવા અને નિર્ધારિત અભ્યાસક્રમોનું અમલીકરણ કરવા, તેમજ નિર્ધારિત શિક્ષણ ધોરણો જાળવવા માટે જવાબદાર છે.

૬૫. અંતમાં, હાલના કેસોના તથ્યોના પ્રકાશમાં જે પ્રશ્નની ચર્ચા કરવી આવશ્યક છે તે અનુચાદીનું પાલન કરવાનો છે. એકવાર સંબંધિત અનુચાદીઓ વિનિયમો હેઠળ અથવા ન્યાયાધીશ–નિર્મિત કાયદા હેઠળ નિર્ધારિત કરવામાં આવી જાય, ત્યારબાદ જે કોઈ હોય તે નિર્ધારિત અનુચાદીમાં અપવાદો ઊભા કરવાનો હકદાર નથી. અનુચાદીનું પાલન ન્યાયસંગત અને પારદર્શક રીતે પ્રવેશ આપવાનો તેમજ શિક્ષણના ધોરણો જાળવવાનો સારત્વ છે. સમયપત્રક નક્કી કરવાનો હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે સંબંધિત તમામ સત્તાધિકારીઓ નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં કાર્ય કરે. એક તરફ, તે સત્તાધિકારીઓ પર અનુચાદી મુજબ કાર્ય કરવાની ફરજ મૂકે છે, તો બીજી તરફ તે અન્ય હિતધારકોને પણ સંપૂર્ણ સ્પષ્ટતા આપે છે કે તેમની અરજી ક્યારે સ્વીકારવામાં આવશે અને/અથવા નકારી કાઢવામાં આવશે અને જુદા જુદા સ્તરો પર તેની પ્રક્રિયા માટે કેટલો સમય લાગશે. તે વિદ્યાર્થીઓને પણ, જેમના હિત માટે સમગ્ર પ્રક્રિયા ગોઠવવામાં આવી છે, સ્પષ્ટ સમજ આપે છે કે તેમની પરીક્ષાઓ ક્યારે યોજાશે, પરિણામો ક્યારે જાહેર થશે અને પ્રવેશ પરીક્ષાઓ અથવા વિષય અને કોલેજની પસંદગીના હેતુઓ માટેની અન્ય પ્રક્રિયાઓમાં તેમણે મેળવેલ ગુણક્રમ મુજબ જુદી જુદી કોલેજોમાં તેઓ ક્યારે પ્રવેશ લેવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે.

૬૬. વિનિયમો હેઠળ નિર્ધારિત સમયપત્રકો અને ચુકાદાઓનું કોઈ અપવાદ વિના કડકપણે પાલન થવું જ જોઈએ, તે બાબતને અમે અમારી સમર્થ્ય મુજબ વિશેષ ભારપૂર્વક ફરીથી દોહરાવવા માટે બંધાયેલા છીએ. રાજ્ય સરકાર, યુનિવર્સિટી, એન.સી.ટી.ઈ. અથવા આ પ્રક્રિયામાં સંકળાયેલા કોઈપણ અન્ય સત્તાધિકારી અથવા સંસ્થાની ક્રમબદ્ધ વ્યવસ્થામાં આવેલ કોઈપણ વ્યક્તિ કોઈપણ પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ કારણસર સમયપત્રકનો ભંગ કરી શકશે નહીં. આ સંદર્ભમાં જે કોઈ વ્યક્તિ કસૂરવાર હોવાનું જણાશે, તે અદાલતના આદેશો અનુસાર શિસ્તભંગની કાર્યવાહી માટે તેમજ અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે પોતાને જવાબદાર બનાવશે જ. પારશ્વનાથ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ અને અન્ય વિરૂદ્ધ ઓલ ઈન્ડિયા કાઉન્સિલ ફોર ટેક્નિકલ એજ્યુકેશન અને અન્ય (સિવિલ અપીલ @ એસ.એલ.પી.(સી) ૨૬૦૮૬ ઓફ ૨૦૧૨), જેનો નિર્ણય એ જ તારીખે કરવામાં આવ્યો હતો, તેમાં આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું :

> "૨૯... સમયપત્રક એવી જ એક શરત છે જે કોલેજોમાં પ્રવેશ માટે વિશેષરૂપે નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. પ્રવેશના સમયપત્રકનું પાલન કરવું ફરી એક એવો વિષય છે, જે માટે સંબંધિત તમામે કોઈપણ અપવાદ વિના કડક અનુસરણ કરવું આવશ્યક છે. આ સંદર્ભમાં, આ તબક્કે, રંજન પુરોહિત અને અન્ય વિરૂદ્ધ રાજસ્થાન

યુનિવર્સિટી ઑફ હેલ્થ સાયન્સ અને અન્ય [(૨૦૧૨) ૮ સ્કેલ ૭૧] ના કેસનો, તેમજ આ સર્વોચ્ચ અદાલતે મેડિકલ કાઉન્સિલ ઑફ ઈન્ડિયા વિરૂદ્ધ મધુ સિંહ, [(૨૦૦૨) ૭ એસ.સી.સી. ૨૫૮] ના કેસમાં આપેલા ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરી શકાય છે."

૬૭. નિઃસંદેહ, અનુચાદીનું પાલન કરવાથી અધિનિયમનો હેતુ તથા તેના વિવિધ પાસાઓ સિદ્ધ થાય છે. તેનો ભંગ થવાથી ગેરવાજબી પ્રવેશો થાય છે, નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં પાઠ્યક્રમો શરૂ થતા નથી અને ઊંચી પ્રતિભાવાળાં વિદ્યાર્થીઓને ગંભીર હાનિ પહોંચે છે, જેના પરિણામે પ્રતિભાના નિયમને નિષ્ફળ બનાવવામાં આવે છે.

૬૮. અહીં અમે અત્યંત સ્પષ્ટપણે જણાવીએ છીએ કે પ્રવેશ તેમજ માન્યતા અને સંલગ્નતા સંબંધે આ અદાલતે કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નિર્દેશિત જે સમયપત્રક સ્વીકાર્યું અને પુનરોચ્ચાર કર્યું છે, તે જ અમે અપનાવીએ છીએ. આમાં સ્પષ્ટપણે સમયસર અભ્યાસક્રમોની શરૂઆત પણ સમાવિષ્ટ છે. તેમ છતાં, કોઈપણ પ્રકારની દ્વિઅર્થીતા ઊભી થવાની શક્યતા ટાળવા માટે, અમે એન.સી.ટી.ઈ. નિયમો, ૨૦૦૯ અને કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં માન્યતા અને સંલગ્નતા માટેનું સમયપત્રક દર્શાવવાનું પ્રસ્તાવિત કરીએ છીએ :

૬૯. નિયમો અને આ અદાલતના આદેશોના અનુસંધાને માન્યતા, સંલગ્નતા અને તેના પરિણામે અભ્યાસક્રમો શરૂ કરવાની મંજૂરી આપવાની પ્રક્રિયાને અંદાજે ૨૭૦ દિવસ, અર્થાત ૯ મહિના, જેટલી મહત્તમ અવધિ પ્રાપ્ત થાય છે, જે સંબંધિત શૈક્ષણિક વર્ષની તાત્કાલિક પૂર્વવર્તી વર્ષની ૧લી સપ્ટેમ્બરથી ૧૦મી મે સુધીની છે. તેથી, સમગ્ર પ્રક્રિયા આ માળખાની અંદર રહે તે માટે, તે ઉપરોક્ત અવધિની અંદર પૂર્ણ થવી આવશ્યક છે. આ પ્રક્રિયામાં, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, રાજ્યની ટિપ્પણીઓ, સંસ્થાનું નિરીક્ષણ અને સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થા દ્વારા માન્યતા તથા સંલગ્નતાના હુકમમાં અગાઉ નોંધાયેલી વિવિધ શરતોનું પાલન સહિતના વિવિધ પગલાંનો સમાવેશ થાય છે.

૭૦. વિનિયમોમાં પરસ્પર દર્શાવેલ તારીખો અને અવધિઓ વચ્ચે, તથા કાર્યક્રમ નિર્ધારિત કરતી આ અદાલતના ચુકાદાઓના સંદર્ભમાં પણ, કેટલીક એકબીજા પર આચ્છાદિત થતી અવધિઓ અને અહીં સુધી કે વિરોધાભાસો જોવા મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે, કોલેજ ઓફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન (ઉપરોક્ત) ના પ્રકરણમાં આ અદાલતના ચુકાદા અનુસાર સંલગ્નતા મંજૂર કરવાની છેલ્લી તારીખ સંબંધિત વર્ષના ૧૦ મે છે, પરંતુ એન.સી.ટી.ઈ. નિયમાવલી, ૨૦૦૯ ની નિયમ ૫.૫ મુજબ માન્યતા મંજૂર કરવાની છેલ્લી તારીખ સંબંધિત વર્ષના ૧૫ મે છે. તે જ રીતે, નિયમ ૭.૧ માં નિર્ધારિત અવધિ અને નિયમ ૭.૨ હેઠળની અવધિ વચ્ચે

પણ આચ્છાદન છે. આવી આચ્છાદિતતા અમલકારી સત્તાધિકારી તેમજ અરજદારના મનમાં કંઈક ગૂંચવણ ઊભી થવાની સંભાવના ધરાવે છે. તેથી, આ ટાળવા યોગ્ય પરિસ્થિતિઓ અને અનાવશ્યક વિવાદોને અંતિમ વિરામ આપવો આ અદાલત માટે આવશ્યક છે. આ પરિસ્થિતિઓને કારણે પ્રેરિત થઈને અને કોઈપણ અસ્પષ્ટતા, અનિશ્ચિતતા તથા ગૂંચવણ ન રહે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે, અમે માન્યતા અને સંલગ્નતા સંબંધે વિનિયમો તથા આ અદાલતના ચુકાદાઓનું સંયુક્ત વાચન કરીને નીચે મુજબનો કાર્યક્રમ નિર્દેશિત અને નિર્ધારિત કરીએ છીએ.

અનુચાદી

ક્રમ	**પ્રક્રિયા / પ્રવૃત્તિ**	**સમયમર્યાદા / સમયગાળો**
૧.	વિનિયમ ૫.૪ ની જોગવાઈઓ મુજબ માન્યતા માટે અરજીઓ રજૂ કરવી	સંબંધિત શૈક્ષણિક વર્ષના પૂર્વવર્તી વર્ષના ૧લી સપ્ટેમ્બર થી ૧લી ઓક્ટોબર
૨.	અરજદાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ અરજીમાં ખામીઓની જાણ, ખામીઓ અથવા કોઈ અન્ય વિસંગતિ અરજદારને નિયમન ૭.૧ મુજબ જણાવવી	અરજીઓ પ્રાપ્તીની તારીખથી ૪૫ દિવસની અંદર
૩.	અરજદાર દ્વારા આવી ખામીઓનું નિવારણ કરવું	સંદેશાવ્યવહાર પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ૬૦ દિવસની અંદર

૪.	નિયમન ૭.૨ ની શરતો મુજબ રાજ્ય સરકાર/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ પ્રશાસનને ભલામણો/ટિપ્પણીઓ માટે અરજીની નકલ મોકલવી	અરજી પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ૯૦ દિવસની અંદર
૫.	વિનિયમ ૭.૩ હેઠળ રાજ્ય સરકાર/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ વહીવટ દ્વારા પ્રાદેશિક સમિતિને ભલામણો/ટિપ્પણીઓ રજુ કરવી	પત્ર જારી કર્યાની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર
૬.	જો ૩૦ દિવસની અંદર ભલામણો/ટિપ્પણીઓ પ્રાપ્ત ન થાય, તો પ્રાદેશિક સમિતિ દ્વારા રાજ્ય સરકાર/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશને સ્મરણપત્ર મોકલવું	૩૦ દિવસની અવધિ પૂર્ણ થવાની તારીખથી ૭ દિવસની અંદર
૭.	રાજ્ય સરકાર/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ પ્રશાસન દ્વારા ભલામણો/ટિપ્પણીઓ આપવી	સ્મરણપત્ર (યાદગીરી પત્ર) મળ્યાની તારીખથી ૧૫ દિવસની અંદર
૮.	પ્રાદેશિક સમિતિ દ્વારા વિનિયમ ૭(૪) હેઠળ અરજદારને નિરીક્ષણ અંગે જાણ કરવી	અંતિમ છણાવટ કર્યાના ૧૦ દિવસની અંદર
૯.	નિયમન ૭(૫) હેઠળની સમિતિ દ્વારા તપાસ અહેવાલ	તેના અનુસંધાને ૨૦ દિવસની અંદર
૧૦.	નિયમન ૭.૯ ની શરતો અનુસાર સંસ્થા અંગે માન્યતા મંજુર કરવી કે નકારવી (આશયપત્ર)	આગામી/સંબંધિત વર્ષની ૧૦મી ફેબ્રુઆરી સુધી

૧૧.	વિનિયમ ૭(૧૦) અને ૭(૧૧) ના અનુસંધાને નિર્દિષ્ટ શરતોના ચોક્કસ પાલન માટેનો સમય	આશયપત્ર પ્રદાન કર્યાની તારીખથી ૨૦ દિવસ
૧૨.	માન્યતા માટે ઔપચારિક હુકમ જારી કરવો	દર વર્ષે ૩જી માર્ચ સુધી
૧૩.	સંલગ્નતા માટેનો પ્રસ્તાવ રજુઆત કરવા માટેની છેલ્લી તારીખ	દર વર્ષે ૧૦મી માર્ચ સુધી
૧૪.	નિષ્ણાત ટીમ દ્વારા નિરીક્ષણ પછી વિશ્વવિદ્યાલય દ્વારા રાજ્ય સરકાર/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ વહીવટને પ્રસ્તાવ મોકલવો	દર વર્ષે ૧૦મી માર્ચ સુધી
૧૫.	રાજ્ય સરકાર/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ પ્રશાસન દ્વારા રજૂ કરવાની ટિપ્પણીઓ (જો કોઈ હોય તો)	દર વર્ષે ૧૦મી માર્ચ સુધી
૧૬.	સંબંધિત શૈક્ષણિક વર્ષ માટે સંલગ્નતા જારી કરવા/મંજૂરી આપવા માટેની અંતિમ તારીખ	દર વર્ષે ૧૦મી માર્ચ સુધી

ઉપરોક્ત અનુચાદી મુજબ અથવા અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ અથવા અગાઉથી આપવામાં આવેલ માન્યતા/સંલગ્નતાની શરતો અને નિયમો અનુસાર તમામ નોટિસો/આદેશો/આવશ્યકતાઓ/પત્રો સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા પત્રવ્યવહાર વગેરે માટે અરજીમાં આપેલ સરનામે સ્પીડ

પોસ્ટ/ઈ–મેલ દ્વારા મોકલવામાં આવશે અને સંબંધિત સત્તાધિકારી/સમિતિ/પરિષદ/સરકારની વેબસાઇટ પર પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે।

ઉપરોક્ત સમયપત્રક મુજબ આપવામાં આવેલ માન્યતા અને સંલગ્નતા વર્તમાન શૈક્ષણિક વર્ષ માટે લાગુ પડશે. ઉદાહરણ તરીકે, ૩જી માર્ચ, ૨૦૧૩ સુધી આપવામાં આવેલી માન્યતા અને ૧૦મી મે, ૨૦૧૩ સુધી આપવામાં આવેલી સંલગ્નતા શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૩–૨૦૧૪ માટે, એટલે કે ૧લી એપ્રિલ, ૨૦૧૩થી શરૂ થતા અભ્યાસક્રમો માટે, અમલમાં રહેશે. શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૩–૨૦૧૪ માટે, ૩જી માર્ચ, ૨૦૧૩ પછી કોઈ માન્યતા જારી કરવામાં આવશે નહીં અને ૧૦મી મે, ૨૦૧૩ પછી કોઈ સંલગ્નતા આપવામાં આવશે નહીં. ઉપરોક્ત નિર્ધારિત અંતિમ તારીખો પછી આપવામાં આવેલી કોઈપણ સંલગ્નતા અથવા માન્યતા માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૪–૨૦૧૫ માટે જ માન્ય રહેશે.

અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે કોઈપણ સત્તાધિકારી/વ્યક્તિ/પરિષદ/સમિતિને કોઈપણ કારણસર કાર્યક્રમપત્રકમાં ફેરફાર કરવાનો અધિકાર રહેશે નહીં. કોઈપણ પ્રકારનું અનપાલન અદાલતના આદેશોના ઉલ્લંઘન સમાન ગણાશે.

૭૧. અમારી સમક્ષ આવેલી તમામ અપીલો અને અરજીઓમાં, મૂળ પ્રશ્ન એ છે કે સંલગ્નતા માટેની અરજી નામંજૂર કરવા અથવા સંલગ્નતા માટેની અરજી મંજૂર ન કરવા બાબતે યુનિવર્સિટી અને રાજ્ય સરકાર યોગ્ય ઠરતી હતી કે નહીં, એ આધારે કે એક અંતિમ મર્યાદા તારીખ હતી અને/અથવા ભલામણ/સંલગ્નતાની શરતો પૂર્ણ કરવામાં આવી નહોતી. કેટલાક મામલાઓમાં, માન્યતા અને/અથવા સંલગ્નતાની શરતોની પૂર્ણતા અંગે ગંભીર વિવાદો ઉઠાવવામાં આવ્યા છે. જ્યાં સુધી અંતિમ મર્યાદા તારીખ સંબંધિત કારણનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી સંબંધિત સત્તાધિકારીઓએ સ્વીકારેલા દૃષ્ટિકોણમાં અમને કોઈ દોષ જણાતો નથી. ૧૦મી મેને અંતિમ મર્યાદા તારીખ તરીકે નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે, જેના પછી વર્તમાન શૈક્ષણિક વર્ષ માટે કોઈ સંલગ્નતા મંજૂર કરવામાં આવશે નહીં. આ અદાલતે પ્રગટ કરેલો આ કાયદો હોવાથી, તે કોઈપણ સત્તાધિકારી સહિત તમામ સંબંધિત પક્ષો માટે બાંયધરીરૂપ છે. અંતિમ મર્યાદા તારીખ પસાર થઈ ગયા પછી આવેલી સંસ્થાઓની અરજીઓ પર વિચારણા ન કરવા અને/અથવા તેમને સંલગ્નતા નકારવામાં સત્તાધિકારીઓએ યોગ્ય રીતે કાર્યવાહી કરી છે. સમયપત્રકનું પાલન કરવું સત્તાધિકારીઓની ફરજ હતી અને તે સંદર્ભે સંસ્થાઓ કોઈ ફરિયાદ ઉઠાવી શકતી નથી. ઉક્ત સમયપત્રક દરેક રીતે અમલમાં આવવું જ જોઈએ અને આ ફરજિયાત દિશાનિર્દેશમાંથી અપવાદો ઊભા કરવાની પરવાનગી કોઈને પણ આપવી જોઈએ નહીં.

૭૨. હવે તેવા કેસોની ચર્ચા કરીએ જેમાં સામાવાળા યુનિવર્સિટી/રાજ્ય દ્વારા આ દલીલ લેવામાં આવી છે કે સંલગ્નતાની શરતો પૂર્ણ કરવામાં આવી નથી. આવા વિશેષ અનુમતિ અરજીઓ અથવા રિટ અરજીઓમાં, જે પ્રમાણે પ્રસંગ હોય, આ અદાલતે શરતોના પાલન કે ભંગ અને તેના વ્યાપની તપાસ કરવી તે તેની ફરજ નથી. વાસ્તવમાં, વડી અદાલતનો ચુકાદો અમારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યો છે, જેમાં નોંધ કરવામાં આવી છે કે કેટલાક કેસોમાં શરતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું, છતાં રાજ્યએ એવો અભિપ્રાય લીધો કે કટ–ઓફ તારીખ ઉપરાંત અન્ય શરતો પણ પૂર્ણ કરવામાં આવી નથી. ઉદાહરણરૂપ, એક મામલો એવો છે જેમાં રાજ્ય/સંલગ્નતા આપતી સંસ્થાએ એવું નોંધ્યું છે કે ઇમારતની સીમા દિવાલ પણ પૂર્ણ નહોતી અને નિર્ધારિત મુજબ અગ્નિશામક સાધનો સ્થાપિત કરવામાં આવ્યા નહોતા. જોકે, અરજદારો/અપીલકર્તાઓએ આ બાબતોનો વિશેષતઃ વિવાદ કર્યો હતો અને એવી દલીલ કરી હતી કે બધી શરતો પૂર્ણ કરવામાં આવી હતી. તેથી, આ વિવાદો અત્યંત ગંભીર સ્વરૂપના છે. તેઓ સ્પષ્ટપણે આ અદાલતની અપીલીય અથવા રિટ અધિકારક્ષેત્રની સીમાથી બહાર આવે છે. આ બાબતોનું ભૌતિક ચકાસણીના આધારે પરીક્ષણ કરીને, કાયદા મુજબ સંસ્થાની અરજી અંગે આગળ કાર્યવાહી કરવી તે વિશેષજ્ઞ સંસ્થાઓ માટે છે.

૭૩. અમે ઉલ્લેખ કરી શકીએ કે પ્રથમે, તારીખ ૨૬મી જુલાઈ, ૨૦૧૨ના હુકમ દ્વારા આ અદાલતે કાઉન્સેલિંગ અને પ્રવેશ સંબંધે સ્થગિતી આપી હતી. તેમ છતાં, આ હુકમમાં ફરીથી તારીખ ૨૭મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૨ના હુકમ દ્વારા ફેરફાર કરવામાં આવ્યો, જે નીચે મુજબ છે:-

"અમારા તા. ૨૬મી જુલાઈ, ૨૦૧૨ના વચગાળાના હુકમ દ્વારા, ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યની વિવિધ ખાનગી મહાવિદ્યાલયોમાં બી.એડ. અભ્યાસક્રમની ખાલી બેઠકો માટેની કાઉન્સેલિંગ તા. ૨૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૨થી તા. ૨૬મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૨ દરમિયાન નિર્ધારિત હોવાનું ધ્યાનમાં લેતાં, અમે હુકમ આપ્યો હતો કે હાલ પૂરતું કાઉન્સેલિંગ યોજવામાં આવશે નહીં.

તા. ૨૫મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૨ના રોજ, રિટ અરજી અને તે સાથે જોડાયેલા અન્ય તમામ મામલાઓની સુનાવણી કર્યા બાદ, અમે યુનિવર્સિટીઓને આ પ્રશ્ન અંગે સોગંદનામું નોંધાવવા કહ્યું હતું કે, જે સંસ્થાને અગાઉથી જ સંલગ્નતા આપવામાં આવી હતી તેવી સંસ્થામાં દાખલ થયેલા વિદ્યાર્થીઓ, જો હાલનો વચગાળાનો હુકમ અત્યારે રદ કરવામાં આવે અથવા તેમાં ફેરફાર કરવામાં આવે, તો એન.સી.ટી.ઈ.ના નિયમો મુજબ શૈક્ષણિક સત્ર દરમિયાન અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરી શકશે કે નહીં.

તા. ૨૫મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૨ના રોજ પારિત થયેલા ઉપરોક્ત આદેશોના અનુસંધાને, સામાવાળા નં. ૨ – ડૉ. રામ મનોહર લોહિયા અવધ યુનિવર્સિટી તરફથી એક સોગંદનામું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે અને તેમાં અન્ય બાબતો સાથે એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સંલગ્ન વિવિધ ખાનગી મહાવિદ્યાલયોમાં બેઠકોમાં રહેલી ખાલી જગ્યાઓ ભરવામાં આવે અને વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવામાં આવે તો પણ, યુનિવર્સિટી એન.સી.ટી.ઈ.ના ધોરણો અને નિયમો મુજબના ૨૦૦ દિવસની ફરજિયાત આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ કરવાની સ્થિતિમાં રહેશે, કારણ કે છેલ્લી શૈક્ષણિક સત્ર ૨૦૧૧–૧૨ની પરીક્ષાઓ માત્ર સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૨ના બીજા અઠવાડિયાથી શરૂ થઈ છે. સોગંદનામા સાથે એક ચાર્ટ પણ જોડવામાં આવ્યો છે, જે દર્શાવે છે કે સંબંધિત યુનિવર્સિટીઓ સાથે સંલગ્ન સ્વનિર્ભર મહાવિદ્યાલયોમાં ૧૩,૪૩૫ બેઠકો ખાલી હતી, જેમાં કલા અને વાણિજ્ય પ્રવાહમાં ૨૭૬૨ ખાલી બેઠકો અને વિજ્ઞાન તથા કૃષિમાં ૧૦,૬૭૩ બેઠકોનો સમાવેશ થાય છે.

સામાવાળા નં. ૨ ની તરફથી દાખલ કરાયેલા સોગંદનામામાં દર્શાવાયેલા ઉપરોક્ત તથ્યોને ધ્યાનમાં લઈને, અમે કામચલાઉ હુકમ રદ કરીએ છીએ અને સત્તાવાળાઓને બી.એડ. અભ્યાસક્રમમાં વિવિધ સ્વનિર્ભર મહાવિદ્યાલયોમાં, જેઓને

પહેલેથી જ સંલગ્નતા આપવામાં આવી ચૂકી છે, તેમજ સરકારી અને સરકાર સહાયિત મહાવિદ્યાલયોમાં ખાલી બેઠકો ભરવાની પરવાનગી આપીએ છીએ. પરંતુ અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે સત્તાવાળાઓ ખાતરી કરશે કે પ્રવેશ પરીક્ષામાં ગુણક્રમના આધારે પહેલેથી જ જાહેર કરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા મુજબ જ વિદ્યાર્થીઓને કડકપણે પ્રવેશ આપવામાં આવે અને ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યમાં પ્રસાર ધરાવતા અખબારોમાં તેમજ ઈન્ટરનેટ પર નવી જાહેરાત પ્રસિદ્ધ કર્યા બાદ નવી કાઉન્સેલિંગ હાથ ધરવામાં આવે. સત્તાવાળાઓ એ પણ ખાતરી કરશે કે પ્રવેશ અપાયેલા વિદ્યાર્થીઓ એન.સી.ટી.ઈ. ના ધોરણો મુજબ બી.એડ.માં ફરજિયાત ૨૦૦ દિવસનો અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરે.

વિચારાધીન બાબતોમાં ચુકાદો અનામત રાખવામાં આવ્યો છે."

૭૪. ઉપરોક્ત હુકમના અનુસંધાનમાં, અમને જાણ કરવામાં આવી છે કે માન્યતા પ્રાપ્ત અને સંલગ્ન સંસ્થાઓમાં પ્રવેશો આપવામાં આવ્યા હતા. જે કોલેજો ન તો માન્યતા પ્રાપ્ત હતી અને ન તો સંલગ્ન હતી, ભલે તેઓ કાઉન્સેલિંગની યાદીમાં સમાવેશ પામેલી હોય કે ન હોય, તે વિદ્યાર્થીઓને કોઈ પ્રવેશ આપવામાં આવ્યો નહોતો. અરજદાર/અપીલકર્તા કોલેજો તે શ્રેણીમાં આવે છે. આ વર્તમાન રિટ

અરજીઓ અને અપીલોમાં, અમુક નિર્દેશો જારી કરવા સિવાય, તેમને કોઈ રાહત આપવાનો અમે પ્રસ્તાવ રાખતા નથી. પરિણામે અને ઉપરોક્ત અમારી ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે નીચેના નિર્દેશો સાથે આ બધી અપીલો/રિટ અરજીઓનો નિકાલ કરીએ છીએ:-

એ) કોલેજ ઑફ પ્રોફેશનલ એજ્યુકેશન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં તથા આ ચુકાદામાં પ્રવેશ, માન્યતા, સંલગ્નતા અને અભ્યાસક્રમોના પ્રારંભ સંબંધિત જે સમયપત્રક દર્શાવવામાં આવ્યું છે, તેનું એનસીટીઈ, રાજ્ય સરકાર અને યુનિવર્સિટી/પરીક્ષા લેતી સંસ્થા સહિત સંબંધિત તમામ દ્વારા કડકપણે પાલન કરવામાં આવશે.

બી) સમયપત્રકના અનાદર થવા અને/અથવા આ અદાલતના ચુકાદા તથા તેમાં સમાવાયેલ નિર્દેશોને નિષ્ફળ બનાવવાના અથવા તેમને બાજુમાંથી ટાળવાના કોઈપણ પ્રયાસની સ્થિતિમાં, સંબંધિત વ્યક્તિ પોતાને અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ હેઠળની કાર્યવાહી માટે તથા કાયદા અનુસાર વિભાગીય શિસ્તાત્મક કાર્યવાહી માટે પણ જવાબદાર બનાવશે.સી) અમે આથી એન.સી.ટી.ઈ./ રાજ્ય સરકાર/ પરીક્ષણકારી અથવા સંલગ્નતા આપનાર સંસ્થાને અરજદારોની સંસ્થાઓની અરજીઓ પર વિચાર કરી, તેમને માન્યતા/સંલગ્નતા આપવાની કે ન

આપવાની બાબતે, આજથી ત્રણ મહિનાની અંદર યોગ્ય આદેશો પસાર કરવા નિર્દેશ આપીએ છીએ.ડી) જો સંસ્થાઓ કલમ 'સી' (ઉપરોક્ત) અનુસાર સત્તાધિંકારીઓ દ્વારા પસાર કરવામા આવેલ હુકમથી વ્યથિત હોય, તો તેઓને કાયદા અનુસાર તે જને પડકારવાની સ્વતંત્રતા રહેશે.ઇ) એન.સી.ટી.ઈ. આ ચુકાદાની નકલ તમામ પ્રાદેશિક સમિતિઓને, સંબંધિત રાજ્ય સરકારોને અને તમામ સંલગ્નતા આપતી સંસ્થાઓને પરિભ્રમિત કરશે અને તે જ તેની વેબસાઇટ પર પણ તમામ હિતધારકો તથા સર્વસામાન્ય જનતાની જાણ માટે મૂકશે.એફ) તા. ૨૭મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૨નો અંતરિમ હુકમ આખરી કરવામાં આવે છે.

૭૫. તદનુસાર, બધી રિટ અરજીઓ અને અપીલોનો નિકાલ કરવામાં આવે છે, તેમ છતાં પક્ષકારોને પોતાના ખર્ચ પોતે વહન કરવા મુકવામાં આવે છે.

The translation of this judgment has been provided by M/s. Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.